

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Ústav hospodářských a sociálních dějin

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Martin Mejzr

**Jazzová sekce - občanská společnost a totalitní moc v Československu 70. a 80.let
20.století**

**Jazz section - civil society and totalitarian power in Czechoslovakia at seventies
and eighties of 20th century**

Praha 2013

Vedoucí: Prof. PhDr. Eduard Kubů, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu, a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne: _____

podpis autora: _____

Na tomto místě bych rád poděkoval za to, že tato práce mohla vůbec vzniknout. Rodině za nezměrnou trpělivost a podporu při studiu, které se leckdy zdálo být „nikdy nekončícím příběhem“. Vedoucímu práce, panu Prof. PhDr. Eduardu Kubů, CSc., za spoustu odborných i „neodborně“ výchovných podnětů. Všem lidem z Jazzové sekce, se kterými jsem se setkal i nesetkal (jmenovitě Čestmíru Huňátovi, Karlu Srpovi, Jiřímu Exnerovi, Joskovi Skalníkovi a Vladimíru Kouřilovi) za jejich kulturně osvětovou činnost a obecně za to, co vykonali pro svobodu v této zemi. A na závěr všem těm, na něž jsem mohl v této dedikaci zapomenout, a nějakým způsobem se podíleli.

Motto:

„Je to asi takhle. Strana usiluje o moc výhradně kvůli moci samé. Nejde nám o dobro chudých; jde nám jedině o ni. Nejde nám o bohatství nebo přepych, dlouhý život nebo štěstí; jen o moc, o čirou moc. Co znamená čirá moc, to hned pochopíš. Lišíme se od všech oligarchií minulosti v tom, že víme, co děláme. Všichni ostatní, ba i ti, co se nám podobali, byli zbabělci a pokrytci. Němečtí nacisté a ruští komunisté se nám svými metodami velmi přiblížili, ale nikdy neměli odvahu přiznat si, jaké jsou jejich motivy. Předstírali a možná dokonce věřili, že se chopili moci nechtěně a na omezenou dobu a že hned za rohem leží jakýsi ráj, kde si lidské bytosti budou rovny a kde budou šťastné. My takoví nejsme. Víme, že se nikdo nikdy nechápe moci s tím úmyslem, že se jí vzdá. Moc není prostředek, ale cíl. Diktatura se nenastoluje proto, aby se zabezpečila revoluce. Revoluce se dělá, aby se zabezpečila diktatura. Cílem pronásledování je pronásledování. Cílem mučení je mučení. Cílem moci je moc.“
(George Orwell, 1984, s. 179-180)

Abstrakt

Jazzová sekce byla amatérskou organizací, která vznikla z popudu několika nadšenců se záměrem rozvíjet jejich společného koníčka – jazzovou hudbu. Vše začalo běžným pořádáním koncertů a festivalů, vydáváním „sekčních“ časopisů a bulletinů, později se to celé rozrostlo o vydávání knih, knižních edic, organizování přednášek; a kultury obecně. Díky tomu se tato zájmová organizace dostala do hledáčku tehdejšího režimu. Socialistický systém se prostřednictvím svých mocenských prostředků a strategií snažil udělat všechno možné, aby Jazzové sekci co nejvíce znemožnil její aktivity. Pomocí všudypřítomné perzekuce, úředních restrikcí, špiclování, snahy o veřejnou i soukromou diskreditaci se režim pokoušel Jazzovou sekci nejdřív potlačit, a následně úplně zlikvidovat. Předkládaná práce aspiruje na vysledování proměny Jazzové sekce v průběhu sedmdesátých a osmdesátých let 20. století se snahou odkrýt a popsat podstatu hodnot, vzorců jednání a myšlení občanské společnosti narážející na totalitní mašinérii ČSSR.

Klíčová slova: občanská společnost, alternativní kultura, totalitní moc, Komunistická strana Československa

Abstract

Jazz section, founded in 1971, was amateur organization of musicians and enthusiasts, which organized concerts and exhibitions, published magazines and books, and made „culture“ in general. Due to circumstances in the former Czechoslovakia, when every different and self-contained tendency was repressed, the Section, as a representative of alternative and independent culture, became a target in view-finder of establishment and its power. In the course of time was the press on the Section escalated and it resulted in persecutions, restrictions and finally in judicial process with some of the members. In the story of Jazz section is reflected both manner of social-cultural-political systems and structures standing against each other – concept of the civic society is characterized by plurality, independence and freedom, and on the other side the totalitarian regime is distinguished by power apparatus and instruments of its control.

Key words: civil society, alternative culture, totalitarian power, Communist party of Czechoslovakia

Obsah

Obsah.....	- 7 -
Úvod	- 8 -
Literatura, prameny, myšlenková východiska, metody, struktura práce a cíle	- 9 -
Základní exkurz aneb „zadělání těsta“	- 17 -
Občanská společnost a totalitní ideologie – definice základních pojmů	- 19 -
Totalitní ideologie a její úloha v životě člověka	- 20 -
Kultura v totalitní společnosti	- 23 -
Jazzová sekce - zrod občanského tělesa.....	- 27 -
Ilegálně legální nebo legálně ilegální?.....	- 31 -
Jazzová sekce v hledáčku Stb aneb „včerejší vydání deníku vyjde až zítra“	- 38 -
Kam s Jazzovou sekcí?	- 43 -
Jazzová sekce a (hudební) alternativa	- 44 -
Jazzová sekce a underground.....	- 46 -
Jazzová sekce a Charta 77	- 48 -
Jazzová sekce a zahraničí; zápas o veřejné mínění	- 53 -
„Kdo jsme?“ a „šedá zóna“	- 56 -
Závěr	- 62 -
Prameny a literatura	- 66 -
Archivní prameny	- 66 -
Studie, závěrečné práce	- 66 -
Články v periodikách.....	- 66 -
Televizní a internetové zdroje	- 67 -
Prameny biografické povahy	- 67 -
Literatura	- 68 -
Seznam obrázků	- 70 -

Úvod

Podle úsudku některých starších spoluobčanů, které jsem v životě potkal, člověk, který přišel na svět až po pádu „železné opony“, nedokáže pochopit, co byla léta totality a socialismu, co obnášela a co představovala. „Posametové“ děti proto nejsou schopny plně ocenit drahocennost a výjimečnost lidské svobody a demokracie. Jenže jako zástupce této generace mohu, díky vzpomínkám pamětníků a mnohým moderním i nemoderním záznamovým technologiím (ať už filmu, fotografiím či psanému slovu), alespoň skromně říci, že jsem se o to pochopení pokusil. A nepokusil jsem se o to jen z důvodu toho, že je to prakticky „přítomná“ historie, která se nějak váže na současnost a stále ji, ať přímo či nepřímou, ovlivňuje (a proto částečně budí zájem ne-pamětníků); ale hlavně proto, že jsem v životě slyšel už tolikrát okřídlené úsloví: „Co nezažiješ, to nepochopíš...“

Předkládaná práce se zároveň implicitně vztahuje k problému, který je v současné české společnosti velice ožehavý, je čím dál více obsažený v různých společenských polemikách, a asi málo lidí by jej dvacet let po „Sametové revoluci“ očekávalo. Je to tápání v občanské součinnosti, ve vztahu k veřejnému životu, a obecně hledání cesty k opravdové občanské společnosti jako pilíři zdravého demokratického zřízení. Chtěl bych v příběhu Jazzové sekce tak trochu odhalit kořeny tohoto velkého problému, který, jak se domnívám, má původ v hodnotovém marasmu socialistického zřízení „husákovského“ Československa, kdy lidé byli za pomoci všudypřítomných mocenských praktik odtrženi od své občanské odpovědnosti a vrženi do cynismu, který se v různých formách ozývá dodnes (v nejhorším případě se projevuje jako nostalgie po „starých dobrých“ husákovských časech). Naději v tomto směru vidím právě v odkazu takových hodnot a aktivit, jaké nezlomně prosazovala Jazzová sekce v boji s mocenským aparátem totalitního státu, a obecně s lidskou omezeností a zbedněností.

Literatura, prameny, myšlenková východiska, metody, struktura práce a cíle

Polistopadová historiografie zabývající se komunistickým režimem Československa šla ruku v ruce se společenskou a dobovou „poptávkou“ po vysvětlení fenoménů naší minulosti, konkrétně se „zúčtováním“ s čtyřiceti lety komunismu. Snaha vyrovnat se s „vlastním stínem“ ovšem vedla ke zjednodušování, k tematické jednostrannosti a vytváření plochého a neplastického obrazu života lidí v totalitním státě.¹ Příběh Jazzové sekce proto dlouhou dobu stál mimo badatelský zájem. Po začátku druhého milénia se ovšem doslova „roztrhl pytel“ se studii a pracemi, které se Jazzovou sekcí zabývají, a to ať už z hlediska její vydavatelské, výtvarné a umělecké činnosti, právního boje s úřady, vztahem ke Státní bezpečnosti (StB) či životních motivací a hodnot čelních představitelů.

V edičním počínu s názvem „Alternativní kultura: Příběh české společnosti 1945-1989“, na němž mají největší zásluhu Josef Alan a Tomáš Bitrich², je obsažena stať hudebního publicisty Josefa Vlčka³, zasvěceného pamětníka příběhu Jazzové sekce, o jehož osobě bude ještě řeč, která se, kromě jiného, věnuje i problému Jazzové sekce v rámci období, kdy zastřešovala alternativní hudební scénu a poskytovala jí jinak nedostatečný produkční prostor. Pro mě byl jeho článek inspirující především v jeho sociologickém pohledu na věc (v rámci nastolené linie celého sborníku nemohl jinak), v tom, že se snažil osvětlit hudební alternativu jako určitou společenskou strukturu, která se svými hodnotami a myšlením vymezuje proti okolí, v prostředí totalitního státu pak vcelku extrémním způsobem. Tím jsem získal ukazatel, který mě v teoretické dimenzi dovedl až ke konceptu „občanské společnosti“.

Oldřich Tomek otevřel svou studii, kterou vydal „Úřad pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu“⁴, stále živý a i nedávno propíraný fenomén problematice minulosti Jazzové sekce. Představil totiž prostřednictvím komparace archivních pramenů Ministerstva vnitra a vzpomínek představitelů Jazzové sekce svou interpretaci a porozumění jejich „temné minulosti“ - zapletení do sítě Stb. Tuto stinnou kapitolu příběhu Jazzové sekce vykládá

---

¹ PULLMANN, M. Sociální dějiny a totalitněhistorické vyprávění. In: *Soudobé dějiny XV*, č. 3-4, 2008. s. 703-717.

² ALAN, J. - BITRICH, T. [ed.]: *Alternativní kultura: příběh české společnosti 1945-1989*. Praha: Lidové noviny, 2001.

³ VLČEK, J. Hudební alternativní scény sedmdesátých až osmdesátých let. In: ALAN, J. - BITRICH, T. [ed.]: *Alternativní kultura: příběh české společnosti 1945-1989*. Praha: Lidové noviny, 2001. s. 201-263.

⁴ TOMEK, O. Akce Jazz. In: *Securitas imperii 10*. Praha: Úřad pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu, 2003. s. 235-339.

v dobových podmínkách jako nevyhnutelnou a pokouší se objasnit to, jak a proč se s nastalou situací daní aktéři vyrovnali a jakým způsobem jednali tváří v tvář „vábení“ mocenského aparátu. Studii pak aspiruje na odhalení určitého souboru univerzálních instrumentů a způsobů, pomocí nichž přistupovala tajná policie k nezávislým a opozičním organizacím, jejich představitelům, a jak se je snažila zdiskreditovat, vykolejit a zlikvidovat. Nahlíží tak na problém výhradně z hlediska mocenských nástrojů totalitního režimu, což bylo pochopitelně podmíněno zaměřením se na studium pramenů z provenience Státní bezpečnosti a ministerstva vnitra.

Přístup k tématu mi byl blízký u bakalářské práce Jitky Kybalové⁵. Není to ani tak metodou, na které svou práci postavila, a sice „oral history“, ale spíše cílem, který se pokoušela naplnit. Chtěla z rozhovorů s představiteli Jazzové sekce „vydolat“ jejich motivace, hodnotové žebříčky a individuální životní postoje. I když je její práce nedotažená do jasného interpretačního závěru, pro mě samotného byla její metoda a přístup inspirující v tom, že staví do středobodu dějepisného bádání individuum, jednotlivé „herce“ v „divadle dějin“ - jejich hodnoty a unikátní historickou zkušenost, a tím i smysl a význam dějinných událostí, který jim přiřkládají. Kybalová ovšem do celistvosti nedovedla svou teoreticky-výkladovou složku práce.

Eva Králíková ve své bakalářské práci⁶ mapuje aktivity Jazzové sekce především v souvislosti s výtvarným uměním, to jak poskytovala a „distribuovala“ tehdy nedostatkové informace a trendy, ať už ve formě časopisů, knih, přednášek, výstav atd. V rámci toho charakterizuje hlavní osoby, tvůrce a koordinátory „sekčních“ výtvarných aktivit, ať už to byl Joska Skalník nebo „tahoun“ Jazzové sekce, Karel Srp. V rámci vymezení tématu si tedy všímá jen jednoho segmentu kultury, který Jazzová sekce poskytovala svým příznivcům. Její práce je vlastně určitou snahou o „registr“, pokusem zmapovat sekční výtvarnou činnost. Kontext vztahu Jazzové sekce a komunistické moci je zde okrajový, a to pouze v souvislosti s problémy, které Jazzová sekce při vydávání a pořádání svých výtvarných „projektů“ měla.

---

⁵ KYBALOVÁ, J. *Lekce Jazzové sekce: hodnotový a motivační žebříček předních aktivistů Jazzové sekce*. Praha, 2008. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií.

⁶ KRÁLÍKOVÁ, E. *Jazzová sekce a výtvarné umění*. Brno, 2009. Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta.

Částečně se problému Jazzové sekce dotkl i Miroslav Vaněk ve své práci o hudebních subkulturách⁷, které se nezávisle na sobě vyprofilovaly v podmínkách normalizovaného Československa, a které si svým nezávislým a svobodomyšlným postojem získaly pozornost establishmentu a jeho aparátu. Jazzovou sekci zde rozebírá v širším kontextu několika „akcí“ Státní bezpečnosti (viz v případě Jazzové sekce „Akce Jazz“), které měly za úkol potříit „imperialistické“ a „západní“ vlivy v moderní hudbě. I když by se mohlo na první pohled zdát (např. ze samotného názvu), že publikace jednoznačně evokuje ohraničenost či uzavřenost vybraných hudebních subkultur, ve smyslu malých „oáz svobody“ v poušti manipulace a poddanosti, ze samotného obsahu knihy již implicitně vyplývá, že na úrovni každodenní konfrontace s Mocí nešlo o úplnou odtrženost vztahu člověka a totalitního zřízení. Lidé totiž svými, někdy až ambivalentními postoji daný vztah stvrzovali a po svém utvářeli.

Dánský historik Peter Bugge, prostřednictvím „případu“ Jazzové sekce⁸, nastavuje obecné zrcadlo problému socialistického práva, jeho zneužívání a využívání ideologií moci, ale zároveň i strachu samotného establishmentu z veřejné a politické konfrontace s opozicí. Nezávislé iniciativy si totiž velice brzy uvědomily možnosti právního boje v rámci svých legitimizačních nároků. Z tohoto paradoxu pak vznikl celkový přístup k zákonnosti v posrpnovém Československu. Bugge sleduje pokus Jazzové sekce legálně provozovat svou činnost, jež byla postupem času čím dál více perzekuována a znemožňována, píše o jejím právním boji a představě, že je schopna své fungování založit na „zákonodárství socialistického státu“. Explicitně tak vyjadřuje jednu z ústředních motivací „občanských“ sdružení a aktivit (zde na příkladu Jazzové sekce) na oprávněnou a nezávislou existenci. Toto úsilí tak posunovalo a testovalo hranice, co je současný režim schopen snést a co si lze k němu dovolit.

Nyní se dostávám k problematice pramenů – jsa inspirován nástinem práce Jitky Kybalové, chci se primárně soustředit na přístup k pramenům a informačním zdrojům, který je v posledních dekádách oblíbený, a je dnes tak trochu populárně nazýván „historicko-antropologické“. Tento přístup se zaměřuje na vystopování specifických dobových hodnotových a myšlenkových schémat, která se pak promítají do vzorců a stereotypů

---

⁷ VANĚK, M. *Byl to jenom rock'n'roll?: Hudební alternativa v komunistickém Československu 1956-1989*. Praha: Academia, 2010. Zde je nutno ještě odkázat na starší Vaňkův počin, kde se rovněž dotýká problematiky Jazzové sekce. Viz VANĚK, M. [ed.]. *Ostrůvky svobody: kulturní a občanské aktivity mladé generace v 80. letech v Československu*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR: Votobia, 2002.

⁸ BUGGE, Peter. Boj magické moci rázítka s magickou mocí lidovou: Případ Jazzové sekce. In: *Soudobé dějiny XVIII.* č. 3. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2011. s. 346-382.

jednání, chování a myšlení. To jde pochopitelně ve většině případů pouze na příkladech konkrétních jedinců, na jejich jedinečné historické zkušenosti. Využil jsem tak v naprosté většině tzv. „ego-dokumenty“ – memoáry a prameny „orálně-historického“ původu, které dávám do vzájemné korelace, porovnávám je a případně tak hodnotím jejich relevantnost a výpovědní hodnotu. Antropologický přístup testuje komplex nejrůznějších subjektivních výpovědí, které pak dohromady splete do celkového obrazu⁹. Metodologicky je blízký přístupům, které jsou rozpracované sociologickou tradicí – zejména studia dokumentů a konkrétně tzv. obsahové analýzy: kvalitativně-quantitativního přístupu, který nahlíží pramen v souvislostech doby jeho vzniku, osobnosti autora a jeho záměrů a motivací, a dále pak v komparaci s prameny, které obsahují podobné zkoumané kategorie.¹⁰ Z výše nastíněného ovšem vyplývá, že tento přístup má problém s mírou zobecnění zkoumaného předmětu. Proto chci využít metod případové studie - přístup „case study“¹¹ se zdá být vhodným, protože aspiruje na vyjádření vztahu mezi jedinečným a obecným.

Zásadním dokumentem o Jazzové sekci jsou vzpomínky jejího „guru“, Karla Srpa, vydané pod názvem „Výjimečné stavy: povolání Jazzová sekce“¹². Jsou velice expresivní a tajemnou změtí nejrůznějších vzpomínek na události a okruh lidí okolo Jazzové sekce, disentu a také státní Moci. Srp svým někdy až drsným a nekompromisním způsobem nutí čtenáři, aby se zamyslel nad paradoxy a nejednoznačnostmi naší nedávné minulosti. Sám vnímám toto Srpovo usilování o „čtenářovu duši“, jako podvědomé ospravedlnění sebe-samého či odůvodnění vlastní rozporuplnosti, o které, se vší úctou k jeho osobě, ví nejvíce on sám. Tím sice nabývají některé informace v této knize punc neověřitelnosti a nedůvěryhodnosti, ovšem co se týče celkové výpovědi o činnosti Jazzové sekce, je tento pramen pro ilustraci motivací této kulturní organizace neocenitelný. Vzpomínky Vladimíra Kouřila jsou naopak mnohem střízlivějším, a s nadhledem psaným souborem pamětí o historii Jazzové sekce. Kouřil, jako jazzový nadšenec a historik tohoto hudebního směru, velice pilně shromáždil dokumenty a primární prameny o Jazzové sekci, a shrnul je do

---

⁹ „Dějiny jsou pojímány jako dílo vytvářené lidmi, a naopak člověk je definován jako dějinami formovaná bytost.“ DÜLMEN, Richard van. *Historická antropologie: Vývoj, problémy, úkoly*. Praha: Dokořán, 2002. s. 12. „Člověk je víc než jen objektem dějin, anonymní a pasivní obětí předem daných procesů disciplinace nebo modernizace; vnáší do dějinného procesu podle situace své rozplození, navazuje samostatné vztahy a utváří svůj život natolik aktivně, jak je to jen možné, samozřejmě aniž by se tím stal zcela nezávislý.“ Tamtéž. s. 40.

¹⁰ REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada Publishing, 2009.

¹¹ YIN, Robert K. *Case study research: design and methods*. Thousand Oaks: Sage Publications, 2003.

¹² SRP, K. *Výjimečné stavy: povolání Jazzová sekce*. Praha: Pragma, 1994.

jedinečné práce, která je vlastně takovým „úvodem do studia“¹³. Proto jsem většinu informací a dat čerpal právě z jeho knihy. Soubor ego-dokumentů takřikajíc „zevnitř“ Jazzové sekce pak doplňují memoáry Čestmíra Huňáta¹⁴, Josefa Vlčka¹⁵, a také soubor výpovědí o významu a hodnotě činnosti Jazzové sekce v brožuře „Jací jsme?“, která vycházela ze sociologického výzkumu mezi členy Jazzové sekce.¹⁶

Zajímavou oblastí jsou memoáry několika lidí, kteří stáli „vně“ Jazzové sekce, ale nějakým způsobem s ní sympatizovali – jedná se především o Lubomíra Dorůžku¹⁷, významného hudebního publicistu, který stál u zrodu Jazzové sekce, ale vzhledem k jeho veřejnému působení, si nemohl dovolit příliš Jazzovou sekci obhajovat. Dorůžka však byl důležitým informačním zdrojem pro Josefa Škvoreckého¹⁸, který v exilu neúnavně o Jazzové sekci informoval krajany a západní veřejnost¹⁹. Z druhé strany železná opona pak musím zmínit např. Václava Havla²⁰ či Ludvíka Vaculíka, jimž byla, jako příslušníkům disentu a opozice, činnost, zaměření, ale i samotná kulturní produkce Jazzové sekce blízká a sympatická. Na druhé straně „barikády“ pak stojí prameny socialistické propagandistické publicistiky a literatury.²¹ Ty využívám k ilustraci toho, jak dokázal režim využít balastu ideologického jazyka k ospravedlnění a naplňování svých restriktivních a disciplinačních cílů.

V úvahách o vztahu (a rozporu) dvou ideových konceptů – komunistické totality a občanské společnosti - mi byly oporami političtí myslitelé a literáti, kteří se výše zmíněnými pojmy a problémy zabývali, a nějakým způsobem je v zajetí vlastních osudů a atmosféry jejich doby reflektovali. Jsou to Alexis de Tocqueville, George Orwell a již zmiňovaný Václav Havel.

---

¹³ KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999.

¹⁴ MARDOŠA. „Cos dělal za komančů, táto?“. Rozhovor s Čestmírem Huňátem. In: *Nový prostor*, 4. 8. 2009, č. 334.

¹⁵ VLČEK, J. Hudební alternativní scény sedmdesátých až osmdesátých let. In: ALAN, J. - BITRICH, T. [ed.]: *Alternativní kultura: příběh české společnosti 1945-1989*. Praha: Lidové noviny, 2001.

¹⁶ JECHOVÁ, K. [kol.]. *Jací jsme: Dokumenty č. 4*. Praha: Jazzová sekce, 1986.

¹⁷ DORŮŽKA, L. *Panorama paměti*. Praha: Torst, 1997.

¹⁸ *Na shledanou v lepších časech: dopisy Josefa Škvoreckého a Lubomíra Dorůžky z doby marnosti (1968-1989)*. Praha: Books and Cards S. G. J. Š., 2011.

¹⁹ Např. BURKE, V. Fašismus s gorbačovskou tváří. In: *Západ: časopis pro Čechy a Slováky*. Roč.8/1986, č. 6., s. 1-5. Nebo ŠKVORECKÝ, J. *Franz Kafka, jazz a jiné marginálie*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988.

²⁰ HAVEL, V. *Dálkový výslech: rozhovor s Karlem Hviždárou*. Praha: Melantrich, 1990.

²¹ DOLEŽAL, V. Pod pláštíkem „milovníků jazzu“. In: *Rudé právo*. 1. 11. 1986. Nebo: TENTÝŽ. Zákony platí pro každého. In: *Rudé právo*. 12. 3. 1987. Nebo: FAZIK, Alexander – HIMAL, Juraj. *Mládež naše budoucnost*. Praha: Práce, 1981. Dále také: Archiv Unijazz. Urgence a pokyny Ministerstva kultury ústřednímu výboru Svazu hudebníků (22. 9. 1983). In: TOMEK, O. Akce Jazz. In: *Securitas imperii 10*. Praha: Úřad pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu, 2003. s. 285.

Alexis de Tocqueville byl francouzský osvícenecký esejista, který ve třicátých letech 19. století navštívil Spojené státy americké, kde ho tamní politická a společenská situace inspirovala k napsání sbírky esejů „Demokracie v Americe“, na které stojí dnešní minimalistická teorie občanské společnosti. Jeho hlavní teze spočívají v tom, že občanská společnost usměrňuje a kontroluje státní moc, a stát se zas naopak snaží řídit sféru občanské společnosti. Jsou to dva subjekty na miskách rovnoramenných vah, které se navzájem vyvažují a kontrolují, aby jeden z nich „nepřevážil“. Tato teorie je sice v dnešním postmoderním a globálním světě považována za přežitou, a to především v myšlenkách o vztahu občanské společnosti a trhu, ale dá se vcelku dobře, a možná i trochu v extrémní rovině, aplikovat na vztah občanské společnosti a totalitního státu, kde vyvažování bylo převálcováno nevybíravostí státní moci, a ta tak na dlouhou dobu velmi silně deformovala občanskou společnost v Československu. Pro mě byly přínosné zejména jeho úvahy o úloze rovnosti, plurality názorů, diskurzu, a obecně svobody v životě člověka, jež jsou právě základem ideje „občanské společnosti“. Jeho citáty uvozují převážnou část kapitol práce.²²

George Orwell, vlastním jménem Eric Arthur Blair, byl britský literát, novinář a myslitel. Proslavil se především svými dvěma knihami, *Farma zvířat* a *1984*, díky kterým je považován za vizionáře ve vystižení charakteru totalitních režimů, jejich vlastností, rysů a dopadů na člověka. Je proto doposud pro mnoho lidí symbolem totalit dvacátého století a zdrojem inspirace při rozborech vztahů člověka a Moci.²³ Velice důležitý aspekt Orwellova díla, kterého jsem se teoreticky taktéž dotknul, je jeho způsob uvažování o jazyku, jako o něčem, co dokáže vytvářet a formovat realitu, a čehož využívaly (a využívají) snad všechny establishmenty dvacátého století k manipulaci s člověkem, jeho přesvědčením a hodnotami.

Osobnost Václava Havla se pak přímo nabízela díky jeho esejí *Moc bezmocných*, která pochází ze sedmdesátých let 20. století, a v které jako zasvěcený aktér podrobně definoval rysy totalitní moci a ideologie v Československu, její nejvnitřnější zákruty, hlavní pilíře a největší slabiny. Popsal tak inkriminovaný vývoj a proměnu totalitního státu směrem k občanské společnosti. Havlovy rozbory „ideologie“ jsou silně ovlivněny jeho vlastní negativní zkušeností. Dá se u něj tedy mluvit o konkrétní ideologii s velkým I - o Ideologii vládnoucí v socialistickém Československu. Havel tak jde ruku v ruce s evropskými definicemi ideologie,

---

²² TOCQUEVILLE, Alexis de. *Demokracie v Americe*. Praha: Academia, 2000.; MÜLLER, Karel: *Češi a občanská společnost: pojem, problémy, východiska*. Praha: Triton, 2002.

²³ ORWELL, George. *1984*. Köln: Index, 1984. Doslov Milana Šimečky

kteře jsou většinou pejorativně zabarvené, a to v důsledku negativních zkušeností, které Evropa za posledních 100 let zažila.²⁴

Základní interpretační rámec práce spatřuji v bipolaritě fenoménů „nezávislost-manipulace“ či „svobodomyšlnost-disciplinace“, ve kterých v tomto případě vidím středobod (můžeme-li takto dichotomie nazvat) vztahu člověka a totalitního režimu. A kultura (v axiologickém smyslu – tvůrčí a pozitivní sféra lidských hodnot²⁵) byla v socialistickém režimu Československa jedním z projevů nezávislého smýšlení, které se staly třecí plochou a místem, kde byl totalitní systém nejvíce zranitelný – a kde on sám se právem zranitelný také cítil. Koneckonců, svědčí o tom jeho až hysterické úsilí potlačit jakékoliv „výkřiky“ nezávislosti. Snaha kontrolovat a disciplinovat nezávislé projevy a činnosti, ať už kulturní, či obecně občanské – taková je podle mě jedna z ústředních charakteristických vlastností totalitního režimu. A tyto dva základní atributy, čili kultura (nezávislost) – režim (moc), to je „dvojedinost“, ve které se bude pohybovat mé interpretační a hermeneutické úsilí.

Budu se snažit o to, aby se text rozvíjel ve dvou hlavních polohách. Jedna poloha, jak jsem ostatně v charakteristice naznačil výše, sleduje transformaci Jazzové sekce, od amatérského hudebního sdružení nepolitického charakteru až po kulturně-nezávislé protirežimní těleso, které se ocitlo na hraně ilegality. Tuto vývojovou linii pak chci kategorizovat do několika segmentů (např. z hlediska proměny předmětu kulturního zájmu, zapletení do zpravodajské sítě tajné policie Stb či boje s úřady o uznání legality, či prizmatem významu činnosti Jazzové sekce pro nejrůznější zainteresované i nezainteresované aktéry). Tato práce se ovšem nechce výlučně zaměřovat na kteroukoliv z poloh celého „příběhu za hranicemi hudby“²⁶ – spíše se pokouší analyzovat charakter proměny Jazzové sekce a jejího postavení a odkrýt tak podstatu hodnot občanské společnosti narážejících na totalitní mašinérii. Specifikum Jazzové sekce tkvělo v tom, že vědomě stála (nebo přesněji-chtěla stát) „někde mezi“, na hranici oficiality a ilegality, což se pochopitelně promítlo do všech rovin jejího socio-kulturně-politického postavení i jeho samotné proměny. Struktura celé práce má, v závislosti na vymezení tematického záběru, pochopitelně několik styčných bodů. Začínám uchopením základních a odvozených pojmů, tj. totalitní moci a ideologie, občanské společnosti a jejích projevů v kulturní činnosti tehdejšího Československa (mnohoznačný

---

²⁴ HAVEL, Václav. *Moc bezmocných*. Praha: Lidové noviny, 1990.

²⁵ SOUKUP, V. *Přehled antropologických teorií kultury*. Praha: Portál, 2000. s. 202.

²⁶ Příklad převzat z KOUŘIL, Vladimír. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999. s. 299.

pojmem kultura užívám jak v jeho původním, axiologickém smyslu, tedy jako sféru pozitivních hodnot, tak méně i ve smyslu antropologickém, jako soubor vyznávaných hodnot členy určité společenské skupiny²⁷). Postoj ke kultuře (v axiologickém smyslu), jako k jedné z nejsvobodnějších činností člověka, zde byl místem, kde se oba ideové koncepty střetly, protože jinde to nebylo z důvodu monopolu socialistického státu na politiku příliš možné. V tomto ohledu vyvstávají takovéto otázky: Co pro člověka žijícího v totalitním státě znamená kultura? Hledá v ní snad nástroj na sebe-utváření v prostředí, které neposkytovalo svobodu v oficiálním občanském životě? Na druhou stranu, co to obnášelo pro stát; řídit kulturu, vyrovnat se s živelným vznikem zájmových kulturních organizací? A proč v nich tak hystericky viděl svého nepřítele?

Samotný případ Jazzové sekce, z kterého by právě měly vysvitnout hodnoty občanské společnosti i vzorce, motivy a projevy jednání totalitního režimu, bude sledovat linii těchto otázek: Jaké bylo místo Jazzové sekce na poli nezávislých a společensko-kulturních institucí? V čem tkvěla její specifická a proklamovaná „nezařaditelnost“? A jaký byl vůbec její vztah k činnosti a významu těchto tzv. ostrůvků svobody - postupně a nezávisle vznikajících občanských, kulturních a politických aktivit? Proč si chtěla Jazzová sekce v průběhu svého boje o existenci zachovat identitu zákonnosti a apolitičnosti, a to v zahraničí i v samotném Československu? Proč tomu tolik podřizovala i osobní aspirace svých členů a obětovala samotnou budoucnost? A co tyto snahy a způsoby jednání Sekce znamenaly pro režim?

---

²⁷ viz Pozn. 25

Základní exkurz aneb „zadělání těsta“

„Kdyby lidé, kteří žijí v demokratických zemích, neměli ani právo, ani chuť spojovat se k politickým cílům, byla by jejich nezávislost ve velkém nebezpečí, ale mohli by si přesto uchovat nadlouho své bohatství a vzdělání; kdyby si naproti tomu neosvojili zvyk sdružovat se v běžném životě, byla by v nebezpečí sama civilizace. Národ, v němž jednotlivci přišli o moc uskutečňovat samostatně velké akce, by se brzy vrátil k barbarství, kdyby nezískal schopnost provádět je společně.“²⁸

Pádem Berlínské zdi skončila velká kapitola dějin 20. století. Podle jedněch měl nastat „Konec dějin“²⁹, podle jiných naopak nové světové dělení a nové střetávání se na politické a kulturní mapě světa.³⁰ Faktem bylo, že skončila éra bipolárního rozdělení planety mezi dvěma světovými supervelmocemi, USA a Sovětským svazem, která trvala od konce druhé světové války. Tento duální světový systém doléhal svou měrou snad na každého člověka na planetě. V Evropě, která byla hlavním válečným kolbištěm a odnesla poválečné rozdělení asi nejvíce ze všech kontinentů, byla natažena od Terstu až po Balt tzv. „železná opona“³¹. Státy, které poválečným dělením Evropy spadly pod sféru vlivu Sovětského svazu, se musely přizpůsobit jeho politice, jeho zájmům a celkově i jeho způsobu výkladu světa. Staly se tzv. státy „východního bloku“ a svému mocnějšímu sovětskému poručníkovi byly zavázány doživotním bratrstvím. Případ Československa v r. 1968 a jeho „socialismu s lidskou tváří“³², jenž se chtěl z těsného „přátelského“ objetí vymknout, je dostatečně exemplární.

Tolik nejobecnější fakta. Jenže, jak vypadal život svobodomyšlného člověka v ČSSR po ruském vpádu v r. 1968? Jaký na něj tehdejší politická situace měla vliv a jak moc na něj doléhala? Co pro jeho základní životní potřeby, touhy a jistoty znamenalo v lokálních podmínkách Československa bipolární rozdělení světa a jakou roli v něm on sám hrál? Nejlepším způsobem, jakým na to lze odpovědět je porovnání situace stavu tehdejšího a dnešního-současného, a konfrontovat je mezi sebou. Tím se odhalí jejich rozdíly a zároveň vyvstanou i konkrétní rysy zmíněných dob. Je potřeba najít dimenze, které se dají porovnat, a které zároveň v sobě budou nést charakteristiky (a odlišnosti) obou stavů a obou paradigmat. Přímou se nabízí východisko z příznačné společensko-politické situace

²⁸ TOCQUEVILLE, A. de. *Demokracie v Americe*. Praha: Academia, 2000. s. 452.

²⁹ FUKUYAMA, Francis. *Konec dějin a poslední člověk*. Praha: Rybka, 2002.

³⁰ HUNTINGTON, Samuel P. *Střet civilizací: boj kultur a proměna světového řádu*. Praha: Rybka, 2001.

³¹ Termín poprvé použil v souvislosti s poválečným vývojem v Evropě W. Churchill ve svém projevu na univerzitě ve Fultonu v březnu 1946

³² Zajímavý příspěvek o občasných iniciativách v období pražského jara předložil Jiří Hoppe. Viz HOPPE, J. *Opozice '68: Sociální demokracie, KAN a K 231 v období pražského jara*. Praha: Prostor, 2009.

v socialistickém Československu. Ta je reprezentována pojmy totalitní moci a komunistické ideologie, jejími rozvětvenými nástroji výkonu vlády jako způsobu řízení a manipulace se společností a jednotlivcem. Oproti tomu politicko-kulturně-sociální stav dnešní, který stál za rozpadem totalitního systému, se opírá (nebo by se alespoň měl) o ideje občanské společnosti; o ideje plurality a demokracie; o možnost sebeutváření člověka a jeho odpovědnosti za vlastní život jako hlavního motoru a motivace jeho konání. Tyto dva společenské, kulturní, ale i politické koncepty a přístupy, které chci argumentačně postavit proti sobě (z čehož by měly vysvitnout jejich charakteristické znaky a polarity) budu rozebírat a demonstrovat na případu Jazzové sekce. Osud této dobrovolnické organizace, která vznikla na podzim 1971 jako „dobrovolné, samostatné a zájmové amatérské sdružení“³³ je příběhem mnoha lidí, kteří chtěli žít svůj život ve svobodě, nezávislosti a pluralitě, což bylo samozřejmě v přímé opozici k tehdejší socio-kulturně-politickým poměrům v ČSSR. Dlouholetý boj za existenci a nezávislost Jazzové sekce, který byl pro totalitní režim a jeho instituce velmi tvrdým oříškem, a ve kterém se zrcadlí, jak rysy společensko-kulturních struktur majících ve svém myšlenkovém základě ideje občanské společnosti, tak na druhé straně i charakter, motivy a způsoby jednání a fungování socialistické totalitní mašinerie s prostředky své nadvlády, skončil v roce 1986 uvězněním několika vedoucích představitelů tohoto sdružení a měl i dohru v dalších jejich osudech.

---

³³ KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999. s. 15.

Občanská společnost a totalitní ideologie – definice základních pojmů

„Rovnost staví lidi vedle sebe bez společné vazby, která by je spojovala. Despotismus staví mezi nimi přehradu a odděluje je od sebe. Rovnost v nich vytváří sklon nemyslet na bližní a despotismus jim předstírá, že lhostejnost je jakási veřejná ctnost.“³⁴

Totalitní systém v posrpnovém Československu se opíral o velice propracované prostředky a mechanismy udržení moci. Na nejvyšším žebříčku stála komunistická ideologie, která legitimovala totalitní systém skrze marxistická hesla typu: „dělnická třída, její historické poslání, vedoucí úloha komunistické strany, svazek se socialistickými zeměmi a hlavně se SSSR, úloha plánu v řízení národního hospodářství, princip neoddělitelnosti společenského vlastnictví výrobních prostředků...“³⁵, a na níž byly navázány veškeré další mocenské nástroje jako právní řád či byrokratický a policejní aparát, a o nichž bude konkrétněji řeč později v rámci případu Jazzové sekce. Ovšem samotný pojem „ideologie“, bez jakéhokoliv přídomku, má i svůj obecný, „nahý“, význam. Ostatně, i mnou vybrané opozitum, „občanská společnost“, má svou ideologii. Obecně se tedy ideologií (původ slova vychází ze tří řeckých slov: eidos – představa, podoba; idea – vid, podoba; logos – věda, učení³⁶) rozumí jakýkoliv systém myšlenek, idejí a hodnot, který reprezentuje, legitimuje, vysvětluje a ospravedlňuje daný stav společnosti, světa a „universa“. Jsou mnohé ideologie, každá společnost a doba mají svou ideologii, pomocí níž ospravedlňují a vysvětlují své bytí a existenci. Pro člověka jako příslušníka jakékoliv společnosti a kultury³⁷ je to takový praktický rádce, průvodce na cestě životem a pro nalezení místa ve světě. A jak jsem již nastínil, i řád, který vládne v naší současné, demokratické, společnosti, má svůj ideový systém, chcete-li ideologii – jeho základem jsou (nebo opět – by měla být) občanská práva, rovnost před zákonem, svoboda slova, tolerance, pluralita atd. A to se pochopitelně otiskuje i do fungování politických institucí, které demokratickou společnost „spravují“. V demokratických státech by v politice nemělo jít „o hledání dobra či pravdy, ale o hledání spravedlivého morálního konsensu. [...] S kategorií dobra operuje etika, s kategorií pravdy věda, politika pak primárně s kategorií

³⁴ TOCQUEVILLE, A. de. *Demokracie v Americe*. Praha: Academia, 2000. s. 448.

³⁵ FAZIK, Alexander – HIMAL, Juraj. *Mládež naše budoucnost*. Praha: Práce, 1981. s. 55.

³⁶ MALINA, J. [kol.]. *Antropologický slovník*. Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity. Heslo: ideologie [online]. <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/prif/ps09/antropol/web/slovník.html>

³⁷ Zde ve smyslu sdílených sociokulturních regulativů, významů, hodnot a idejí. Viz SOUKUP, V. *Přehled antropologických teorií kultury*. Praha: Portál, 2000. s. 202.

dohody, potažmo zájmu. To ještě neznamená, že politika nesmí být racionální a morální, ba naopak, měla by taková být. Nesmí však být primárně o hledání dobra či pravdy, obojí totiž vede k omezení svobody a autonomie jednotlivce. Politika v demokraciích je založena na morálce a na rozumu, nemůže je však vytvářet, a to ne snad proto, že by tyto hodnoty byly zcela relativní, ale pro jejich kardinální důležitost v lidském životě. V tom spočívá princip spravedlnosti v demokraciích – v neutralitě k pravdě a dobru. [...] Hledání politické dohody musí být v prvé řadě motivováno snahou konfrontovat a nalézat společné zájmy a názory. Jejím předmětem mají být především lidé se svými zájmy, spíše než neosobní morální principy.“³⁸

Ideologie, a tedy i politika totalitního státu naopak staví právě na nároku na absolutní pravdu, ve všech svých rozměrech (jak filozofickém-etickém, tak politickém, hospodářském či společenském a kulturním), a proto také podniká možné i nemožné, aby onu absolutní pravdu prosadila a etablovala.³⁹ Slova jako konsensus či diskurz pro ni mají jen vyprázdněný, ba přímo reakční význam.

Totalitní ideologie a její úloha v životě člověka

„Vláda by nemohla stačit na to, aby sama udržovala a obnovovala koloběh citů a idejí ve velkém národě o nic více než řízení všech jeho průmyslových podniků. Jakmile by se pokusila vyjít z politické sféry a dát se na tuto novou cestu, začala by uskutečňovat, dokonce aniž by to měla v úmyslu, nesnesitelnou tyranii; neboť vláda dokáže jen diktovat přesná pravidla; vnucuje city a ideje, kterým dává přednost, a je vždy obtížné rozlišit její rady od jejich příkazů.“⁴⁰

V Československu po r. 1968 tomu nebylo jinak. Po uvolnění v šedesátých letech, kdy byla snaha vytvořit tzv. „socialismus s lidskou tváří“ definitivně ukončena vpádem vojsk Varšavské smlouvy, nastala doba utužování a „normalizace“ poměrů. V podepírání „ztrouchnivělých trámů“ socialismu sehrála opět hlavní roli marxisticko-leninská doktrína –

³⁸ MÜLLER, K. *Češi a občanská společnost: pojem, problémy, východiska*. Praha: Triton, 2002. s. 195.

³⁹ „KSČ je hlavní silou, která prosazuje do života nové potřeby, nové požadavky a formy i metody jejich realizace, je jedinou silou, schopnou na základě vědeckého světového názoru formulovat ucelený marxisticko-leninský program rozvoje společnosti a organizovat pracující masy k jeho uskutečnění, je hlavní zárukou důsledného ideologického boje s revizionismem, antikomunismem a antisověťismem. Proto je všestranné uplatňování vedoucí úlohy strany prvořadou povinností všech komunistů, objektivní potřebou plynulého a úspěšného rozvoje naší společnosti, ale i základním zájmem dělnické třídy a všeho lidu.“ FAZIK, A. – HIMAL, J. *Mládež naše budoucnost*. Praha: Práce, 1981. s. 14.

⁴⁰ TOCQUEVILLE, A. de. *Demokracie v Americe*. Praha: Academia, 2000. s. 453.

komunistická ideologie.⁴¹ Důvody, proč tomu tak bylo, lze hledat v rozpoložení tehdejšího světa, ve společenských touhách po stabilitě a pevnosti. Českoslovenští „normalizátoři“ hledali způsob, jak legitimovat veškeré politické a společenské dění po srpnu 1968 a zprostředkovatelem, který postavil most mezi realitou a jejich přáním, se stala právě ideologie. Ideologie je totiž velice pružná – lze ji přizpůsobit době a jejím okolnostem. *„V epoše krize metafyzických a existenciálních jistot, v epoše lidského vykořenění, odcizení a ztráty smyslu světa musí mít nutně tato ideologie svou hypnotickou přitažlivost: bloudícímu člověku nabízí snadno dostupný „domov“, stačí ji přijmout a rázem je vše opět jasné, život dostává smysl a z jeho horizontu mizí tajemství, otázky, neklid a osamělost. Za tento levný „domov“ platí ovšem člověk draho: rezignací na vlastní rozum, svědomí a odpovědnost; vždyť integrální součástí převzaté ideologie je delegování rozumu a svědomí do rukou nadřizených, totiž princip identifikace centra moci s centrem pravdy.“*⁴² Není mou snahou se zaobírat opravdovostí či předstíráním víry v marxistickou ideologii v konsolidovaných poměrech Československa, pro mě je mnohem důležitější samotná funkce (a důsledky), kvůli níž se ideologie stala praporečkem socialismu v ČSSR - byla to její vnější tvářnost, že je vše tak jak má být. Její úlohou bylo představovat „režimní masku“. Zkrátka předstírala, že nic nepředstírá. Stala se fata-morgánou bez skutečného obrazu. Veškerá hesla a symboly, kterými se systém prostřednictvím ideologie navenek prezentoval, byla vykonávána jen jako smyslu vyprázdněný rituál. Nešlo o to, je-li v ideologicky formulovaných významech obsažena skutečnost, šlo jen o to zda-li je společnost do puntíku přijímá - ať už to byla stoprocentní účast ve volbách, na májovém průvodu, vyvěšené vlajky v oknech nebo členství v pionýru. Falešnost života v takovém systému pak umocňuje ještě další kolotoč nepravd a iluzí, kdy se např. *„vláda byrokracie nazývá vládou lidu, jménem dělnické třídy je dělnická třída zotročena, všestranné ponížení člověka se vydává za jeho definitivní osvobození, izolace od informací se nazývá zpřístupněním, mocenská manipulace veřejnou kontrolou moci a mocenská svévole dodržováním právního řádu; potlačování kultury jejím rozvojem; volební fraška za nejvyšší*

---

⁴¹ „Jedině marxisticko-leninská strana zabezpečuje historické poslání dělnické třídy a její vedoucí postavení ve společnosti a sjednocuje ve své politice zájmy všech tříd a vrstev socialistické společnosti, je zárukou porážky všech socialismu nepřátelských sil, zárukou upevňování socialistické moci, rozvíjení socialistické demokracie, dodržování socialistické zákonnosti a důsledného řešení národnostní politiky, je garantem spojení naší socialistické výstavby s bojem mezinárodního dělnického revolučního hnutí, se společenstvím zemí socialistického tábora, a zejména pak se Sovětským svazem.“ 30 let politického systému v Československu, Fakta a argumenty, oddělení propagandy a agitace ÚV KSČ, Praha 1978, In: FAZIK, A. – HIMAL, J. *Mládež naše budoucnost*. Praha: Práce, 1981. s. 13-14.

⁴² HAVEL, V. *Moc bezmocných*. Praha: Lidové noviny, 1990. s. 7.

*formu demokracie; zákaz nezávislého myšlení za nejvědecktější světový názor; okupace za bratrskou pomoc.*⁴³ Zúčastnění věděli, že jde jen o povrchní strusku, pod níž je skryta skutečná realita – vynucenost. Člověk tak byl, ať chtěl či nechtěl, aktivně zapleten do „společenské hry“, byl její oporou i její obětí. Nemusel ničemu věřit, musel se ale alespoň chovat tak, jako by věřil. Šlo jen o jeho němý souhlas, o to být loajální. Vůbec nezáleželo na tom, jaké jsou potřeby a nároky člověka, člověk sloužil potřebám a nárokům systému. Posun ideologie od reality, od skutečnosti ke klamu a iluzi, měl další velmi konkrétní a charakteristický rozměr. Byla to snaha nakládat a manipulovat s kolektivní (což v zásadě pak znamenalo i s individuální) pamětí:⁴⁴ ve chvíli, kdy se začala falšovat přítomnost, minulost ale i budoucnost, splynula pravda se lží, a iluze s realitou ve jménu mocenských zájmů. Ať už šlo o cílené opomíjení některých úseků českých dějin či pouhé vytrhávání stránek v učebnicích. *„Tento proces neustálého pozměňování se používal nejen v novinách, ale i v knihách, časopisech, brožurách, plakátech, letácích, filmech, zvukových záznamech, kreslených filmech, fotografiích – v každém druhu literatury nebo dokumentace, která by snad mohla mít nějaký politický nebo ideologický význam. Den po dni a téměř minutu po minutě byla minulost přizpůsobována současnosti. Tímto způsobem se dala dokumentárně dokázat správnost každého záměru Strany. Nikdy nesměly zůstat zachovány žádné zprávy nebo názory, které by byly v rozporu s potřebami přítomné chvíle. Celá historie byla palimpsest, mnohokrát oškrábaný a znovu a znovu popisovaný pergamen. Pak už nebylo v žádném případě možné dokázat, že došlo k falzifikaci.*⁴⁵ Důsledky, jako reakce na tento stav, byly příznačné: odcizení člověka od sebe samého, a z toho pramenící vykořenění lidského života vyústily v politický cynismus a naprostý nezájem o věci veřejné; lidé se stahovali do ulit svých duševních ghett; na chaty, zahrádky či do panelových obývacích místností. V marasmu všedního dne šlo o to prostě to nějak „uplácat“. Jenže na druhé straně, tento zdánlivě bezvýchodný stav měl, vzhledem k němu, ambivalentní východisko: ulitou mohlo být také výrazné soustředění se na své vlastní zájmy, své vlastní koníčky, které se o to víc, a o to s větší intenzitou staly duševním útočištěm. Umění a kultura je v tomto ohledu velice vděčným objektem zájmu

---

⁴³ HAVEL, V. *Moc bezmocných*. Praha: Lidové noviny, 1990. s. 11.

⁴⁴ „A jestliže všichni ostatní přijímají lež, kterou Strana předkládá – jestliže všechny záznamy opakují stejnou povídku – pak lež přešla do historie a stala se pravdou. „Kdo ovládá minulost,“ znělo heslo Strany, „ovládá budoucnost: kdo ovládá přítomnost, ovládá minulost“. A přece minulost, svou povahou změnitelná, nikdy změněna nebyla. Všechno, co je pravda teď, je pravda odjakživa a navždycky. Je to docela prosté. Je k tomu zapotřebí jedině nekonečný sled vítězství nad vlastní pamětí.“ ORWELL, G. 1984. Köln: Index, 1984. s. 25.

⁴⁵ ORWELL, G. 1984. Köln: Index, 1984. s. 29-30.

Obrázek 1. Dveře 1. S leckterými výtvy Jazzové sekce se Moc nedokázala myšlenkově vyrovnat a jejich duchovní dvojnáčnost tak brala jako útok na svou suverenitu. Viz tento surrealistický plakát Josky Skalníka, kde „jazz“ vstupuje dveřmi, které se otevírají přes panty.

člověka v moderním světě – má obrovský dar probudit svobodného tvůrčího ducha a přivést k sobě lidi podobného „směřování“.

Kultura v totalitní společnosti

Nárok socialistického režimu na absolutní pravdu, a tím tedy i na monopol způsobu řízení světa⁴⁶, se samozřejmě promítl i do vztahu ke kultuře jako takové, čímž se dají odhalit a definovat další rysy totalitního zřízení, které velice kontrastují s principy, na kterých je postavena občanská společnost. Jako všechny ostatní složky, i kultura a umění, se po „Vítězném únoru“ dostaly pod kontrolu komunistických vládců. Ve spojení s ideologickými východisky začala Strana naplňovat vlastní vizi řízení a využití kultury.

Faktická vláda, prostřednictvím centralizované sítě institucí, byla doplněna i po formální stránce, skrze bdělost nad ideologickými a estetickými normami: *„Jedním ze základních principů socialistické kultury je stranickost, která určuje v podstatě ideovost kulturních děl jako celku. Ovšem stranickost jako základní kritérium v hodnocení kultury je jedna stránka tvůrčího principu. Druhá je skryta v jeho estetických a etických hodnotách. Leninské pojetí stranickosti je rozhodujícím ideovým principem, na jehož základě proletariát a socialistické*

⁴⁶ „Vedoucí úloha KSČ se v procesu od kapitalismu ke komunismu neustále rozvíjí a upevňuje. Tím, že byly u nás nastoleny socialistické výrobní vztahy, se funkce a poslání KSČ nevyčerpává, ale naopak, její úloha ještě více roste a stává se skutečným centrem poznání a řízení společenských procesů, vzrůstá historická nezbytnost její vedoucí úlohy. KSČ zabezpečuje cílevědomý, koordinovaný rozvoj všech složek společenského organismu, vykonává roli politického vůdce mas při sjednocování, usměrňování a koordinaci všech součástí řídicího systému.“ FAZIK, A. – HIMAL, J. *Mládež naše budoucnost*. Praha: Práce, 1981. s. 13.

*společenství rozvíjí svoji kulturu a hodnotí umělecká díla. Ukazuje třídní podstatu kultury. Buržoazními teoretiky předstíraná nestrannost umění v kapitalistickém světě je licoměrnost, která má klamat jen tvůrce, tak široké lidové masy.*⁴⁷ Systém se velice bedlivě soustředil na hlídání toho, co umění je a co není, aby svět mohl být prezentován, takový jaký by měl být, a nikoliv takový jaký ve skutečnosti je. O tom, že právě kultura a umění má ve své podstatě hlubokou reflexní funkci stavu světa, nemusí být řeč. Ostatně, jen taková poznámka na okraj - je velmi příznačně, že tím jak si komunistický systém a „Moc“ zakládaly na své „vnější tvářnosti“, tak i název pro to „jediné a opravdové“ umění byl „socialistický realismus“, který byl, paradoxně, ve své podstatě ryze idealistický.

Zavedením hesel typu „Umění masám“ chtěl Systém řídit a manipulovat s cílovou skupinou – „lidem“, proletariátem. Chtěl si tuto „hybnou sílu dějin“ (opět z hlediska ideologického výkladu) ochočit a domestikovat: „*Strana je těsně spojena s masami, žije uprostřed těchto mas, zná jejich zájmy, potřeby a nálady, umí pochopit, čím žijí a najít k nim správnou cestu, politicky je ovlivňovat a pozvedat jejich myšlení na úroveň komunistické uvědomělosti.*“⁴⁸ Masovost, jako jeden z ústředních termínů komunistické totality, stála tvrdě v opozici k jakémukoliv typu individuality, výjimečnosti a autonomie. Potírání těchto „imperialistických“ rysů mělo za následek anonymizaci a zprůměrnění. Bylo to jak v ideové náplni hesla „Kdo nejde s námi, jde proti nám“, tak i v institucionálním okleštění a polapení svobodomyšlnosti kultury. Systém si vytvořil hierarchický mechanismus řízení kultury opírající se o ideologii, kde se „definují nároky, vytyčují se meze legality i prostor přípustného“⁴⁹, což bylo svedeno po linii státních orgánů až na konečného vykonavatele kontroly, jímž byly tzv. „tvůrčí svazy“. V rámci polarity kultury na „vysokou“ a „nízkou“ (nebo přesněji - na institucionalizovanou-profesionální a lidovou-amatérskou), která se vykrystalizovala v moderní době, měl systém největší problém s kontrolou a usměrňováním té „nízké“, vyvěrající „zespoda“. Největší tlak, a to oboustranný, byl tak na nižším stupni institucí, ať už to byly zmíněné svazy, nebo pod jejich dohledem fungující nejrůznější zájmové spolky a sdružení; mládežnické, odborové a jiné umělecké a kulturní organizace.⁵⁰ A právě na této nejnižší instanci systému kulturních institucí docházelo k neustálé konfrontaci

---

⁴⁷ Tamtéž. s. 95.

⁴⁸ FAZIK, A. – HIMAL, J. *Mládež naše budoucnost*. Praha: Práce, 1981. s. 14.

⁴⁹ ALAN, Josef - BITRICH, Tomáš [ed.]: *Alternativní kultura: příběh české společnosti 1945-1989*. Praha: Lidové noviny, 2001. s. 13.

⁵⁰ ALAN, J. - BITRICH, T. [ed.]: *Alternativní kultura: příběh české společnosti 1945-1989*. Praha: Lidové noviny, 2001.

s inovacemi a novotami v uměleckém cítění. Ke vzniku třecích ploch a tedy i posouvání hranic, jako zkoušky toho, co konformita vydrží.⁵¹ Moderní kultura a umění jsou zkrátka úzce spojeny s věčnou přeměnou a novátorstvím (což je také například základním rysem „dítěte moderny“ - avantgardy)⁵². Jenže pro totalitní režim, který je vysoce konzervativní, je inovativnost a experimentálnost jedním z velikých nepřátel. Proto jedna z dalších důležitých poloh režimu *„souvisela s naprostou absencí mechanismu zacházení s nonkonformitou a institucionalizace inovací. V tomto smyslu byl režim ustrašeně až směšně konzervativní. Všechno nové bylo podezřelé, jako by v sobě skrývalo neznámá, zálučná, nepředvídatelná a v zásadě nepřátelská nebezpečí. Energie, vkládaná režimem do udržování „linie“ a ohlídání všemožných „odchylek“, podlamovala životadárné síly lidské aktivity a kreativity, které patří k neodmyslitelným atributům moderní kultury. Výsledkem byl permanentní konflikt totalitní moci a kultury, jehož intenzita kolísala v závislosti na formách a síle represí a restrikcí, ke kterým se režim odhodlával.“*⁵³ Nositelem inovací byla neodlučitelně mladá generace. 20. století zažilo několikrát střet generací, což vyvěralo z určitých cyklicky vracejících se vln, kdy si mladé generace nárokovaly začlenění do fungující společnosti svých rodičů, o překonání jejich chyb. Na „Západě“ se to dělo určitým „samopohybem“ v rámci plurality demokratického zřízení, kdežto socialistické, a totalitní režimy obecně, se snažily energii mladých generací co nejvíce regulovat a usměrňovat ve prospěch svých mocenských a ideologických zájmů. Vystihl to Gustav Husák na XV. sjezdu KSČ v roce 1976: *„Musíme mít na zřeteli, že výchova a formování mladé generace budou i nadále probíhat v podmínkách ostrého třídního zápasu, jehož součástí je boj o vědomí lidí. Reakční síly se snaží mládeži infikovat falešné hodnoty, odvést ji od zápasu za revoluční přeměnu světa, dezorientovat ji iluzemi a pochybnými vzory.“* Ti, kdo jakýmkoliv způsobem podlamovali socialistickou výchovu mládeže, se stali politickými nepřáteli číslo jedna: *„Práce s mládeží jako aktivní politickou silou a zálohou komunistické strany byla vždy jedním z důležitých směrů činnosti komunistů. Význam této práce se v současné době zvyšuje. Mladí lidé se mnohem dříve zapojují do politického života, vzrůstá jejich vzdělání a kvalifikace. I v samotném způsobu života mládeže dochází k hlubokým změnám ve srovnání se situací, jaká byla za mladých let*

---

⁵¹ „Stanovení hranic vyvolává prostě okamžitou touhu hranice překračovat.“ NOVAK, Mary: Zpráva Jazzové sekce. In: *Západ: časopis pro Čechy a Slováky*. Roč.5/1983, č. 4, s. 16.

⁵² Tamtéž.

⁵³ ALAN, J. - BITRICH, T. [ed.]: *Alternativní kultura: příběh české společnosti 1945-1989*. Praha: Lidové noviny, 2001. s. 17.

jejich otců. Zároveň však více než v minulých letech sílí různá ideologická působení na vědomí mládeže, včetně takového, které mladé lidi dezorientuje. Výchova a formování mladé generace probíhají v podmínkách ostrého ideologického zápasu ve světě.⁵⁴ A „deformování mládeže“ se stalo obecným zaklínadlem. Z toho také vyplynula postupná proměna zprvu pouze občanských a kulturních aktivit, které byly pro mladou generaci přitažlivé, v aktivity navýsost politického ražení. Ze strany režimu vyžadovaná „stranickost“, ať už v tomto případě stranickost kultury, přeměnila jakoukoliv nezávislou, politicky neangažovanou aktivitu v tvrdé politikum. Tato transformace byla však z hlediska samotných občanských sdružení a aktivit často pouze obraného rázu, do níž byly tyto činnosti zatlačeny režimem. Jaké měly tyto občanské aktivity podhoubí? Kde se vzaly, kde jsou jejich kořeny? To už se velkým obloukem dostáváme k případu Jazzové sekce.

---

⁵⁴ FAZIK, A. – HIMAL, J. *Mládež naše budoucnost*. Praha: Práce, 1981. s. 10.

Jazzová sekce - zrod občanského tělesa

„Rovnost se může ustavit v občanské společnosti, a nemusí přitom vládnout v politickém světě. Lidé mohou mít právo věnovat se týmž zábavám, vstupovat to týchž povolání, setkávat se na týchž místech, krátce řečeno, mohou žít stejným způsobem a usilovat o bohatství stejnými prostředky a nemít přitom stejnou účast na vládě.“⁵⁵

„V druhé polovině roku 1969, roku nula takzvané normalizace po srpnové okupaci, požádala skupina jazzových fanoušků, hudebníků a publicistů písemně ministerstvo vnitra o povolení samostatné zájmové organizace s názvem Česká jazzová unie. [...] Rozhojněný kulturní a společenský život šedesátých let byl po roce 1970 cíleně likvidován. Rušila se nejrůznější sdružení vzniklá v druhé polovině předchozí dekády, rušily se kulturní a zájmové časopisy [...] O politických, vzniklých v čase Pražského jara, ani nemluví. Bylo by nelogické, aby v takové době vzniklo něco takového jako jazzový spolek. Ministerstvo vnitra proto doporučilo, aby se toto zájmové sdružení dalo dohromady s jinými zakladateli – s připravovaným nefederálním Svazem hudebníků České socialistické republiky. Ten se chtěl starat o takzvané lidové hudebníky, čímž byli myšleni amatérští muzikanti. K tomuto sňatku z nezbytí nakonec došlo. Nikdo netušil, co patálií toto spojení přinese. Včetně společného zmaru.“⁵⁶, tak pojednává o počátcích Jazzové sekce Vladimír Kouřil. V podobném duchu líčí zašmodrchané počátky Jazzové sekce i jeden ze zakladatelů a pozdějších hlavních představitelů, Karel Srp: *„...o svoji organizaci požádali hudebníci soustředění v připraveném Svazu hudebníků. Vnitro mělo své starosti, probíhaly první prověrky po Srpnu 68 a neustále jsem proto jednal s novými lidmi. Ti nakonec doporučili spojit se se Svazem hudebníků kvůli podobnosti stanov.“⁵⁷* Ustavující schůze se nakonec konala až 30. října 1971, kdy v té chvíli *„měli všichni zúčastnění na mysli jedinou věc: podporu jazzové hudby v naší zemi.“⁵⁸* Co bylo důležité pro další fungování Jazzové sekce, a co nadělalo režimním představitelům později asi hodně vrásek, bylo to, že se Sekce stala samostatným právním subjektem.⁵⁹ „V kukaččím

⁵⁵ TOCQUEVILLE, A. de. *Demokracie v Americe*. Praha: Academia, 2000. s. 443.

⁵⁶ KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999. s. 14.

⁵⁷ SRP, Karel. *Výjimečné stavy: povolání Jazzová sekce*. Praha: Pragma, 1994. s. 22-23.

⁵⁸ KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999. s. 15.

⁵⁹ SRP, K. *Výjimečné stavy: povolání Jazzová sekce*. Praha: Pragma, 1994. s. 23.

vejci v hnízdě československé socialistické kultury si začalo pomalu vrnět svobodomyšlné srdce, po němž se bude za několik let střílet ze všech stran.“⁶⁰

Pomalou a polehoučku se začínala rozjíždět „kulturní aktivita, shora neřízená, vyvěrající ze skutečných zájmů lidí bez rozdílů generací...“⁶¹. V roce 1972 vyšlo první číslo sekčního bulletinu „Jazz“ (kterého vyšlo všehovšudy 28 čísel až do vynuceného ukončení tisku, poslední dvojčíslí 27/28 šlo do výroby v roce 1980)⁶², a v roce 1974 se konají první „Pražské jazzové dny“. V té době sdružovala Sekce přes tři stovky muzikantů a nadšenců. Jenže to nebylo nadlouho. Ze začátku skutečně pouze organizace puristicky zaměřená na klasický jazz, začala dávat příležitost „mladé krvi“ a novým vlivům v jazzové hudbě, která se silně přiblížila rockovým proudům. Tzv. jazzrock, který zazněl na Pražských jazzových dnech poprvé v roce 1974, a větší míře v roce 1975, se stal tahákem a mezi posluchači a nadšenci narůstal Jazzové sekci kredit. To bylo podpořeno i „mladickou vizáží a prezentací“, kterou ji propůjčili právě zástupci mladší generace, ať už to byl výtvarník Joska Skalník nebo hudební teoretik Josef „Zub“ Vlček. I přes některé ješitné tendence, většinou ze strany profesionálních „jazzistů“ (především jejich bojkot pátých jazzových dnů), počet členů od poloviny sedmdesátých let rapidně stoupal, a to až na 3000, kdy se zasekl kvůli kapacitě sekční tiskárny. Zájemci se hlásili dál, museli však na členství čekat, místa se uvolňovala velmi pozvolna, a to převážně nezaplacením ročního členského příspěvku.⁶³ Celkový nárůst členů lze vysvětlit i tím, že kulturní rozsah Sekce se začal povážlivě rozšiřovat, pod heslem „vše souvisí se vším“. Proces rozšiřování zájmové působnosti poukazoval *„na něco, čemu bychom vznešenějším výrazem mohli říci nedělitelnost kultury: totiž okolnost, že uvolnění striktních názorů v jediné, třeba úzce specializované oblasti (jako je jazz) vyvolává záhy zájem i v oblastech jiných a že pod střechou organizace, která se touto cestou vydá, se záhy sejdou nekonformisté značně rozdílných názorů.“*⁶⁴

Francouzský básník Louis Aragon nazval situaci v socialistickém Československu na počátku sedmdesátých let „Biafrou ducha“⁶⁵. Myslel tím naprosto zdrancovanou kulturní a občanskou sféru lidských aktivit a hodnot, které byly pod dohledem a kontrolou

---

⁶⁰ KOUŘIL, V. *Divná hudba dob nekalých: opojný život jazzové periferie krajiny podřipské*. Praha: Volvox Globator, 2006. s. 39.

⁶¹ KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999. s. 15.

⁶² Tamtéž. s. 372.

⁶³ Tamtéž. s. 19.

⁶⁴ NOVAK, Mary: Zpráva Jazzové sekce. In: *Západ: časopis pro Čechy a Slováky*. Roč.5/1983, č. 4, s. 16.

⁶⁵ Toto slovní spojení použil poprvé Louis Aragon 15. 10. 1968. Viz např. POSSET, Johanna. *Česká samizdatová periodika 1968-1989*. Brno: Továrna na sítotisk: Společnost pro reklamu a tisk R & T, 1993.

socialistického systému. Systém však nedokázal nabídnout, a to hlavně mladé generaci, svou atraktivní alternativu, i když onu „imperialistickou“ a „buržoazní“ tvrdě potíral.⁶⁶ Jazzová sekce tak intuitivně poskytla lidem to, co v kulturním vakuu tehdy chybělo – svobodomyšlnost, a jistou kulturní nezávislost, na které bylo možno participovat a podílet se, ať už jako pasivní konzument⁶⁷ či samotný tvůrce. Jenže tím se střetla se samou podstatou kulturní ideologie totalitního zřízení, a oprávněně si tak „vysloužila“ pozornost státních orgánů, což vystihl Josef Škvorecký: „Velice citlivá tykadla necitlivých vládců nad kulturou brzy zaznamenala porušení základního pravidla pro činnost, platného v komunistickém státě, totiž že pouze to, co je nařízeno, se povoluje. Pravidlo ovšem vylučuje spontánní iniciativu, základní charakteristiku lidí z Jazzové sekce.“⁶⁸

Rozjetý vlak se už nedal zastavit: na 3. Pražských jazzových dnech se poprvé koná seminář pro hudebníky nazvaný „Jazzová škola hrou“ (připomínka toho, že Komenského pedagogické metody přesahují hranice školní výuky), podíl variací rockové hudby na koncertech a festivalech pořádaných Jazzovou sekcí stále narůstá; pořádají se multi-žánrové přednášky, promítání a výstavy zaobírající se moderním výtvarným uměním, filmem a divadlem – všech těchto branží si samozřejmě všímá i členský bulletin „Jazz“⁶⁹; v r. 1977 na 5. Pražských jazzových dnech vystupuje „pochybná“ skupina Extempore s unikátním hudebně

---

⁶⁶ „...Jazzové sekci jde o zaplnění určitých mezer opomíjených – úmyslně nebo neúmyslně – státními kulturními zařízeními a o vytváření takových společenských klimat, ve kterých by jedinec byl dobrovolně šťastný.“ NOVAK, Mary: Zpráva Jazzové sekce. In: *Západ: časopis pro Čechy a Slováky*. Roč.5/1983, č. 4, s. 16..

⁶⁷ Jeden příklad za všechny - popisuje ho Lubomír Dorůžka v dopise Josefu Škvoreckému z 23. ledna 1978: „Karel Srp, věčný šílený entuziasta, promítal po mém povídání nějaké filmy, které si pro Hudební mládež v rámci socialistické výchovy půjčil z americké ambasády [...], a pak se Karel s metodičkou Hudební mládeže přesunul kamsi do vinárny, aby ji přesvědčil, že druhá nebo třetí kultura, jak ji v praxi provádí Jazzová sekce, je daleko obecnější ve způsobu života mladé generace než oficiální vzdělávání Hudební mládeže. Asi kolem půlnoci k nim ke stolku pro čtyři přisedl osmnáctiletý párek. Když Karel líčil, jaké jsou fronty na jazzosekce promítání Easy Ridera [...] a metodička nad tím nedůvěřivě vrtěla hlavou, neb nikdy neslyšela, co to takový easy rider je, ozval se osmnáctiletý soused od stolu. Že se omlouvá, že poslouchá cizí rozhovory; ale že už mockrát na to sháněl lístky, a kdyby snad Karel nějakým způsobem mohl, tak že on by hrozně rád za každou cenu. Metodička zalapala po dechu. [...] Což je na náhodné setkání s osmnáctiletou generací docela příjemné překvapení.“ *Na shledanou v lepších časech: dopisy Josefa Škvoreckého a Lubomíra Dorůžky z doby marnosti (1968-1989)*. Praha: Books and Cards S. G. J. Š., 2011. s. 266-267.

⁶⁸ ŠKVORECKÝ, Josef. *Franz Kafka, jazz a jiné marginálie*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988. s. 33.

⁶⁹ „Jazzová sekce měla ve svém organizačním řádu vepsáno, že „vydává odborný časopis, brožury a informace ve své oblasti na základě schváleného plánu činnosti“. Pokud náš „podnikový“ bulletin Jazz psal jen o jazzu, nic se kolem něj nedálo. Na ministerstvech kultury a vnitra se však hrubě nelíbilo, když byly hranice žánru překračovány ve stále širším spektru. Zatímco jazz byl brán jako „neangažované“ umění pro posluchačskou a muzikantskou menšinu, se psaním o rocku a nejspíšejších trendech ve výtvarném umění vstoupily na náš papír názory ze strany státu ideově pochybné, kontroverzní, ba až nepřípustné. Tomu, co se vymykalo kultuře reálného socialismu, se říkalo „buržoazní“ umění, „zcela cizí našemu lidu“. To, co hledala naše hladová veřejnost ve svobodomyšlném kulturním prostředí za hranicemi komunistického světa, a posléze jako inspiraci i nacházela, se nazývalo „ideologickou diverzí“.“ KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999. s. 246.

scénickým představením „Milá čtyř viselců“ a Karel Srp napsal do jednoho z programů těchto „Dnů“ úvodník s názvem „Už asi jinačí nebudem“, ve kterém se mimo jiné píše: „*Vůbec si však nepřipadáme slabí a bezmocní, respektujeme ostatní organizace zabývající se jazzem, stejně jako ve velké většině ony nechávají s porozuměním pracovat nás. Neradi bychom však, aby někdo jiný než čas a kvalita zasahovaly do naší hudební praxe, protože my uznáváme jediné kritérium: ne, bojkot, ale ukaž, jestli jsi lepší – a pouze v této rovině se necháme poučit.*“⁷⁰. Následné hromadné vystoupení členů Jazzové sekce v sále pražské Hajnovky⁷¹ na Vinohradech proti snahám Svazu hudebníků o její rozpuštění, které je považováno „za první antisocialistické veřejné vystoupení po roce 1969“⁷², nebo vstup do International Jazz Federation při hudební radě UNESCO⁷³, byly jen dovršením obranných snah a manifestovaly vlastní autonomii a dělání si „věcí po svém“.⁷⁴ Ale byly rovněž i začátkem politického vnímání „problému jménem Jazzová sekce“ ze strany režimu. I prostá nezávislost a touha žít „po svém“ a důstojně, znamenala pro systém ostře formulované politikum, protože systém byl založen na manipulaci a diktátu, a žádné žití „po svém“ nepřipouštěl. Každý takový pokus o „žití v pravdě“ (slovy zprofanovaného úsloví Václava Havla) se tak jeví jako ohrožení systému, tedy jako proti-systémový politický krok. Politická opozice je v totalitním státě vše, co se vymyká manipulaci systému.

---

⁷⁰ SRP, K. *Výjimečné stavy: povolání Jazzová sekce*. Praha: Pragma, 1994, s. 22.

⁷¹ Viz pozn. 86

⁷² SRP, K. *Výjimečné stavy: povolání Jazzová sekce*. Praha: Pragma, 1994, s. 23.

⁷³ Jazzová sekce se přihlásila v souladu se stanovami IJF, ale v rozporu s tajnými směrnici ministerstva zahraničí ČSR, které je nemohlo přiznat, protože by tím porušilo „Helsinské dohody“. Píše o tom Lubomír Dorůžka, tehdy president IJF: „Postavení IJF u nás bylo od jejího vzniku velmi nejasné. Ministerstvo kultury sice nechtělo její činnost na našem území zakázat, z toho by mohl vzniknout nepříjemný skandál. Ale na druhé straně se k ní ani nechtělo vyslovit jednoznačně pozitivně. [...] Podle našeho zákonodárství náš občan – ani kterákoliv naše organizace – do takového vztahu vstupovat nesměl. Muselo se tak stát prostřednictvím státem vytvořeného a kontrolovaného centra; ale to u nás nikdy nebylo ustanoveno.“ DORŮŽKA, Lubomír. *Panorama paměti*. Praha: Torst, 1997. s. 363. To reflektuje i Vladimír Kouřil: „Před státními orgány toto členství nemělo platnost, protože tehdejší zákony neumožňovaly podílet se na činnosti mezinárodních institucí bez pověření státem. Protože naopak ve světě toto členství platnost mělo, dělalo to naší byrokracii trochu starosti. My jsme se svým členstvím samozřejmě všude oháněli. [...] jsme přesvědčen, že to o pár let oddálilo i naše rozprášení a věznění.“ KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999. s. 278-279.

⁷⁴ „Duch Jazzové sekce byl svobodomyšlný, dychtící po kultuře, tvůrčí, lidsky a společensky aktivní. Činnosti pod takovým praporem jsou vždy nutné pro ožívování kulturnosti lidské společnosti.“ KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999. s. 34.

Ilegálně legální nebo legálně ilegální?

„Předpokládejme, že všichni mají účast na vládě a že každý má stejné právo se na ní podílet. Protože se tedy nikdo neliší od svých bližních, nebude nikdo moci uplatňovat tyranskou moc, lidé budou dokonale svobodni, protože si budou všichni zcela rovni, a budou všichni dokonale navzájem rovni, protože budou zcela svobodni.“⁷⁵

Jazzová sekce byla uměleckou a kulturní platformou, kde se setkávaly nejrůznější názory a trendy; byla informačním centrem a společenstvím tehdy nedocenitelného rozměru. A toto postavení někde „mezi“ určovalo i její balancování ve vztazích k ilegálnímu i oficiálnímu. „Je jisté, že to byla hra o hraniční čáru, kde vše skončí. A lidé se u nás v té době ještě báli k této metě přibližovat – zvláště když nebylo úplně jasné, kde vlastně leží...“, píše Vladimír Kouřil.⁷⁶ Každý druh takového společenství či organizace se se svým balancujícím postavením vyrovnával a pasoval trochu jinak. Jazzové sekce a veškerá kultura okolo ní, tak jak se prezentovala již od začátku a postupem času za pomoci nejrůznějších prostředků v čím dál větší míře a intenzitě, byla specifická snahou o zachování svého legálního statutu, o zachování „svého místa pod sluncem“ v mezích svobodného fungování v rámci socialistického systému. S tím přímo souvisí její proklamování apolitičnosti a veřejné distancování se od škatulky „opoziční organizace“ typu Charty 77, s níž se nakonec (a celou opozicí vůbec) vlivem nátlaku a okolností sblížila a ztotožnila, a kde ji samotný režim velice rád viděl.⁷⁷ Zápas o existenci, který vedla k velké nevoli oficiálních orgánů až do druhé poloviny 80. let, je dnes už velice dobře popsán, a to nejen z hlediska pamětníků a jejich memoárů, ale i ze strany vědeckých studií.⁷⁸ Proto nebude má práce primárně zaměřena na boj Sekce s oficiálními úřady a institucemi, ale spíše se tohoto problému dotkne v kompilačním smyslu a rozměru. Také se ho bude snažit rozpracovat v relaci ke specifickému postavení Jazzové sekce v jejím společenském kontextu a organizační struktuře kultury.

---

⁷⁵ TOCQUEVILLE, A. de. *Demokracie v Americe*. Praha: Academia, 2000. s. 443.

⁷⁶ KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999. s. 166.

⁷⁷ Viz kapitola Jazzová sekce a Charta 77

⁷⁸ O Jazzové sekci, jejím boji o zachování legality, a obecně o zamyšlení nad rolí práva v socialistickém Československu po r. 1968 pojednal BUGGE, P. Boj magické moci razítka s magickou mocí lidovou: Případ Jazzové sekce. In: *Soudobé dějiny XVIII.* č. 3. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2011. s. 346-382. O zapletení do sítě Stb píše TOMEK, O. Akce Jazz. In: *Securitas imperii 10*. Praha: Úřad pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu, 2003. Několik kapitol o Jazzové sekci se nachází v knize VANĚK, M. *Byl to jenom rock'n'roll?: Hudební alternativa v komunistickém Československu 1956-1989*. Praha: Academia, 2010.

O zapletených počátcích bylo pojednáno v minulé kapitole, jen připomenu, v souvislosti s úředním a právním bojem, důležitou skutečnost, a to, že Jazzová sekce vznikla v r. 1971 v rámci tak trochu nesystémové organizace, tzv. Svazu hudebníků, který měl sdružovat amatérské muzikanty a nadšence. Svaz hudebníků, resp. jeho stanovy umožňovaly vytvořit žánrové „sekce“ (odtud tedy název „Jazzová sekce“) i s vlastním organizačním řádem, a dokonce i s právní autonomií.⁷⁹ To je pro celý příběh „legálnosti a ilegálnosti“ stěžejní okamžik.

Rozšiřování činnosti a postupná orientace na moderní hudební a umělecké trendy v průběhu sedmdesátých let byla pro režim a jeho kulturní politiku pochopitelně důvodem k prvním ústrkům a problémům. Prakticky až do schůze „Na Hajnovce“ se jednalo o „pouhé“ interní spory uvnitř Jazzové sekce a Svazu hudebníků, ovšem živěné a rozdmýchávané nejvyššími byrokratickými instancemi, ať už ministerstvem vnitra nebo kultury.⁸⁰

Třetí a čtvrté Pražské jazzové dny tak například znamenaly definitivní cestu ke štěpení členské základny sekce na pravověrné (většinou starší) jazzisty a již většinové progresivisty, kteří se masivněji účastnili „Jazzových dnů“ kvůli rostoucímu podílu moderní rockové muziky.⁸¹ Přidala-li se k tomu ještě ješitnost ohledně chystané jazzrockové desky v Pantonu⁸², tak spory vyústily na 5. Pražských jazzových dnech v bojkot ze strany ortodoxních jazzových hudebníků kvůli dohadům o zaručení výše honorářů za vystoupení.⁸³ Uvolněné místo po „klasickém jazzu“ se do budoucna otevřelo pro povětšinou amatérské alternativní soubory.⁸⁴

První snaha o byrokraticko-mocenské podchycení rozpínajícího „problému“ jménem Jazzová sekce se datuje na jaro r. 1976. Svaz hudebníků, se pokoušel Jazzové sekci omezit

---

⁷⁹ „Struktura Jazzové sekce byla centralistická. Neměli jsme v organizačním řádu zřizování vlastních poboček – sami jsme byli atypickou pobočkou Svazu hudebníků. Atypickou tím, že jsme měli danou celostátní působnost. Řečeno slovy našeho organizačního řádu, měli jsme „charakter pobočky s obvodem působnosti na území ČSR“. Tedy i pro nás samozřejmě přijímání členů ze Slovenska už bylo porušováním našeho řádu. Pobočky mohly podle nadřazených stanov Svazu, kterému jsme se po celou dobu odmítali podrobit, zřizovat pouze místní orgány. Proč jsme řád Svazu hudebníků neuznávali? Poněvadž nám v počátcích sloučení Svazu hudebníků a Jazzové sekce, daném ministerstvem vnitra, byla slíbena autonomie.“ KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999. s. 27-28

⁸⁰ Problémy se Svazem hudebníků líčí VANĚK, M. *Byl to jenom rock'n'roll?: Hudební alternativa v komunistickém Československu 1956-1989*. Praha: Academia, 2010. s. 374-378. Celou podobu právního boje Jazzové sekce, i s vlastní interpretací, zpracoval BUGGE, P. *Boj magické moci razítka s magickou mocí lidovou: Případ Jazzové sekce*. In: *Soudobé dějiny XVIII.* č. 3. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2011. s. 346 – 382.

⁸¹ KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999. s. 114.

⁸² Vzpomínka Karla Srpa. In: *TV seriál Big bit*, díl 21, Jazz Q, Jazzová sekce, Marsyas. ČT, 1995-2000.

⁸³ NOVAK, Mary: Zpráva Jazzové sekce. In: *Západ: časopis pro Čechy a Slováky*. Roč.5/1983, č. 4, s. 18.

⁸⁴ Viz kapitola Kam s Jazzovou sekci?

autonomii tím, že jí odebere údajně protiprávní celostátní působnost, a rozmělní ji převedením členů pod příslušné svazové okresní pobočky. Sekce se proti tomuto návrhu odvolala.⁸⁵ Když se o to Svaz hudebníků pokoušel na začátku r. 1978 znovu, lidé ze „Sekce“ si to nenechali líbit, což celé vyústilo 9. dubna 1978 v demonstrování nezávislosti na členské schůzi na pražské „Hajnovce“⁸⁶. Je pravděpodobné, jak tvrdí Karel Srp, že se celá situace vyhrtila až po překvapivě mohutné odezvě na již zmíněnou výzvu z r. 1978.⁸⁷ Reakce Hlasu Ameriky a „štvavé“ Svobodné Evropy, celostátní poprask v době, kdy probíhaly hony na první chartisty, to bylo pro režim neodpuštělné překročení hranic tolerance a Jazzová sekce tak nastoupila cestu k otevřenému boji s mocenskými orgány.

---

⁸⁵ Z informace pro členy Jazzové sekce z června 1976: „V souvislosti s novým návrhem stanov Svazu hudebníků [...] by došlo ke změně struktury organizačního členění Jazzové sekce. Znamenalo by to, že při pobočkách Svazu hudebníků v jednotlivých místech by vznikaly žánrové sekce [...]. Tímto opatřením by zanikla stávající autonomie Jazzové sekce, o kterou nám od samého počátku šlo [...]. Výbor Jazzové sekce nebude o těchto zásadních otázkách rozhodovat bez členské základny, kterou byl zvolen.“ In: KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999. s. 219.

⁸⁶ „Hajnovka“ byla vyústěním systémových a organizačních problémů uvnitř Svazu hudebníků (do jejichž řešení byl ale Svaz hudebníků tlačěn vyššími orgány), tahnoucích se vlastně od začátku tohoto „sňatku z nezbytnosti“. Jazzová sekce zaujímala v rámci celého Svazu poněkud nesystémovou, a z hlediska režimní kontroly příliš autonomní pozici. I jejich primární zájem se míjel: „Svaz hudebníků se zajímal hlavně o sociální a odborové problémy amatérů a tzv. lidových hudebníků. My začali časopisem, Pražskými jazzovými dny, přednáškami apod.“ In: SRP, K. *Výjimečné stavy: povolání Jazzové sekce*. Praha: Pragma, 1994. s. 23. O procesu likvidace v rámci souvislostí s „Hajnovkou“ musím pár okolností osvětlit. „Svaz hudebníků chtěl naši aktivitu pozřít, a proto poukázal na rozpor ve stanovách Svazu, asice, že Svaz nemůže vytvářet tzv. žánrové sekce, ale jen místa působnosti. Naléhal, abychom se místo Jazzové sekce stali součástí Pražské pobočky Svazu hudebníků. Tím by samozřejmě došlo ke komplikacím v naší práci.“ In: Tamtéž. Začátkem roku 1978 se chystal Svaz hudebníků celou akci provést i převedením sekčního majetku pod pražskou pobočku, čímž by se zalátali díry v jejím špatném hospodaření. Šlo o akce pořádané již zmíněnými jazzovými hudebníky, kteří bojkotovali Pražské jazzové dny a uspořádali pod patronací Svazu několik prodělečných koncertů. Sekce se nedala. Rozeslala výzvu svým členům, ve které se píše: „V souladu se stanovami naléhavě svoláváme všechny členy JS na sraz, kde bude vyjádřeno naše odmítavé stanovisko k rozhodnutí administrativy Svazu hudebníků, které má vést ke zrušení jednotné Jazzové sekce, kterou Svaz hudebníků – pražská pobočka požaduje na úhradu svých prodělečných akcí a k dalším zvůlím. [...] sraz se koná v neděli 9. dubna 1978 v sále hajnovky, Praha 2, Vinohradská 25, v 10 h.“ Výzva členům Jazzové sekce z března 1978. In: KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999. s. 223-224. Stojí za povšimnutí způsob obrany Jazzové sekce, občanská aktivita v tehdejším socialistickém Československu těžko připodobnitelná. Výzva, jejímž výsledkem byla celostátní i zahraniční solidarita se Sekcí (pořádaly se podpisové kampaně, jichž se zúčastnily celé školní třídy; ozývali se i nečlenové, text byl vyvěšován a nalepován po zdech, rozesílán do zahraničí, odvysílala ho Svobodná Evropa i Hlas Ameriky), transformovala celý spor do politické roviny.

⁸⁷ SRP, K. *Výjimečné stavy: povolání Jazzové sekce*. Praha: Pragma, 1994. s. 22-25.

Již roku 1979 navrhují někteří aktivní pracovníci ministerstva kultury zrušit celý Svaz hudebníků⁸⁸, což se nakonec Systému „podaří“ až o 5 let později. Nicméně, ministerstvo kultury tlačilo Svaz hudebníků, aby situaci s Jazzovou sekci vyřešil co nejrazantněji. V listopadu 1980 jeho Ústřední výbor rozhodl, že Sekci ruší, načež ta

odmítla toto rozhodnutí uznat a znovu se odvolala (jen pro porovnání, v této „vyšponované“ době se staly i jiné související události – byly zrušeny 10. Pražské jazzové dny a Sekce se zúčastnila ve Varšavě valné hromady International Jazz Federation, dceřiné organizace při UNESCO, kde jí bylo vysloveno mezinárodní uznání

za kvalitu její kulturní činnosti⁸⁹, režim se rovněž chystal tvrdě zakročit proti celému okruhu rockové muziky⁹⁰). Svaz hudebníků nevěděl, jak má situaci řešit, a další 3 roky se potácel se Sekcí v diskuzích o způsobu organizace a vzájemného vymezení práv.⁹¹ V průběhu této doby se Sekce, vzhledem k zákazu koncertní činnosti, orientuje stále více na vydavatelskou a

Obrázek 2. Škatule vytažená ze zásuvky, na plakátu 10. Pražských jazzových dnů. Epitaf Jazzové sekce?

⁸⁸ NA, f. Jazzová sekce, k. 1, inv. č. 122.

⁸⁹ Pochvala organizace UNESCO za kvalitní práci byla v Československu zprostředkována v článku DVOŘÁKOVÁ Eva. UNESCO a Jazzová (sekce) sdružení. In: *Mladý svět*, roč. 23/1981, č. 23. Na ministerstvu kultury vypukl povyk, který ale rozhodně nepěl oslavné ódy na ediční činnost Jazzové sekce: „Lidem, kteří si denně kladou otázku, co užitečného udělat pro rozvoj socialistické kultury, [...] je samozřejmě nepochopitelné, že v této zemi není v současnosti síla, která by činnost dnešního vedení Jazzové sekce uvedla urychleně v soulad s tím, o co nám v naší socialistické kultuře jde. Vždyť přece postupy podobných skupin jsou vždy stejné a jsou proto dobře známé: nejdříve malé drápky [...] postupně se z drápků stávají pořádné drápy čekající na příležitost. Krize 68. roku byla přece také pečlivě připravována řadu let a rostla z počátku z podobných (někdy navlas stejných), malých, zdánlivě nevinných lumpárniček. Všichni tihleti hoši již dávno vědí, že prostor pro své záměry musí budovat pomalu, trpělivě, důsledně, krok za krokem rozšiřovat – a to až do doby, kdy už žádná síla jim nezabrání v realizaci skutečných cílů. [...] jde očividně o problém politický, který taky nutně vyžaduje politické řešení, které přiznejme si – jistě k plné spokojenosti vedení Jazzové sekce - poněkud vážne.“ Tento příspěvek od Václava Cutycha pochází z referátu, který byl v r. 1981 založen ministerstvem kultury, a měly v něm být obsaženy odborné posudky na nepovolenou činnost Jazzové sekce. Otištěno v SRP, K. *Výjimečné stavy: povolání Jazzová sekce*. Praha: Pragma, 1994. s. 55.

⁹⁰ Viz kapitola Jazzová sekce v hledáčku Stb aneb „včerejší vydání deníku vyjde až zítra“

⁹¹ Jazzová sekce v prosinci 1980 podává žádost o vyčlenění Jazzové sekce ze Svazu hudebníků ČSR a založení Jazzového sdružení ČSR. Záhy tuto představu ale zamítl jménem ministerstva kultury bývalý člen výboru Jazzové sekce Zbyněk Mácha. KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999. s. 196-197.

publikační aktivitu⁹², a je třeba říci, že mnohdy „provokující“. V dubnu 1982 je takto vydána kniha Bohumila Hrabala „Obsluhoval jsem anglického krále“, která si oprávněně vysloužila veliký zájem režimních orgánů.⁹³

Není jisté, jak se v počátečních letech sporu angažovaly v celém problému nejvyšší státní instituce (ministerstvo kultury, vnitra a ústředí KSČ), z celkového obrazu to vypadá tak, že chtěli mít čisté ruce a spíše strkali celou věc, v rámci vertikální hierarchizace, pod kompetentnost Svazu hudebníků. Jeho neschopnost ale přinutila „Ústředí“ k přímé intervenci – během 80. let šlo už přeci jen o více než pouhý spor mezi „muzikanty“. V dubnu 1982 jsou zakázány 11. Pražské jazzové dny a v březnu 1983 ministerstvo kultury ostře kárá Svaz hudebníků za to, že není celá věc s Jazzovou sekcí vyřešena, a tak Svaz překotně ruší v dubnu organizační řád Jazzové sekce a veškeré vzájemné dohody. Sekce reaguje vstupem celé členské základny pod pražskou pobočku Svazu, a opět tak utíká hrobníkovi z lopaty.⁹⁴

Nervozita státního aparátu narůstá⁹⁵ a problém se dostává k nejvyšším instancím. Oddělení kultury Ústředního výboru KSČ ve spolupráci s vedením ministerstva kultury i ministerstva vnitra⁹⁶ přijímá v listopadu toho roku řadu „politických i správních opatření směřujících k definitivnímu ukončení a likvidaci činnosti Jazzové sekce.“⁹⁷ Mezi nimi i zákaz

---

⁹² V edici „Jazzpetit“ vyšlo celkem 24 publikací, první byla v lednu 1980 „Rocková poezie“, poslední pak „Hlava medusy“ v listopadu 1983. Edice „Situace“, zabývající se portréty tehdejších výtvarníků, měla podobné trvání – od března 1979 do října 1983. KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999. s. 370-374.

⁹³ „Vedle našich členů o knihu projevovalo největší zájem ministerstvo kultury a policie. Byli kvůli ní několikrát vyslýcháni jak redaktor edice, tak výtvarný redaktor. Čili Srp a Skalník. Později také sám autor. Na otázku proč vydáváme něco, co s jazzem nemá nic společného, Joska v kanceláři vyšetřovatele [...] vysvětloval, že Hrabalův způsob psaní považujeme za jazz.“ Tamtéž. s. 260.

⁹⁴ „Původní, deset let trvající snažení vedení Svazu hudebníků roztrhnout naši členskou základnu do místních poboček, se tedy nakonec nezdařilo. Pražská pobočka nás přijala jako celek i s mimopražskými členy, kteří Pražáky nejméně dvakrát počtem převyšovali.“ Tamtéž. s. 201.

⁹⁵ „Ministerstvo kultury ČSR nesouhlasí s tím, aby při Svazu hudebníků byly ustavovány jazzové sekce vzhledem k dosavadním negativním zkušenostem s činností Jazzové sekce SH, a to ani při pražské pobočce i při pobočkách mimo Prahu, tím méně jako samostatným právním subjektem. [...] Ministerstvo kultury ČSR nesouhlasí se sdělením Svazu hudebníků, pokud jde o členství v mezinárodní nevládní organizaci. [...] Členství bývalé Jazzové sekce Svazu hudebníků v této organizaci je od počátku podle čs. právních předpisů neplatné a MK ČSR ani příslušné jiné státní orgány tuto skutečnost nevzaly na vědomí.“ Archiv Unijazz. Urgence a pokyny Ministerstva kultury ústřednímu výboru Svazu hudebníků (22. 9. 1983). In: TOMEK, O. *Akce Jazz*. In: *Securitas imperii 10*. Praha: Úřad pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu, 2003. s. 285.

⁹⁶ O zájmu ministerstva vnitra v kapitole Jazzová sekce v hledáčku Stb aneb „včerejší vydání deníku vyjde až zítra“

⁹⁷ „Více jak dvouletá intenzivní politická jednání představitelů Ministerstva kultury ČSR s vedením Svazu hudebníků o nedostatcích v jejich práci, a zejména podílu Svazu na protispolečenské činnosti Jazzové sekce ukazují, že dosavadní vedení Svazu hudebníků nedává záruky zajišťování kulturně politických úkolů, které by měla tato organizace plnit.“ Archiv Unijazz. Informace Ministerstva kultury pro tajemníka ÚV KSČ Havlína. In: TOMEK, O. *Akce Jazz*. In: *Securitas imperii 10*. Praha: Úřad pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu, 2003. s. 299.

jakékoliv činnosti jazzových sekcí, zrušení pražské pobočky Svazu či propuštění Karla Srpa ze zaměstnání v hudebním vydavatelství Panton. Otužilost Jazzové sekce, jako právně existující organizace, nakonec postavilo mimo zákon, a pro totalitní režim příznačně, ministerstvo vnitra, které na základě zákona č. 126/1968 Sb. „O některých přechodných opatřeních k upevnění veřejného pořádku“ rozpustilo celý Svaz hudebníků, s nabytím právní platnosti ke dni 22. Října 1984.⁹⁸

Systému se tak podařilo Sekci dostat mimo legalitu, jenže bylo ještě nutno jí dokázat nezákonné konání, což je příznačný paradox pro totalitní zřízení – politicky a systémově motivovaná presumpce viny vedla až následně ke konstrukci právního ospravedlnění celého zásahu. Nemusím zmiňovat, že v běžném právním státě by tomu mělo být úplně naopak. Jelikož případ Sekce byl z právní stránky pro režim velice tvrdým oříškem, odpovídá tomu i délka vyšetřování a neschopnost úřadů Sekci cokoliv dokázat.⁹⁹ Změny paragrafů obžaloby, domovní prohlídky, časté výslechy, nic z toho nevedlo k vytyčenému cíli. Celá věc se prodlužovala, režim tlačil na co nejrychlejší vyřešení celého případu, a i přes nespolehlivé podklady k prokázání nezákonného jednání tak je 2. Září 1986 podle paragrafu 118/1 a 2b) „Nedovolené podnikání“ uvalena vazba na představitele a členy výboru Jazzové Karla Srpa, Vladimíra Kouřila, Čestmíra Huňáta, Josefa Skalníka, Miloše Drdu, Vlastimila Drdu a Tomáše Křivánka.¹⁰⁰ Hlavní líčení se konalo u obvodního soudu pro Prahu 4 ve dnech 10. a 11. Března 1987, kdy už většina ze zatčených členů byla z vazby propuštěna. Celý průběh procesu byl velkou demonstrací opozičních sil; na chodbě soudu, kde byli přítomni jak příslušníci Sekce, Charty, VONSu¹⁰¹, zahraniční pozorovatelé tak i mnoho obyčejných příznivců; to vypadalo jak

---

⁹⁸ VANĚK, M. *Byl to jenom rock'n'roll?: Hudební alternativa v komunistickém Československu 1956-1989*. Praha: Academia, 2010. s. 378.

⁹⁹ Až do října 1985, kdy ho vystřídal kapitán Viktor Špírk, byl hlavním vyšetřovatelem případu nadporučík Fiala, který založil obžalobu na paragrafu 127/1 „Porušování povinnosti při nakládání s finančními a hmotnými prostředky“. Jenže tento paragraf se mohl vztahovat jen na dobu 1979-1984, kdy Sekce fungovala legálně. A tam bylo velice obtížné najít jakékoliv pochybení. 2. září 1985 se uskutečňují domovní prohlídky, které se rovněž nesetkaly s očekávaným výsledkem. Viz BUGGE, P. *Boj magické moci razítka s magickou mocí lidovou: Případ Jazzové sekce*. In: *Soudobé dějiny XVIII.* č. 3. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2011. s. 359-361.

¹⁰⁰ TOMEK, O. *Akce Jazz*. In: *Securitas imperii 10*. Praha: Úřad pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu, 2003. s. 259.

¹⁰¹ „Výbor sledující případy nespravedlivě stíhaných založila 27. dubna 1978 skupina signatářů Charty 77. Jeho členové pomáhali postiženým se zajišťováním právního zastoupení a zprostředkováním finanční i jiné pomoci. Při dodržení právních formalit se svými sděleními obraceli na československé úřady a žádali je o nápravu. Zprávy o sledovaných případech předávali rovněž do zahraničí, odkud se prostřednictvím rozhlasových stanic Rádio Svobodná Evropa, Hlas Ameriky či BBC dostávaly zpět do Československa. Za svou činnost byla řada členů VONS postižena, nejznámější je soudní proces s šesti členy v roce 1979. Naprostá většina sdělení VONS byla publikována v samizdatovém časopise *Informace o Chartě 77*. Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných působil také po listopadu 1989, kdy se věnoval novelizaci trestního řádu, uklidňování bouřlivých situací ve věznicích či

při nějakém hlasitém a bouřlivém happeningu.¹⁰² I přesto, že soud shledal obžalované vinnými, mírnost a průběh procesu vypovídaly o politickém přešlapu, a nastávajícím úpadku režimu a neschopnosti absolutní kontroly nad jeho občany, který vykulminoval v listopadu 1989. Památná slova soudce Vladimíra Stiboříka o významu kulturní činnosti Jazzové sekce, vyzdvihující „díla vysoké kvality...avšak i chvályhodná činnost musí být regulována...“¹⁰³, jako by vypadla z Kafkových absurdních románů.

Celé období „normalizace“ (či slovy Gustáva Husáka „konsolidace“) se vyznačuje určitou formou mocenského úsilí o ideologicky opodstatněnou vizáž zákonnosti a jejího naplňování.¹⁰⁴ Je zde znatelné dědictví šedesátých let, kdy se všeobecné uvolnění promítlo i do právního diskurzu v socialistickém bloku a vztahu režimů k legitimitě vlády. Určitá „demokratizace“ a „pluralita“ totiž pronikla i do reforem právního řádu. I když komunistický režim v posrpnovém Československu opět podřídil zákony svým politickým a ideologickým zájmům, předešlý vývoj nedokázal do úplnosti popřít. Jeden příklad za všechny - nemluví se již o „třídním nepříteli“, jako v padesátých letech, ale nastupuje univerzální označení „porušení zákona“. Je rovněž pravděpodobné, že se režim obával významu „politických mučedníků“, a proto se svým nepřátelům snažil vnutit jiný druh porušení zákona, ať už v případě Jazzové sekce ekonomického pochybení. Posun ve vnímání a prosazování ideologie se tak implicitně promítl i do značné míry formálního výkladu právní litery a samotného uplatňování dvojjazyčnosti v orwellovském smyslu.¹⁰⁵ Režim už tak nahlas a apriorně nevykřikoval ideologická hesla, nýbrž se spíše silou svého právního systému snažil potichu zneškodnit své politické nepřátele tím, že z nich udělal, s nadsázkou řečeno, „kriminálníky“ porušující zákon. Až teprve potom nastoupil ideologický žargon o „přisluhovačích imperialismu“, což se lišilo případ od případu. Někdy, když se protivník obratně bránil, bylo pro systém velice složité najít právní ospravedlnění svých ideologických záměrů. Jak to

---

přípravě generální amnestie a rehabilitačních zákonů. Členové VONS se také snažili o očistění justice, avšak s minimálním úspěchem. Členové na setkání 3. července 1996 rozhodli o přerušení činnosti výboru na dobu neurčitou.“ Viz *Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných*. Úvod. [online]. <http://www.vons.cz/uvod>

¹⁰² Celý průběh soudního řízení zaznamenává TOMEK, O. Akce Jazz. In: *Securitas imperii 10*. Praha: Úřad pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu, 2003. 262-271. Subjektivní vzpomínky rovněž připojuje SRP, K. *Výjimečné stavy: povolání Jazzová sekce*. Praha: Pragma, 1994. s. 90-105. A pro změnu také KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999. s. 299-316.

¹⁰³ ŠKVORECKÝ, J. *Franz Kafka, jazz a jiné marginálie*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988. s. 42.

¹⁰⁴ Viz kapitola

Totalitní ideologie a její úloha v životě člověka

¹⁰⁵ Viz pozn. 132

ostatně vystihl i Karel Srp: „Svým způsobem byl legální odpor Sekce větším problémem komunistů než nelegální.“¹⁰⁶

Jazzová sekce v hledáčku Stb aneb „včerejší vydání deníku vyjde až zítra“¹⁰⁷

Zapletení Jazzové sekce do sítě Stb může být z hodnotícího hlediska zpětně vnímáno jako temný stín celého jejího příběhu, nicméně, v dobových okolnostech sedmdesátých a osmdesátých let, byl tento jev v takovémto kontextu pravidlem.¹⁰⁸ Rovněž se zde dají odkrýt i obecné strategie a přístupy mocenského aparátu využití v boji s „vnitřním nepřítelem“, které se dají zhustit do několika bodů: „proniknout, získat důvěru, získat informace a rozplést tak širší síť lidí „napojených“ na dané struktury, následně rozložit zevnitř, veřejně zdiskreditovat a znedůvěryhodnět v soukromí.“¹⁰⁹

Počátek intenzivního zájmu Stb o Jazzovou sekci, respektive o její čelní představitele lze datovat do r. 1976, intenzivní zájem o celou organizaci pak do období po 5. Pražských jazzových dnech 1977, kdy se alternativa, rock a nezávislé umělecké trendy obecně, jež zastřešovala Jazzová sekce, staly hlavním předmětem likvidačního plánu StB, tzv. „Akce Jazz“. Rozbujelý umělecký a kulturní život, zájem mládeže o rockovou hudbu a tím „negativní vlivy“ programu a činnosti Jazzové sekce – to vše byly dostatečné důvody, proč se StB začala o tuto organizaci zajímat. V průběhu času byly další sekční aktivity, typu pořádání nepovolených 11. Pražských jazzových dnů či vydání knihy Bohumila Hrabala „Obsluhoval jsem anglického

---

¹⁰⁶ SRP, K. *Výjimečné stavy: povolání Jazzová sekce*. Praha: Pragma, 1994. s. 101.

¹⁰⁷ Podtitul nadpisu „včerejší vydání deníku vyjde až zítra“ pochází z textu písně Vladimíra Mertvy „Ponorná řeka“ na albu „Filmy v hlavě“ z roku 2004. Není vybrán náhodně. Karel Srp měl ve svém polistopadovém životě problémy s vysvětlováním svého figurování v seznamech Stb. A jméno Vladimíra Mertvy v tom hrálo nemalou úlohu. Srp měl být údajně mertovým „udavačem“. Z Mertových básnických jinotajů v textu písně lze jen těžko vytušit, týkají-li se jeho konkrétních vzpomínek, ba přímo spojitosti s Karlem Srpem. V rámci Mertovy obrovské etické intuice totiž mnohem spíše reflektují modelový případ mnoha „bezejmenných“, kdy se seznamy Stb, bez ozřejnění historického kontextu osudu a životních příběhů, obrátily po „Listopadu“ proti samotným aktérům – vynořily se jako ponorná řeka. Verš „včerejší vydání deníku vyjde až zítra“ je proto, myslím, dostatečně ilustrující i pro případ Jazzové sekce.

¹⁰⁸ Jak už bylo zmíněno, Jazzovou sekci v kontextu Stb rozpracoval ve své studii TOMEK, O. Akce Jazz. In: *Securitas imperii 10*. Praha: Úřad pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu, 2003. s. 235-339. Proto vycházím primárně z této práce. Do kontextu pronásledování ideologicky nepřijatelných hudebních a myšlenkových směrů nahlíží blížeji VANĚK, M. *Byl to jenom rock'n'roll?: Hudební alternativa v komunistickém Československu 1956-1989*. Praha: Academia, 2010. s. 440-446

¹⁰⁹ Tamtéž. s. 242.

krále“¹¹⁰, jen umocňujícím a provokujícím faktorem, který strhával ideovou pozornost na toto sdružení.

Je pochopitelné, že se tajná policie z počátku, vzhledem k velkému počtu členů, soustředila na vytipované jedince, především na organizátory – v naději podle hesla „odstraň hlavu a tělo dlouho nepřežije“. Prominentní, a zároveň kontroverzní osobou, pohybující se vodách Stb, byl Karel Srp. Jako spolupracovník figuruje na jejích seznamech v letech 1976-1982, a to pod krycím jménem „Hudebník“. Hodnocení jeho spolupráce ze strany Stb se postupem času měnilo, nejdříve byl pojímán jako seriózní a kvalitní zdroj informací, později však důvěra k němu klesá, a na závěr, v době otevřeného boje Jazzové sekce za oficiální existenci, je Karel Srp vnímán již jako „nebezpečná a nepřátelská“ osoba. Ostatně, činnost Karla Srpa pro Stb shrnuje Ondřej Tomek: *„Podle obsahu nalezených agenturních zpráv, zejména ze svazků vedených na jiné osoby, předával K. Srp informace povšechného charakteru a snadno dostupné z jiných zdrojů jak z prostředí Sekce, tak i ze sféry zastupitelských úřadů. Nelze tedy jednoznačně stanovit, že by plnil zadání StB působit rozkladně proti Jazzové sekci, a je možné se domnívat, že pravděpodobně chtěl touto svou činností pojistit či „vykoupit“ její další existenci. Pokud byl úkolován proti lidem v JS, pak tyto úkoly neplnil.“*¹¹¹ Sám Karel Srp se ke své spolupráci stavěl vždy značně vyhýbavě, ve svých knižně vydaných vzpomínkách¹¹² impresionisticky a svérázně líčí své styky s tajnou policií, jako konspirační a zpravodajskou hru, díky které by nemohla Jazzová sekce existovat tak dlouho, jak existovala. Za kontroverzní se považují zejména vzpomínky, kde Srp dramaticky vykresluje, jak Sekci měla pomáhat spřátelená síť informátorů - dvojích agentů, kteří sympatizovali s činností Sekce - distribucí palčivých informací z prostředí „druhé strany barikády“.¹¹³ Tomu sice odpovídají i dobové memoáry Lubomíra Dorůžky v dopisech Josefu Škvoreckému¹¹⁴, ovšem jiný z vedoucích sekčních představitelů, Vladimír Kouřil se k Srpovým

---

¹¹⁰ V srpnu 1982 dostává předseda Sekce Karel Srp policejní výstrahu za pokračování ilegální činnosti Jazzové sekce. KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999. s. 373.

¹¹¹ TOMEK, O. Akce Jazz. In: *Securitas imperii 10*. Praha: Úřad pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu, 2003. s. 245.

¹¹² SRP, K. *Výjimečné stavy: povolání Jazzová sekce*. Praha: Pragma, 1994

¹¹³ Tamtéž. s. 27-31.

¹¹⁴ „Jazzová sekce (nebo její představitel Karel Srp) má povinný kontakt na jednu část orgánů Ministerstva vnitra, mladé kluky, kteří za ním chodí o informace, co Sekce chystá, aby měli záruku, že to nebude vysvoně nic politického, ale pochopitelně nehnou ani prstem, když se Sekce dostane náhodou do maléru s nějakou jinou příliš horlivou složkou téhož ministerstva...“ *Na shledanou v lepších časech: dopisy Josefa Škvoreckého a Lubomíra Dorůžky z doby marnosti (1968-1989)*. Praha: Books and Cards S. G. J. Š., 2011. s. 275. „Karel Srp má nějakého příbuzného u StB, takže ví, jaké hlášky tam na ně docházejí, a jsou pochopitelně i jisté složky (mladí

kontaktům staví minimálně skepticky, ne-li přímo odmítavě: „Nesdílím názory, že mezi komunistickou nomenklaturou byli i naši přívrženci, kteří věci prospívali a uchránili nás od časnější, a tím ovšem i tvrdší likvidace. Osobně jsem nikoho takového nepotkal. Karel Srp občas mlhavě naznačoval, že se někdo z této sféry o náš problém zajímal. Bližší si nechával pro sebe, nebo alespoň mne tím osobně nezatěžoval. Karlovi jsem věřil, takže jsem nechával na něm, co mi prozradí podrobnějšího. Nepátral jsem po tom, odkud to má.“¹¹⁵ Jelikož materiály, které by tento problém do úplnosti osvětlily, neexistují, a z osobních vzpomínek objektivní obraz nelze složit, nezbyvá než pouze polemizovat, zda určité konexe v oficiálních strukturách prodloužily Jazzové sekci život.

Z důvodu nutnosti obrany své existence se Jazzová sekce postavila na odpor dvojím, respektive více-cestným způsobem. Na jednu stranu začala o svých problémech „křičet do světa“¹¹⁶, naopak druhou cestou byla konspirace - vytvoření velice úzké formy organizovanosti, do které nebylo ze strany Stb lehké se infiltrovat, ba ji přímo rozvrátit. Takové „stáhnutí se do sebe“. Vedení Sekce, především pod iniciativou Karla Srpa, mělo předcházet vzájemné nedůvěře a rozvracení osobních vztahů embargem na ožehavé informace – o informacích, které zajímaly StB, prostě vědělo jen několik vybraných lidí. Na to vzpomíná Josef Vlček, významný aktivista v okruhu Jazzové sekce, který byl od roku 1976 v materiálech Stb veden jako „prověřená osoba“ pod jménem „Josef“ a nakonec v druhé polovině 80. let získán jako spolupracovník, pod krycím jménem „Tesák“: „...vytvořili jsme spolu důmyslný, skoro vojenský systém, jak s Stb komunikovat. Skládal se ze společné přípravy na každou schůzku a z jejího následného vyhodnocení. V mém případě to bylo o něco složitější, protože jsem se sekcí už nedělal, ale podílel jsem se na jiných neoficiálních aktivitách. Ale i přesto jsme si vytvořili určitá pravidla, aby nedošlo k jejich ohrožení. Vypadalo to jako hra, nějaké štábní cvičení, když však člověku došlo, na čem se podílí, tuhla mu krev v žilách.“¹¹⁷ V podobném kontextu vypráví o motivech a důvodech svého podpisu „spolupráce“: „My jsme se tehdy dohodli, Joska Skalník a Karel Srp, protože všichni jsme byli volaní na výslechy [...], že je daleko nejlepší, když to postavíme tak, ty informace na Srpa či

---

kluci) u StB, které tuhle muziku celkem žerou a služebně to zdůvodňují tak, že aspoň mají nějaký kontakt k těm, co ji dělají, takže je to lepší, než to zakazovat.“ Tamtéž. s. 315.

¹¹⁵ KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999. s. 31.

¹¹⁶ Viz kapitola Jazzová sekce a zahraničí; zápas o veřejné mínění

¹¹⁷ Vzpomínky Josefa Vlčka. In: VLČEK, Josef. *Hudební alternativní scény sedmdesátých až osmdesátých let*. In: ALAN, J. - BITRICH, T. [ed.]. *Alternativní kultura: příběh české společnosti 1945-1989*. Praha: Lidové noviny, 2001. s. 233.

Skalníka, že půjdou ze zdroje, kterej je pro ty policajty důvěryhodný i pro ně samotné. A tak jsem se Srpovým souhlasem a instrukcemi podepsal spolupráci s StB. Řekli jsme si, že když to budeme hlídat, tak se ti policajti dozvědí jenom to, co chceme my.¹¹⁸ [...] Jestli to k něčemu pomohlo nebo ne, to si nejsem jistý, nicméně pro mě to bylo strašně komplikovaný ještě v tom, že já jsem tohle nikomu nikde nemoh říct, že jo, protože to by se zase k těm policajtům dostalo. [...] Myslím, že se mi povedlo neprokecnout z toho vůbec nic. Ale samozřejmě, jednou už jsem byl na tom seznamu, a tím pádem vlastně potom v listopadu na mě někteří vlastně zahájili hon, aniž by se zajímali, jak to bylo.“¹¹⁹

Ať už jsou vzpomínky zúčastněných dodatečnou konstrukcí, či nikoliv, těžko to dnes zjistíme, přeci jen vylíčené obranné metody Jazzové sekce mohou svým způsobem vypovídat o malé občanské komunitě a jejím způsobu hledání svého životního prostoru. To, jak se StB obtížně dostávala dovnitř lidských struktur JS, svědčí i o její schopnosti úspěšně se bránit. Je ovšem otázka, za jakou cenu? „Balamutění“ režimního aparátu, balancování mezi oficiálním a ilegálním a konspirační hry ve snaze zachovat legalitu, to vše přinášelo svou temnou daň a vrhalo určité negativní stíny. Např. strach a podezření z všudypřítomnosti Moci, které Josef Vlček nazývá „fízlofobii“¹²⁰, vyvolávaly interpersonální napětí. Jakýkoliv druh pomluvy či dezinformace dokázal rozvrátit osobní vztahy a tím i zevnitř celou komunitu. Josef Vlček např. popisuje, jak se ujala teze, že předseda Sekce mladé hudby (rovněž instituce v rámci Svazu hudebníků), Ladislav Zajíček, vytvořil tuto organizaci s podporou StB, aby odsunula Jazzovou sekci do zapomnění a bylo ji pak možno jednodušeji zničit. Ať už v tom byla vzájemná antipatie či elitářství Karla Srpa, to těžko rekonstruovat - vrhli bychom se opět do subjektivních debat,¹²¹ pomluva prostě vykonala své. Sekce Mladé hudby byla zničena

---

¹¹⁸ Tuto obrannou strategii popisuje i Karel Srp: „Zní to neuvěřitelně, ale nejlepší taktiku nám vnutil bolševik. Začali jsme využívat výslechů. Jakmile někdo obdržel předvolání, domluvili jsme se, co kromě jiného do protokolu uvede. Třeba, že nám ty a ty úřady neodpovídají na dopisy. Komunisti byli sice nadutí a nedali si poroučet, uvnitř státní správy se prali. Jeden úřad čekal na kiks druhého, a v tom případě se na něj vrhli, aby odpoutali pozornost od vlastních malérů. Známa byla nevraživost mezi stáťáky a kriminalisty, úředníky z ministerstva zahraničí a vnitra – divil bych se, kdyby tomu bylo dnes jinak – a ti všichni měli za největší tupce v naší branži ministerstvo kultury. Tam byli všichni opačného mínění...“ SRP, K. *Výjimečné stavy: povolání Jazzová sekce*. Praha: Pragma, 1994. s. 113-114.

¹¹⁹ ÚSD, COH. sbírka *Rozhovory*. Rozhovor s Josefem Vlčkem. 2008.

¹²⁰ VLČEK, Josef. Hudební alternativní scény sedmdesátých až osmdesátých let. In: ALAN, J. - BITRICH, T. [ed.]. *Alternativní kultura: příběh české společnosti 1945-1989*. Praha: Lidové noviny, 2001.. s. 232-233.

¹²¹ „Písničkář Vladimír Merta našel ve svém svazku dvě zprávy agenta Hudebníka. Součástí jedné z nich je udání na Ladislava Zajíčka, který vedl Sekci mladé hudby. Sekce mladé hudby pracovala podobně jako Jazzová sekce, a ač se to zdá neuvěřitelné, mezi oběma organizacemi panovala nevraživost. O Zajíčkově se tehdy rozšířilo, že spolupracuje s StB. Sám Zajíček se minulostí nechce zabývat. "Pokud mně uškodil, nebyl sám, takže nemám zájem, nestojí mi za to," říká Zajíček, který připouští, že domněnky o jeho spolupráci šířil i Srp. [...] „Vždycky

rozpuštěním Svazu hudebníků v r. 1984. Na to, že Karel Srp hrál i jistou roli v rozštěpení Jazzové sekce a nedůvěře mezi bývalými spolupracovníky po roce 1987, vzpomíná Čestmír Huňát: „Osobně pro mne bylo nejtěžší období od konce roku 1987 vlastně až do vydání Cibulkových seznamů. Byl jsem v podmínce a každým pokračováním v činnosti JS nebo podobné organizaci jsem riskoval, že mě zase zavřou. Estébáci po nás šli, často mě otravovali a pravidelně vyslýchali. Nejhorší ale bylo, že se jim podařilo vypustit dezinformaci, že s nimi spolupracuji. Bohužel se na šíření tohoto bludu podílel, ať vědomě či nevědomě, i Karel Srp, kterému členové JS bezmezně věřili. Hodně lidí se mnou přerušilo styky. Nesl jsem to těžce, nebyla proti tomu žádná obrana. Teprve v devadesátých letech se potvrdilo, že jsem žádný vázací akt nepodepsal, i když se o to estébáci snažili.“¹²² Celá „temnější tvář“ minulosti Jazzové sekce se vynořila na světlo světa v souvislosti se Srpovou kandidaturou do senátu v r. 1999 a přinesla vlnu pranýřování jeho osoby v médiích a tisku.¹²³ Podobně se na konci r. 2009 vynořila osobní minulost spjatá s StB i v případě výtvarníka Josky Skalníka. Ústav pro studium totalitních režimů odhalil Josku Skalníka ve své publikaci k výročí založení Občanského fóra¹²⁴ jako udavače, který měl informovat StB o prvních dnech Občanského fóra a svých schůzkách s americkými velvyslanci. Celá věc byla opět propírána v médiích i přesto, že se v celé kauze vyskytuje dost děravých míst, a Skalníková „spolupráce“ není vůbec jistá už jen tím, že žádný z inkriminovaných dokumentů nenese stopy jeho vlastnoručního podpisu. Sám Joska Skalník se k jeho vztahu Stb vyjadřuje jednoznačně: „Jaké namlouvání? Ale napsali si mne - jako kandidáta tajné spolupráce. A tak mě na seznamech najdete. Mám je brát vážně? A Cibulkovy seznamy mě míjejí. Ve sračkách se nepitvám. Taky proto mě mrzí, že je tady jakýsi estébácký seznam, který se bere vážně bez ohledu na to, co ti lidé, kteří na něm jsou, doopravdy dělali. Možná se měl zvolit jiný přístup. Třeba udělat supertajnou - ale nedovedu si v tomhle státě představit supertajnou - komisi, která by ten seznam přešetřila a řekla: Tys byl grázl, ty jsi udával, ty jsi bral peníze a podobně.“¹²⁵

---

jsem si myslel, že agent je Zajíček, ale místo něj jsem v seznamech našel Srpa," říká Vladimír Merta.“ KŘÍŽANOVÁ, Rebeka. Bahnění Karla Srpa. In: *Týden*. 23. 8. 1999. Viz také <http://www.hutka.cz/new/html/srp.html>

¹²² „Cos dělal za komančů, táto?“. Rozhovor s Čestmírem Huňátem. In: *Nový prostor*, 4. 8. 2009, č. 334. s. 15. To potvrzuje ve své práci TOMEK, O. Akce Jazz. In: *Securitas imperii 10*. Praha: Úřad pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu, 2003. Příloha č. 25. s. 322-323.

¹²³ Viz <http://www.hutka.cz/new/html/srp.html>

¹²⁴ KOUTSKÁ, Ivana – RIPKA, Vojtěch – ŽÁČEK, Pavel [ed.]. *Občanské fórum, den první: vznik OF v dokumentech a fotografiích*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009.

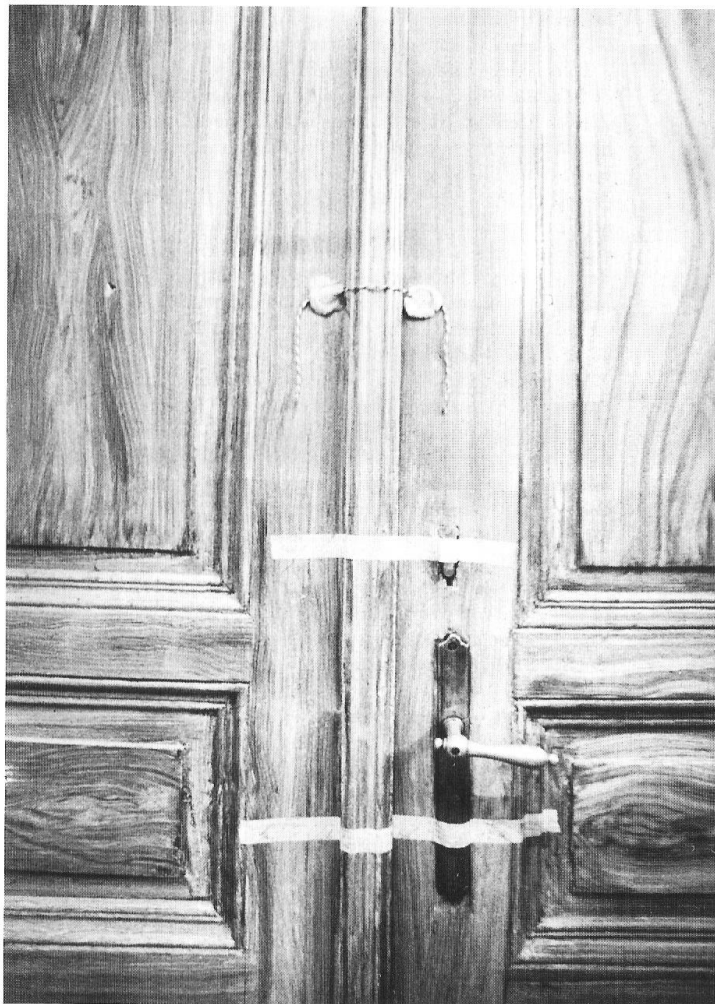
¹²⁵ SKALNÍK, Joska. Pořád věřím na dobře ořezanou tužku. *Novinky.cz* [online]. 25. 7. 2004.

<http://www.novinky.cz/kultura/36644-joska-skalnik-porad-verim-na-dobre-orezanou-tuzku.html>

Kam s Jazzovou sekci?

„Místo mocných jednotlivců musí zaujmout v demokratické společnosti sdružení. Jakmile pojme větší počet obyvatel určitý pocit nebo myšlenku, kterou chtějí uvést do společného života, hledají se navzájem, a když se najdou, sdruží se. Od této chvíle to už nejsou izolovaní jedinci, ale síla, kterou je vidět zdaleka a jejíž činnost slouží jako příklad; která mluví a které lidé naslouchají.“¹²⁶

Kam vůbec tuto kulturní organizace zařadit, a to nikoliv pouze v rámci vztahů s oficiálními institucemi, jak tomu bylo výše, ale také v kontextu s postupně vznikajícími (a již vzniklými) tzv. ostrůvky svobody; občanskými a kulturními iniciativami, které se později modifikovaly do nejrůznějších opozičních proudů v rámci disentu, undergroundu či jiných kulturních a politických iniciativ? Právě skrze zmapování významu její činnosti, jejího obsahu a toho, co znamenala pro tyto společenské fenomény ne-totalitního charakteru, a jejich konkrétní zástupce, a také skrze poukázání na proměnu této kulturní organizace v takřka opoziční instituci, chci obnažit odkaz Jazzové sekce, tak jak ho vystihl Vladimír Kouřil: *„Díky stovkám lidí se*

Obrázek 3. Dveře 2. Vstupní dveře redakce JS po domovních prohlídkách 2. Září 1986.

v těch letech 1971 až 1986 staly dvě věci: uprostřed postupného a potupného společenského chátrání se zrodila občanská kulturní aktivita svobodného a kulturně moderního ducha, a ta dokázala neuhnout totalitní moci [...] Jazzová sekce byla občanským kulturním sdružením určeným pro konkrétní dobu, v níž mělo splnit svou úlohu. Byla předobrazem a praktickou školou toho, po čem se u nás volá celá devadesátá léta: občanské společnosti.“¹²⁷ Práci

¹²⁶ TOCQUEVILLE, A. de. *Demokracie v Americe*. Praha: Academia, 2000. s. 453.

¹²⁷ KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999. s. 34.

Jazzové sekce ocenil i český historik Milan Otáhal, když napsal, že „významnou úlohu sehrála Jazzová sekce, která svého legálního postavení využívala k šíření zakázaného umění a představovala tak jeden ze zárodků občanské společnosti.“¹²⁸

Jazzová sekce a (hudební) alternativa

Jestliže byla „Hajnovka“ vnímána jako politický problém¹²⁹, pak trojice dalších významných kulturních počinů Jazzové sekce byla pro režim nestravitelným ideologickým soustem¹³⁰: program alternativní scény s názvem „Úkoly české alternativní hudby“ na 9. pražských jazzových dnech v listopadu 1979, organizace 11. pražských jazzových dnů na Velikonoce 1982 a nakonec vydání románu Bohumila Hrabala „Obsluhoval jsem anglického krále“ v dubnu 1982 v rámci edice Jazzpetit.

Manifestační text „Úkoly české alternativní hudby“¹³¹, jehož autorem byl Josef „Zub“ Vlček, nedefinoval pouze postoje amatérského hudebníka, jeho odpovědnost k vlastní tvorbě, uchování ryziho uměleckého přesvědčení i v dobách, které svobodnému projevu nepřejí a překonání všech možných překážek, ať už technických či psychologických, za vidinou cíle, jímž je opravdový umělecký výraz; čímž ho otevřeně postavil proti oficiálním hodnotovým žebříčkům. Byl to zároveň i soubor poznámek hluboce reflektující obecnou kulturní a politickou situaci v Československu,¹³² a implicitně popisující, sebedefinující a

---

¹²⁸ OTÁHAL, M. *Normalizace 1969-1989: příspěvek ke stavu bádání*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2002. s. 66.

¹²⁹ Viz pozn. 86

¹³⁰ KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999. s. 259-60.

¹³¹ SRP, K. *Výjimečné stavy: povolání Jazzová sekce*. Praha: Pragma, 1994. s. 37-40.

¹³² Zajímavý aspekt represivních a manipulačních praktik režimu je jeho „práce“ s jazykem, a především jeho schopností ujařmit myšlenky – a tedy i tvrdé potírání všeho, co by tento proces narušovalo. Toho si všímá i George Orwell: „Chápeš, že jediným cílem newspeaku je zúžit rozsah myšlení? Nakonec dosáhneme toho, že ideozločin bude doslova nemožný, protože nebudou prostředky, kterými by se dal vyjádřit. Každý potřebný význam bude přesně definován a jeho vedlejší významy budou vymazány a zapomenuty. [...] Každým rokem bude méně a méně slov a rozsah vědomí se vždy o něco zmenší. Jistě ani teď neexistuje žádný důvod ani omluva pro páchání ideozločinů. Všechno je otázka sebekázně a ovládnutí skutečnosti. Ale nakonec ani to nebude třeba. Revoluce bude dovršená, až bude jazyk dokonalý.“ ORWELL, G. 1984. Köln: Index, 1984. s. 38-39. „Winston spustil ruce podle boků a znovu pomalu naplnil plíce vzduchem. Mysl mu sklouzla do zmotaného světa doublethinku. Vědět, a přitom nevědět, uvědomovat si plnou pravdu, a přitom pronášet pečlivě vykonstruované lži, udržet současně dva názory, které se vzájemně vylučují, vědět, že jsou protikladné, a věřit v oba; používat logiku proti logice, odvrhovat morálnost, a přitom ji vyžadovat, věřit že demokracie je nemožná a že Strana je strážcem demokracie; zapomenout všechno, co je třeba zapomenout, potom to znova z paměti vylovit, když je toho zapotřebí, a zas to promptně zapomenout: a nadevšechno aplikovat týž proces na proces na proces sám. To byla nejzazší finesa: vědomě si přivodit nevědomost, a pak znovu zapomenout na akt hypnózy, který člověk právě provedl. Dokonce i jen porozumět slovu doublethink vyžadovalo podvojného

formulující postavení Jazzové sekce, která se postupem času stala informační platformou nezávislého myšlení a představovala tak „jakousi kvočnu, která pod svými křídly ochraňovala celý ten kvas nové, především amatérské hudby – alternativy, později i punku a nové vlny.“¹³³ Jazzová sekce byla hromosvodem nezávislých projevů v kultuře po delší čas, Vlčkovy „Úkoly“ jen pojmenovaly již vzniklou situaci, kdy se na oficiální činnost Sekce nabalily aktivity, které v rámci kulturní politiky státu potřebovaly své zastřešení. Fungovala alternativní scéna Na Folimance; zásluhou Miloše Čuříka (ten pár let předtím pořádal „podezřelé“ akce v klubu Labyrint a Na Rokosce) a Tomáše Křivánka se konaly koncerty v hospodě U Zábanských (tam začínali např. Psí vojáci). Nejlepší počiny na menších scénách měly pak dveře otevřené na Pražské jazzové dny, které se stávají takovou přehlídkou „toho nejlepšího“ – dostávají se tam např. alternativní soubory Kilhets, Stehlík či Extempore, které bylo již zmíněno v souvislosti s jejich scénickou operetou „Milá čtyř viselců“.¹³⁴ Na „Jazzových dnech“ v roce 1978 vystupuje zakázána kapela Žabí hlen ukrytá pod konspiračním názvem Žába, s níž vystupuje i saxofonista ze zakázaných Plastic people of the Universe, Vratislav Brabenec.

Co tedy znamenal a čím se vyznačoval tzv. alternativní kulturní postoj v poměrech tehdejšího Československa?¹³⁵ Kulturní politika režimu, jednostranná orientace na „vysokou“, ideologicky podloženou, kulturu, vyvolala přirozeně reakci, která byla opačným extrémem. Živelně a zespoda tak vznikal kulturní proud, který se vymezoval proti mainstreamu, proti falešnému obrazu spokojené společnosti a masově konzumní socialistické kultuře. Přirozeně nepřijímal ekonomizaci kultury, díky níž se umění stalo de facto zbožím podléhajícím zákonům trhu, poptávky a nabídky. „*Alternativní hudba je proud,*

---

myšlení použít.“ ORWELL, G. 1984. Köln: Index, 1984. s. 25-26. V souvislosti s Jazzovou sekcí, o manipulaci a o uplatňování cenzury proti psanému slovu píše Vladimír Kouřil: „V komunistickém Československu nebylo možné vydat jakýkoliv potištěný papír, pokud nebyl oficiálně schválen. [...] U psaného slova vše začínalo vlastní autocenzurou, následovala cenzura redakce, a pokud nebyla dost bedlivá, mohla ještě narazit na cenzorský dozor kterékoliv státní instituce. [...] Pokud papír potištěný bez schválení „hlídači slov“ odhalili, věc se podle obsahu dostala na stůl buď hospodářské, nebo státní policii. Obvykle na stoly oba.“ KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999. s. 246. A také Karel Srp: „Komunistům ani tak nevadilo mluvené slovo, když někdo do mikrofonu ujel, ale psané. Správně uvažovali, že řádky leží před očima stále.“ SRP, K. *Výjimečné stavy: povolání Jazzová sekce*. Praha: Pragma, 1994. s. 37.

¹³³ VANĚK, M. Kytky v popelnici. In: VANĚK, M. [et al.]. *Ostrůvky svobody: kulturní a občanské aktivity mladé generace v 80. letech v Československu*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR: Votobia, 2002. s. 190.

¹³⁴ Viz kapitola Jazzová sekce - zrod občanského tělesa

¹³⁵ Na jedné straně šlo o přímé pojmenování na konci 70. let. Viz VLČEK, J. Úkoly české alternativní hudby. In: SRP, K. *Výjimečné stavy: povolání Jazzová sekce*. Praha: Pragma, 1994. s. 38. A zároveň to bylo později doplněno i o komplexní sociologický rozbor „alternativy“. Viz ALAN, J. - BITRICH, T. [et al.]. *Alternativní kultura: příběh české společnosti 1945-1989*. Praha: Lidové noviny, 2001.

*který se snaží vytvářet svébytnou hudbu mimo obchodní a estetický diktát médií. Patří do ní folkoví zpěváci i experimentální kapely, bourající vžité konvence, pro ně jsou naše disco studia uzavřena.*¹³⁶ Nepřijímal ani obdobu kulturního modelu v podobě socialistického způsobu řízení, kdy nad neviditelnou rukou trhu stály ideologické normy socialismu (které navíc „poptávku“ nestačily ukojit). Stál proti těmto normám a kontrole; proti jakémukoliv kánonu, který omezoval kreativnost, tvořivost, nespoutanost, fantazii a svobodomyslnost. „Není rozdílu mezi manipulací s mladým talentem kdekoliv na světě. Všude je podřizován normám, na nichž systémy stojí. Buď na obchodních, nebo ideologických.“¹³⁷ Toto vše přirozeně odsouvalo alternativní umělecké postoje na okraj – nejen na okraj kulturní, ale i společenský a ekonomický. Reflexe vlastního postavení na okraji se projevila v mnoha rovinách, od nekonvenčního uměleckého výrazu, nezvyklé a povětšinou provokující vizáže, přes dlouhé vlasy až po určitý druh elitářství v rámci vlastního způsobu organizace a řádu. To mělo později za následek i onu známou režimní kampaň, kdy byla nekonformnost a netradičnost veřejně pranýřována a běžnému občanu předhazována jako patologický stav, proti kterému je nutno s vypětím všech sil bojovat.¹³⁸

Jazzová sekce a underground

Underground byl hned od svého počátku oním „zrcadlem“ obecného úpadku a hodnotového marasmu společnosti po roce 1968. Byl formou odporu k měšťáckým hodnotám, které se demonstrovaly asociálním chováním a dobrovolným „zevláctvím“, nebo v „estetických“ hodnotách vulgarismů a primitivismu. Snažil se vlastně společnosti nastavit zrcadlo, jakoby říkal: „Podívejte se na nás, my jsme totiž vy! Jsme váš stínový obraz...“ Underground nechtěl mít se Systémem nic společného, proto byl jeho vztah k Jazzové sekci dán jistým míjením se v době, ale i kulturních kontextech. V první řadě šlo o aspiraci Sekce na legální postavení, což bylo pro underground „neúnosné“. „*Když jsem se třeba motal kolem ty Jazzový sekce, a hlavně jsem se kamarádil s Mikolášem Chadimou [...] tak to bylo docela zajímavý ty vztahy androš, to znamená Jirous, a tzv. ty alternativní kapely. Mám pocit že tam,*

---

¹³⁶ VLČEK, J. Úkoly české alternativní hudby. In: SRP, K. *Výjimečné stavy: povolání Jazzová sekce*. Praha: Pragma, 1994. s. 38.

¹³⁷ Tamtéž

¹³⁸ Jak pravilo okřídlené usloví: „Máš-li dlouhý vlas, nechod' mezi nás.“

zvláště ze začátku a hodně dlouhou dobu bylo takový zahlížení, oboustranný, ten androš na ně zahlížel, že jsou to takový, i na Sekci vlastně, jako na půl kolaboranti, ne uplný, tak jako takový, protože Jirous prostě na všechny se vysrat a „Děblovi říkej ne“, a říkej to „ne“ stoprocentně, a ta Sekce přeci jenom tak se snažila o nějaký dialog [...] Tyhle ty dva světy jely paralelně vedle sebe a v podstatě, že oba dostávaly po držce, a oba dva měly společného nepřítele, tak ta komunikace tam byla dost špatná“¹³⁹ To příznačně vystihuje i Vladimír Kouřil: „Rovněž s Plastic people of the Universe jsme neměli jiný styk než jako soukromí posluchači. Jazzová sekce se ani oficiálně nevyjádřila k jejich soudnímu procesu. Vysvětlují si to jednoduše: tehdejší Dvořákův výbor Sekce se ještě cítil zcela zakotven v oficiálních strukturách, a navíc, názorem na hudbu byl vznikajícímu undergroundu také úplně vzdálen. Pořád jsme ještě byli sdružením zájemců o hudbu jazzového okruhu, Sekce se programově nedeklarovala politicky, spíše naopak. [...] také nový Srpův výbor za své politikum považoval přednostně boj za svobodu kulturních informací a umělecké tvorby před oficiálně vydávanými stanovisky k politickým událostem, k nimž proces s Plastiky patřil. Politická angažovanost v rámci „antisocialistických nepřátelských sil“ byla ponechána na každém členu jako jednotlivci.“¹⁴⁰

Zatímco underground byl již od počátku interdisciplinární, míněno ve smyslu prolínání nejružnějších uměleckých žánrů od poezie přes výtvarné umění až po divadlo, tak Jazzová sekce k tomuto stavu dospívala postupně, celá 70. léta. K určitému sblížení ovšem došlo ve chvíli, kdy Sekce začala v bulletinu „Jazz“ psát i o idolech undergroundu, a kdy vzájemnému sblížení dopomohl planoucí charakter Petra Cibulky, či hudebníci ze skupiny Art Bears, kteří se pohybovali ve „vodách“ obou společenstev.¹⁴¹ Na další okolnosti z této doby vzpomíná Čestmír Huňát: „Do velký míry to bylo daný i tím, že Karel Srp to chtěl držet v tý legální rovině, takže zpočátku ty kontakty byly minimální, nebo vůbec, nebo žádný téměř, určitě ne oficiální jako Sekce, ale samozřejmě se to sblížovalo. Postupně vlastně, začali třeba i se vobjevovali v kapelách, který vystupovaly na Pražskejch jazzovejch dnech, ať už to byl Žabí hlen¹⁴² [...] vlastně tam byli lidi z Plastiků, že jo, se tam začali vobjevovat a celé tím, jak se

¹³⁹ Vzpomínka Josefa Rauvolfa. In: *TV seriál Big bit*, díl 28, Alternativní scéna 1. ČT, 1995-2000.

¹⁴⁰ KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999. s. 342-3.

¹⁴¹ VLČEK, J. Hudební alternativní scény sedmdesátých až osmdesátých let. In: ALAN, J. – BITRICH, T. [et al.]: *Alternativní kultura: Příběh československé společnosti 1945–1989*. Praha: Lidové noviny, 2001. s. 222-223.

¹⁴² Viz kapitola Kam s Jazzovou sekcí?

*politizovalo vlastně to dění v Sekci, tak se to nutně přibližovalo.*¹⁴³ Zajímavým odrazem míjení se v době, ale na druhou stranu, zároveň přiblížení se v hodnotových postojích a vymezení se k oficialitě, je pasáž ve Vlčkových „Úkolech alternativní hudby“ psaná v době, kdy Sekce byla na vrcholu svého autonomního postavení a underground se naopak drobil pod nátlakem režimních represí. „Alternativní hudba není žádný underground, dobrovolně se izolující od reality. Alternativní hudba nezmění svět, ba ani jen naši kulturu, není příčinou jeho budoucích změn, ale důsledkem jeho krize.“¹⁴⁴ Zatímco underground měl střet s režimem za sebou, Sekci teprve čekal.

Jazzová sekce a Charta 77

To, že se Sekce zuby nehty bránila zatlačení do škatulky „politický problém“, se samozřejmě promítlo i do jejího vztahu k tzv. disentu, a především k Chartě 77. Disent byl (podobně jako underground) vědomou formou odporu, ovšem mnohem více politicky orientovanou (ač teoreticky mělo jít o pouhou „existenciální opozici“ vůči stavu světa a lidského života v socialistickém bloku)¹⁴⁵. Tomuto směru napomohli dřívější reformní příslušníci KSČ (viz např. Ludvík Vaculík), kteří byli po roce 1968 řádně „prokádrováni“ a v disentu našli nový zdroj svých intelektuálních, politických a obecně životních motivací (jejich příslušnost byla disentu mnohdy vytýkána, např. zejména undergroundem).

I když od zrodu „Charty“, mezi ní a Sekcí určité informační výměny a konfrontace probíhali, bylo to vše na neformální rovině. A hlavně pak ze strany Jazzové sekce, co nejvíce opatrné.¹⁴⁶ A rovněž se lišili i obecné postoje – Charta byla disidentské „spolčení“, Jazzová sekce pro ni byla, ač hraniční, tak přeci jen součást oficiálních struktur, jak tehdy líčil Lubomír Dorůžka: „*Celá Sekce a Bulletin existují v jaksi typické poloilegalitě, nikdo je zatím nezakázal, i když oficiální instituce s nimi nespolupracují a rády by je něčím nahradily, jenže oni mají asi tři tisíce členů. [...] Třetí vrsta jsou chartisti a lidi kolem. Pro ty už je i Jazzová sekce moc velké*

---

¹⁴³ ÚSD, COH. sbírka *Rozhovory*. Rozhovor s Čestmírem Huňátem, který vedla Jitka Kybalová. 2008.

¹⁴⁴ VLČEK, J. Úkoly české alternativní hudby. In: SRP, K: *Výjimečné stavy: povolání Jazzová sekce*. Praha: Pragma, 1994. s. 38.

¹⁴⁵ Viz HAVEL, V. *Moc bezmocných*. Praha: Lidové noviny, 1990.

¹⁴⁶ Jak píše Lubomír Dorůžka Josefu Škvoreckému v r. 1978: „Tak třeba chartisti mají pořád nějaký kontakt na Jazzovou sekci a berou si od ní informace, co a jak, i když její polooficiální činnost je pro ně taky za čárou.“ *Na shledanou v lepších časech: dopisy Josefa Škvoreckého a Lubomíra Dorůžky z doby marnosti (1968-1989)*. Praha: Books and Cards S. G. J. Š., 2011. s. 275.

„komerce“, ti nechtějí dělat vůbec žádné kompromisy a v důsledku toho taky vůbec nemůžou na veřejnost a stýkají se jen mezi sebou.“¹⁴⁷

Snaha režimního aparátu, nějak spojit všechny „negativní“ a „oportunistické“ tendence do jednoho konspiračního hnutí, byla očividná. Stb se tak co nejvíce snažila odhalit napojení Sekce a „Charty“¹⁴⁸, „do karet jim hráli“ především dva signatáři ze sekčních řad Mikoláš Chadima¹⁴⁹ a Petr Cibulka, a později i obhájce Jazzové sekce Josef Průša, který podepsal Chartu 77 v r. 1984 a Jazzovou sekce začal zastupovat o rok později. Zejména předseda, Karel Srp, se snažil, aby spojitost Charty a Sekce (a i již výše zmíněného undergroundu) byla co nejméně čitelná. To se dotklo třeba i takové věci, jako bylo vydání knihy o Jindřichu Štýrském v edici Jazz petit v r. 1982. Její autorka, Anna Fárová, podepsala Chartu již v roce 1977, a jak vzpomíná Vladimír Kouřil: „Karel Srp si nepřál zviditelňovat naše vztahy s lidmi z politické opozice“. A proto byla kniha vydána pod francouzským dívčím jménem autorky, Annete Moussou.¹⁵⁰

Tak jak vlivem okolností, tlaku režimu a „sekční“ vzpurnosti, ke sblížení docházelo (Charta 77 např. vydala v r. 1983 dokument „O populární hudbě“, kde hodnotí činnost Jazzové sekce¹⁵¹), Jazzová sekce stále více trvala na zachování své zákonnosti¹⁵² a její

---

¹⁴⁷ Lubomír Dorůžka Josefu Škvoreckému v r. 1978. Tamtéž. s. 269.

¹⁴⁸ „V první půli osmdesátých let jsme se dostali do stejných vnitřních materiálů jako Charta 77 nebo VONS.“ KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999. s. 31.

¹⁴⁹ O snaze spojit Chartu se Sekcí svědčí i orientace režimního aparátu na jednoho z mála signatářů Charty 77 v řadách Sekce, Mikoláše Chadimu. Na okolnosti domovních prohlídek vzpomíná Vladimír Kouřil: „Do dalšího bytu – k manželům Chadimovým – se nedostali: oba dělali doma mrtvé brouky a v dalším průběhu vyšetřování se kním policie nevrátila. Nevím, proč přišli zrovna k nim, když nebyli funkcionáři Jazzové sekce. Třeba k nám potřebovali kvůli publiku přiřadit nějakého chartistu.“ Tamtéž. s. 303-304.

¹⁵⁰ Tamtéž. s. 261.

¹⁵¹ „Jedinou institucí, která se už po léta, soustavně, odborně a vynikajícím způsobem stará o soudobou progresivní hudbu, seznamuje s ní veřejnost a vychvává v tomto směru mladé lidi je Jazzová sekce Svazu hudebníků ČSSR. Tato sekce vydává Jazz-bulletin, jeden z nejlepších československých kulturních časopisů a ve svém žánru pravděpodobně jeden z nejlepších v Evropě, vydala už bezpočet důležitých publikací, informativních, encyklopedických, umělecko – kritických, výtvarných i beletristických (vysoce oceňovaných – mimo jiné – i orgány UNESCO), pořádá různé důležité výstavy a projekce, je pořadatelkou známých „Pražských jazzových dnů“, které jsou – respektive donedávna byly – nejdůležitější událostí roku nejen v oblasti rockové, ale i jazzové a jazzrockové původní tvorby, a při nichž měly různé profesionální i amatérské skupiny jednu z mála příležitostí konfrontovat se navzájem a konfrontovat se i se zasvěceným publikem. Veškerou práci této instituce dělá přitom několik málo mladých lidí ve volném čase po zaměstnání, přičemž už po léta mají nepřetržitě a zdravému rozumu zcela nepochopitelné potíže. Ministerstvo kultury, Svaz hudebníků, NVP a jiné instituce – a ovšem i nezbytné a všudypřítomné Ministerstvo vnitra – jim jejich práci nejrozmanitěji maří a mnohokrát už usilovaly o zrušení Jazzové sekce jako takové (od čehož je odrazuje zatím asi hlavně strach z několika tisíc jejích členů a dalších desetitisíců, kteří se z organizačních důvodů členy stát nemohou a materiály Jazzové sekce si proto jen půjčují a opisují, tedy ze společenství, jehož reakci na tak zjevně antikulturní čin je vskutku těžké předvídat, Jazzová sekce navázala navíc před časem kontakty s mírovými organizacemi po celém světě, které jí přislíbily mezinárodní solidaritu v její práci, což by eventuelní zákrok pochopitelně rovněž komplikovalo). Tyto instituce ovšem už třikrát za sebou zakázaly Jazzové dny (obvykle

specifičnost uznali zpětně (na rozdíl od Moci – ta by nejradyji viděla všechny opoziční struktury na „jedné hromadě“)¹⁵³ i zástupci disentu. Václav Havel v dálkovém rozhovoru s Karlem Hviždálou na konci 80. let napsal: „*Nejen že tu existuje – na rozdíl od doby před deseti lety – nástroj trvalé a nezávislé kontroly moci v podobě Charty 77, ale jsou tu i docela nové fenomény. Třeba taková Jazzová sekce – to je případ přímo modelový. Nejde o podnik nijak programově opoziční, disidentský, není to nic, co by vzniklo vědomě jako akt politické konfrontace. Ti lidé prostě jen dělali dobře svou práci, dělali tedy jen to, co by teoreticky mohl dělat každý. Režim cítil, že sám vnitřní náboj této práce, její mimoběžnost a duchovní svoboda ho ohrožují a nepřímou usvědčují, a cítil v tom navíc skandální trhlinu v systému obecné manipulace. Začal tedy Jazzové sekci šlapat na paty - Sekce se nedala a už třetí rok vede statečný zápas o svou existenci – jako organismus, který byl původně součástí oficiálních struktur.*“¹⁵⁴

Do sborníku „K padesátinám“, který byl věnován vězněnému Karlu Srpovi ke „kulatinám“ v lednu 1987, přispěl i již zmíněný chartista a bývalý reformní komunista Ludvík Vaculík esejem „Dvojí způsob“, kde se snažil o vlastní reflexi různých forem režimního odporu, dotýká tím i přímo činnosti Jazzové sekce: „*V posledním dvacetiletí socialistického*

---

v posledním okamžiku, bez ohledu na to, že na ně byli pozváni i účinkující ze zahraničí), Stb zve představitele Jazzové sekce na pravidelné výslechy, prohlíží jim formou domovních prohlídek jejich archiv, jedná s nimi zkrátka jako s kriminálními delikventy“ Dokument Charty 77 č.31/83 „O populární hudbě“. In: CÍSAŘOVSKÁ, Blanka – PREČAN, Vilém [ed.]. *Charta 77: Dokumenty 1977-1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. s. 549-550.

¹⁵² Časová kontinuita neústupnosti (a zároveň společensko-politického posunu) Jazzové sekce je zobrazena i v již citované korespondenci Lubomíra Dorůžky k Josefu Škvoreckému. Z r. 1981: „Ta situace je složitá: oni zatím nechtějí ze sebe udělat disidenty, chtějí by pracovat v rámci systému, pokud to půjde, ale nechtějí se systémem dělat moc kompromisů. Jestli je to jednou zmáčkne [...] tak to pochopitelně rozpálí přes zahraničí, ale zatím tvrdí [...], že mají normální právo na existenci v rámci soc. kultury. Pochopitelně je to všechno hrozný propletenec.“ *Na shledanou v lepších časech: dopisy Josefa Škvoreckého a Lubomíra Dorůžky z doby marnosti (1968-1989)*. Praha: Books and Cards S. G. J. Š., 2011. s. 315. Z r. 1982: „O Jazzové sekci bych rád napsal, ale rád bych se dohodl s nimi. Sekce totiž pořád zápasí o uznání legálního statutu a publicitu v zahraničí přizpůsobuje takticky tomuto cíli. Jistá publicita je chrání před radikálním zásahem, na který si za této situace autority netroufnou z obavy mezinárodního skandálu, přílišná publicita by ovšem mohla poškodit tezi Sekce, že oni nejsou žádní disidenti, ale prostě občané se zdravě kritickým postojem k současné kulturní politice, jimž se furt a furt ubližuje.“ Tamtéž, s. 320. Z r. 1984: „Sekce prakticky přestala pracovat, ale rve se dál jak divá. To je úplná změna charakteru: začala jako jazzová organizace a postupně se změnila v obecně kulturní, a teď je konečně tím, co vní její odpůrci vředy viděli a v co ji vlastně sami proměnili: sebeobraně, skoro disidentské těleso, které konečně musí používat prostředků téměř ilegálních, protože legální jsou pro ni zapovězeny nebo jsou neúčinné.“ Tamtéž, s. 348.

¹⁵³ Zajímavým, až směšným, míšením opozičních aktivit ze strany režimu a jeho apriorního názoru až do poslední chvíle je odstavec v článku Řikají si nezávislí. In: *Naše slovo: Týdeník OV KSČ a rady ONV v Šumperku*. 30. 8. 1989, č. 35, s. 2. „Již v roce 1971 vzniká Jazzová sekce jako součást Svazu hudebníků ČSR. Původní záměr pořádat koncerty a festivaly se mění v organizování přednášek a jiné činnosti, jež zejména později zpochybňuje socialistickou kulturu. Po dvou letech se její zakladatelé I. Jirous (sic!), J. Daníček a H. J. Kořán dopouštějí incidentu – na veřejnosti zpívají sokolskou píseň v úpravě: „Zahnat Rusy, vrahy, do pekel, kam patří“.“

¹⁵⁴ HAVEL, V. *Dálkový výslech: rozhovor s Karlem Hviždálou*. Praha: Melantrich, 1990. s. 159.

zavírání lidí cítil jsem se s některými svými přáteli a spojenci v mlčenlivém sporu. [...] Měl jsem ovšem respekt k jejich postoji a statečnosti, s níž odporovali vládě. Ale věděl jsem, že takovýto odpor vede určitě do vězení, aniž co bylo věcně vykonáno: protože režim to prostě nemůže strpět, když už je takový! [...] Jsou však lidé, a těch je víc, kteří stejně nesouhlasí s „vládou“, svůj odpor však projevují tím, že se proti její vůli snaží dělat svou práci ve svobodném duchu. Povězano názorně: mohu s transparentem „Svobodu literatuře!“ jít na náměstí, kde mě určitě seberou [...] nebo mohu svobodnou literaturu svobodně dělat dál. Ukáže se, co vláda ještě snese. Co už nesnese, můžu ovšem dělat dál, až po tu mříž. Ale je zřejmé, že takový postup dává „vládě“ a její policii těžší úkol, musí se riskantněji rozhodovat, jak tvrdě zasáhne. Při tomto způsobu „odboje“ neztratí člověk tolik sil, zdraví a času, a přece cosi stvoří. [...] snad je z mých slov zřejmé, že nic nestavím výš: děsná neústupnost na skromnější pozici je stejně potřebná jako děsná odvaha na pozici riskantní. Právě mnohost aktivit dává nám větší šance něco uhájít a později i získat. Proto mne zápas Jazzové sekce byl velice blízký, dokonce bližší než sám jazz.“¹⁵⁵

Veškerá snaha Jazzové sekce o prokázání svého postavení kdesi na pomezí oficiálního a ilegálního nesesedělo jen do černobílého nazírání Systému, který neměl ze své podstaty pochopení pro jakýkoliv kompromis, ale také nezapadalo do „západního“ pohledu a jeho vnějšího výkladu stavu v socialistickém Československu, a jenž, ať už z jakéhokoliv důvodu, homogenizoval situaci v ČSSR a nevnímal různé odstíny „opozičního“ problému. Na to si stěžuje Karel Srp (který se pokoušel na všechny strany a především na „Západě“ Sekci prezentovat „ne-chartisticky“, což se mu dařilo skrze články Josefa Škvoreckého, jemuž poskytoval informace Lubomír Dorůžka)¹⁵⁶ ve svých vzpomínkách na okolnosti Evropského kulturního fóra 1985 v Budapešti: „Již tenkrát mi mělo dojít, že se Sekce vymkla z nějakého scénáře a nyní musí Washington dát věci do latě. Nešlo o popularitu – té bylo nad hlavu – ale

---

¹⁵⁵ VACULÍK, L. Dvojí způsob. In: SRP, K. *Výjimečné stavy: povolání Jazzová sekce*. Praha: Pragma, 1994. s. 108-109.

¹⁵⁶ „Většina lidí na Západě, pokud se o Československo výslovně nezajímají, zná je jméno Charta 77 a snad ví, že principem chartistů bylo požadovat od čs. vlády, aby respektovala vlastní zákony. [...] Jenomže Charta 77 nebyla nikdy masové hnutí: protože to byla organizace provokativně „ústavní“, dali na ní nálepku „podvratná“, a připojit se k „podvratné“ organizaci, to je v české kolonii o ústa. Charta taky měla především vliv na intelektuály, její otcové-zakladatelé byli muži a ženy středního věku, mnozí z nich veteráni dlouhých válek s partají a jejími policejními orangutany. Její manifest podepsalo jenom něco přes tisíc lidí. Jazzová sekce byla zcela jiná káva. Založili ji, s oficiálním pozhánáním, mladiství jazzoví nadšenci v roce 1970. [...] jedna okolnost byla – z hlediska stranovlády – důležitá a nebezpečná: kdežto cyklostylovaná „nelegální“ prohlášení Charty zasahovala jen poměrně malý okruh čtenářů, „legální“ (pouze pro členy) publikace Jazzové sekce byly tištěné a každou přečetlo dle odhadu až 100.000 čtenářů, převážně mladých.“ BURKE, Vladimír: Fašismus s gorbačovskou tváří. In: *Západ: časopis pro Čechy a Slováky*. Roč.8/1986, č. 6, s. 1.

*o záměr. Hlas Ameriky neuvedl o nás jedinou větu, a opoziční úsilí vracel do chartistického koryta. Vadil mi západní scénář převratu: jedna organizace, jeden vůdce – polský model. [...] Úvaha, opírající se o stanovisko vlády USA, mne poučila, kde se dělá politika, podle koho půjde vývoj. V prosinci 1985 jsem věřil, že rozhodne ulice a ne kdosi od zeleného stolu. Západ by určitě přivítal, kdyby celá Sekce, nebo část, podepsala Chartu. Byl jsem však proti utilitárnímu modelu, kdy by nás komunisté pod jedním deštníkem utrhli jak zralý hrozen. Příští měsíce ukázaly, že to bylo prozíravé: veřejné mínění na Západě nemohlo pochopit, co má režim proti jazzu.*¹⁵⁷

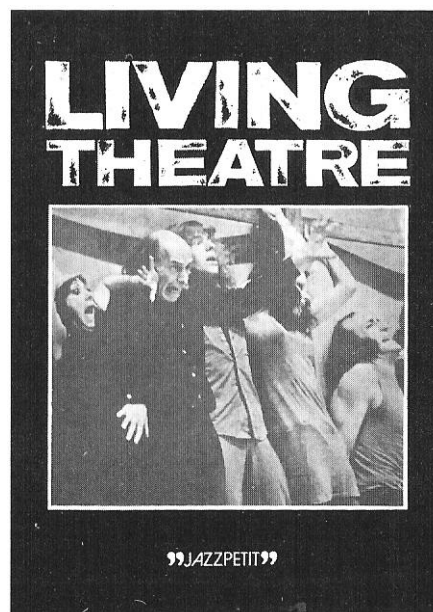
---

¹⁵⁷ SRP, K.:*Výjimečné stavy: povolání Jazzová sekce*. Praha: Pragma, 1994. s. 177-178

Jazzová sekce a zahraničí; zápas o veřejné mínění

O tom, že Sekce vydržela více než 10 let odolávat režimním ústrkům, rozhodly velkou měrou její kontakty v zahraničí. Někdy od druhé poloviny 70. let pořádá Jazzová sekce zájezdy do Polska na varšavské Jazz Jamboree, kde dochází k navázání kontaktů s polskou Solidaritou¹⁵⁸, později přibývají výlety na východoberlínské Jazzbühne či na rockové koncerty do Budapešti.¹⁵⁹ Recipročně se koncem 70. let na akcích pořádaných Jazzovou sekcí objevují hudební uskupení z Maďarska a Polska, a později dokonce i západní skupiny z okruhu levicového hnutí „Rock in opposition“. Je třeba zmínit i ilegálně pořádané představení „Antigona“ z dílny legendární americké divadelní společnosti „Living Theatre“ v říjnu 1980, v prostředí narychlo pronajatého sálu agitačního střediska Národní Fronty v restauraci „Na Ořechovce“.¹⁶⁰

Zpočátku jen soukromé kulturní styky se změnily v oficiální se vstupem Jazzové sekce do Mezinárodní jazzové federace při hudební radě UNESCO¹⁶¹, a následném navázání kontaktů se všemožnými zahraničními institucemi (byla to např. korespondence se

Obrázek 4. Publikace Living Theatre vyšla v edici Jazzpetit k příležitosti ilegálního vystoupení této legendární divadelní společnosti uspořádaného Jazzovou sekcí v restauraci „Na Ořechovce“ v říjnu 1980. Punc neopakovatelnosti a podivné absurdity dodaly antické tragédii „Antigona“ rudé hospodské potahy na stěnách i výrok nevědoucího číšníka, který do napjaté atmosféry dramatu vtrhl se slovy: „Dá si někdo pivo?“.

¹⁵⁸ TOMEK, O. Akce Jazz. In: *Securitas imperii 10*. Praha: Úřad pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu, 2003. s. 240.

¹⁵⁹ KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999. s. 23.

¹⁶⁰ SRP, K. *Výjimečné stavy: povolání Jazzová sekce*. Praha: Pragma, 1994. s. 40-42.

¹⁶¹ Podrobněji o vstupu Jazzové sekce do IJF pojednává Lubomír Dorůžka, který v té době byl dokonce na jeden rok prezidentem IJF: „Z hlediska IJF byla Jazzová sekce jedinou organizací, sdružující u nás zájemce o jazz. Když se přihlásila, byla bez obtíží přijata, a tak se stala řádným členem Mezinárodní jazzové federace, členské organizace UNESCO. Bylo možno argumentovat, že tato skutečnost jí poskytuje právní existenci i v případě, že její domácí začlenění do Svazu hudebníků skončí.“ DORŮŽKA, L. *Panorama paměti*. Praha: Torst, 1997. s. 363. Z Dorůžkových vzpomínek není zcela jasné kdy sekce do IJF vstoupila, z kontextu lze vyvodit, že v r. 1979. To tvrdí i SEDLECKÝ, Petr. Případ jazzové sekce. In: *Svědectví*, č. 79, 1986. s. 534. Naopak Vladimír Kouřil datuje vstup do IJF již na leden 1978. Viz KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999. s. 278 nebo 371.

sekretariátem OSN, členství v komisích mírových institucí jako „Výchova k míru“ nebo „Evropská bezpečnost a odzbrojení“)¹⁶² i v samotném Československu styky s ambasádami západních států.¹⁶³

Při narůstajících problémech s komunistickými orgány Sekci značně pomáhaly informace o celkové situaci v relacích západních medií, ať už to byly rádiové vlny Svobodné Evropy a Hlasu Ameriky¹⁶⁴, nebo „papíroviny“ jako Listy, Tigridovo „Svědectví“ či Škvoreckého statě v exilovém časopise „Západ“.¹⁶⁵ To bylo velice hořké sousto pro československé úřady, které se domnívaly, že odstavení (metodou pomalého „vyhnutí“) Jazzové sekce je jen otázka času.¹⁶⁶ Režim musel, pokud chtěl Jazzovou sekci zničit se zdáním legality, hrát i na notu zahraniční, jinak by jen obtížně nesl důsledky svých činů. Což v praxi znamenalo mnohem větší úsilí a propracovanost vnější podoby celého likvidačního procesu. Ve spletité situaci, kdy diplomatické, byrokratické a politické kanály jely naplno, se Systém pokusil trefit více much jednou ranou – zničit své ideologické nepřátele „paktující“ se Západem, naklonit si na svou stranu mladší generace a zmanipulovat a ovlivnit „západní“ veřejné mínění. Začal dávat na odiv, jak monstrózně podporuje kulturní dění, a zejména pak rock a jazz.¹⁶⁷ Roku 1983 byla založena Česká jazzová společnost, organizace s bohatou finanční podporou od státu, a ze všech koutů Československa zněly jazzové variace a synkopy

---

¹⁶² SEDLECKÝ, P. Případ jazzové sekce. In: Svědectví, č. 79, 1986. s. 541.

¹⁶³ O tom blíže vzpomíná SRP, K. *Výjimečné stavy: povolání Jazzová sekce*. Praha: Pragma, 1994. s. 121-123, 124-127, 128-130.

¹⁶⁴ Exilové „štvavé“ vysílačky informovali téměř o všech větších problémech Jazzové sekce. Od „Hajnovky“ (SRP, K. *Výjimečné stavy: povolání Jazzová sekce*. Praha: Pragma, 1994. s. 23.), přes nepovolené 11. Pražské jazzové dny (KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999. s. 183.), až po samotný proces. (viz „Cos dělal za komančů, táto?“). Rozhovor s Čestmírem Huňátem. In: *Nový prostor*, 4. 8. 2009, č. 334. s. 14-15.

¹⁶⁵ HANÁK J. Tažení proti neexistující organizaci: Rozsudky nad vedením Jazzové sekce. In: *Listy*, roč. 17/1987, č. 2, 1987. SEDLECKÝ, P. Případ jazzové sekce. In: *Svědectví*, 1986, č. 79. s. 533-542. Nebo NOVAK, Mary: Zpráva Jazzové sekce. In: *Západ: časopis pro Čechy a Slováky*. Roč.5/1983, č. 4., s. 16-21. BURKE, Vladimír: Fašismus s gorbačovskou tváří. In: *Západ: časopis pro Čechy a Slováky*. Roč.8/1986, č. 6., s. 1-5. O tom, že informování o situaci Jazzové sekce je ku prospěchu věci píše i Lubomír Dorůžka v dopise Josefu Škvoreckému z r. 1984: „Myslím, že ať už o Sekci napíšeš cokoli, nemůže to v tomto okamžiku uškodit. Sekce nemůže a nebude moct už pracovat, je jen otázka, jak dlouho si bude moct uchovat ještě nějaké zdání pouhé existence. Nemyslím, že by zahraniční publicita mohla toto trvání prodloužit nebo zkrátit, ale nějakým způsobem snad může její protagonisty uštvit osudu mučedníků.“ *Na shledanou v lepších časech: dopisy Josefa Škvoreckého a Lubomíra Dorůžky z doby marnosti (1968-1989)*. Praha: Books and Cards S. G. J. Š., 2011. s. 351.

¹⁶⁶

Viz

kapitola

Ilegálně legální nebo legálně ilegální?

¹⁶⁷ Z dopisu Lubomíra Dorůžky Josefu Škvoreckému z r. 1986: „Teď ještě jaké důsledky má činnost Jazzové sekce pro oblast, v níž to všechno začalo: pro jazz. Na tomto poli dnes sekce prakticky nepracuje, její aktivita přešla do širších souvislostí umění a kultury obecně a posléze do souvislosti s otázkou lidských práv. Ale jakkoliv je to paradoxní, právě tento přesun měl za následek nebývalou aktivitu jazzového dění. Autority se zoufale snaží dokázat, že ony proti jazzu nic nemají...“ DORŮŽKA, L. *Panorama paměti*. Praha: Torst, 1997. s. 381.

(to vyvrcholilo v roce 1986, kdy se v Praze konal 18. Mezinárodní jazzový festival a po celé republice ještě dvacet menších krajských festivalů). Režim si tak chtěl přivlastnit a přitáhnout „mladou generaci“ a zároveň i ukázat, že se je vlastně všechno tak, jak má být, což mělo „establišmentu posloužit jako propagační argument proti eventuální, byť nesmělé, západní kritice potlačení Jazzové sekce.“¹⁶⁸ Paradoxně tak sice zněl všude jazz, ale jakékoliv jeho spojení s Jazzovou sekci bylo tabu.¹⁶⁹ A režimu se tak částečně podařilo zahraniční veřejnost dostat tam, kam chtěl – do nevědomosti až nezájmu.¹⁷⁰ Potvrzuje to trpce a hořce úsměvná glosa Josefa Škvoreckého: „*Tak to vypadá, že partaji se podařilo odizolovat Jazzovou sekci od jazzového života. Jestli to tak je, je to Pyrrhovo vítězství. [...] kompromisy, jež Strana byla donucena uzavřít, jazzový život paradoxně dostal mocnou injekci. Z hlediska situace domácí je velká otázka, kdo vlastně konec konců vyhrál. Existuje ovšem jisté nebezpečí, že Strana dosáhne vítězství na export – a tiskový atašé čs. Zastupitelských úřadů na tom už tvrdě pracují – pokud jazzmani celého světa přestanou situaci pečlivě sledovat. V knize „Do Jeruzaléma a zpátky“ napsal Saul Bellow: „My Američani jsme nejinformovanější lidé na světě. Proto nevíme nic.“ Narážel tím na psychologický jev, že totiž mysl bombardovaná denně stovkami zpráv si podvědomě vybírá jen ty, které ji zajímají, a ostatní potlačuje. Tohoto jevu nejšikovněji využívají propagandisti totalitních zemí. Byl pro mne skutečný šok, když ke mně po protestním shromáždění na podporu Sekce v New Yorku 26. ledna 1987 přistoupila americká dáma a přiznala se mi, že neví, co si má myslet. Vy nám tu vykládáte, jak v Československu potlačují jazz, a já jsem loni v létě strávila v Čechách čtrnáct dní a všude se hrálo tolik jazzu, že něco takového nezažije člověk ani v Americe.“¹⁷¹ Souviset by s tím mohla, jak píše Vladimír Kouřil, i „počáteční slabá odezva na naše zatčení ze Západu, jehož oficiální i politické špičky a organizace jsme se snažili o naši vratké existenční situaci průběžně informovat.“¹⁷² V době po zatčení členů a následného procesu, od září 1986 až do jara 1987,*

---

¹⁶⁸ ŠKVORECKÝ, J. *Franz Kafka, jazz a jiné marginálie*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988. s. 51.

¹⁶⁹ Blíže o snaze vymazat z kolektivního povědomí (vzpomeňme na Orwella: viz poznámka ...) píše Vladimír Kouřil: „V Mladém světě se v článku Josefa Chuchmy Světla a stíny Rockfestu psalo: „Každá hudba má své festivaly. S rockem to u nás bylo tak, že se konal [...] Beat festival. Tradice se však neudržela dlouho, v roce 1971 se beatový festival konal potřetí a naposledy. Patnáct let se nic podobného reprezentativního a oficiálního nekonalo.“ Vidíte, jak lze ve dvou větách zlikvidovat ve vědomí veřejnosti, a především u těch nejmladších, nepamětníků, celou koncertní historii Jazzové sekce, devět ročníků Pražských jazzových dnů. Naprosto vymazat fakt, že po oněch patnáct let tu nikdo jiný než Jazzová sekce neměl dost síly pořádat pravidelné celostátní přehlídky amatérského rocku a jazzu.“ KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999. s. 21.

¹⁷⁰ Viz pozn. 172

¹⁷¹ ŠKVORECKÝ, J. *Franz Kafka, jazz a jiné marginálie*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988. s. 53-54.

¹⁷² KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999. s. 32-33.

se ale náročnou prací nového sekčního výboru, zejména zásluhou Jiřího Exnera, podařilo oživit zájem zahraničních médií, pozorovatelů a nejrůznějších mezinárodních podpůrných aktivit na obranu Sekce¹⁷³, a proto se režim snažil navenek vehementně obhajovat své konání. V Rudém právu vycházeli propagandistické články o „neplatičích daních“, „imperialistickém“ chránění „kriminálních“ a „buržoazní konspiraci“- myslím, že dobře vystihují politickou motivaci Systému, schovanou za slupku patetických slov a falešnou strusku masivního podporování hudby.¹⁷⁴

„Kdo jsme?“ a „šedá zóna“

„Svoboda se lidem zjevovala v různé době a v různé formě; nevázala se výlučně na určité společenské zřízení a setkáváme se s ní i jinde než v demokraciích. Nemohla by tedy tvořit rozlišující znak demokratických epoch. Významným a dominantním faktem, který je specifický pro tyto epochy, je rovnost životních podmínek; hlavní vášní, která hýbe v těchto dobách lidmi, je láska k této rovnosti.“¹⁷⁵

---

¹⁷³ 7. 12. 1987 pořádá Josef Škvorecký na podporu Sekce v New Yorku „Jazzový koncert svobody“; Gustávu Husákovi je zaslána petice žádající propuštění aktivistů Sekce, kterou podepsaly ikony světové kultury jako např. Paul McCartney, Allen Ginsberg, Joan Baez nebo Arthur Miller; 14. 12. 1986 V New York Times, a o dva dny déle v International Herald Tribune, vychází burcující a emočně nabitá stať Kurta Vonneguta, kde se mimojiné píše: „Ze všech triumfů nenávistníků života, dnešních nenávistníků legrace, dnešních nenávistníků krásy, dnešních nenávistníků myšlenky a lásky, Sil satanových, chcete-li, tíží nejvíc moje srdce pohnutky některých československých politiků a policie, kteří se chovají k nejlidštějším a nejtalentovanějším členům své společnosti jako kanibalové. Tihle krutí mutanti, zrození ze špíny druhé světové války a všeho nečistého slizu, jež se rozbujel později, hodlají nyní, jak se zdá, s úděsným uspokojením a tvrdostí potrestat sedm neškodných a sympatických členů výkonného výboru Jazzové sekce, kteří byli zatčeni v září a od té doby zůstávají bůhvíproč ve vazbě.“ In: SRP, K. *Výjimečné stavy: povolání Jazzová sekce*. Praha: Pragma, 1994. s. 88.

¹⁷⁴ „V současnosti se některé buržoazní sdělovací prostředky pokoušejí této trestné činnosti podsunout jiný smysl. Velkou starost o delikventy projevují např. BBC, Hlas Ameriky, Reuter a některé další agentury. Tvrdí, že prý jde o pokus zastrážit milovníky populární hudby v naší zemi, především jazzové. [...]není třeba si zvlášť dokazovat, že jazzová hudba má v naší vlasti své dávné tradice, že každý, kdo se o ní zajímá, má možnost v tomto ohledu plného vyžití. Koncerty jazzové a ostatní moderní hudby jsou každému dostupné a široce navštěvovaná. [...] V našich městech probíhají festivaly, soutěže mající značnou úroveň. Každý se má možnost se zúčastnit některé z uvedených činností. Musí však dodržovat zákony naší země a z nich vyplývající zákonné předpisy.“ DOLEŽAL, Václav. Pod pláštíkem „milovníků jazzu“. In: *Rudé právo*. 1. 11. 1986. „Buržoazní sdělovací prostředky rozvířily kolem tohoto procesu nenávistnou kampaň, provázenou hrubými pomluvami socialistického Československa, zejména jeho kulturní politiky. Některé agentury – například jeden z nejreakčnějších západoněmeckých deníků, Frankfurter Allgemeine Zeitung – dokonce tvrdil, že šlo o proces, jeho cílem bylo zúčtovat v ČSSR s moderní hudbou. [...]není třeba si zvlášť dokazovat, že jazzová hudba má v naší vlasti své dávné tradice, že každý, kdo se o ní zajímá, má možnost v tomto ohledu plného vyžití. Koncerty jazzové a ostatní moderní hudby jsou každému dostupné a široce navštěvovaná. [...] V našich městech probíhají festivaly, soutěže mající značnou úroveň. Každý se má možnost se zúčastnit některé z uvedených činností. Musí však dodržovat zákony naší země a z nich vyplývající zákonné předpisy.“ Týž: Zákony platí pro každého. In: *Rudé právo*. 12. 3. 1987.

¹⁷⁵ TOCQUEVILLE, A. de. *Demokracie v Americe*. Praha: Academia, 2000. s. 444.

Josef Škvorecký se neúnavně pokoušel o co nejobektivnější a nejbarvitější definici stavu okolo Jazzové sekce v Československu (samozřejmě zprostředkovaně – po ose Jazzová sekce-Lubomír Dorůžka) když psal, že „většina západních lidí – ale i mnozí exulanti, kteří už zapomněli – vidí život v Sovětském svazu a jeho koloniích černobíle: vlastní názory člověk buď veřejně projevuje, nebo si je nechává pro sebe a veřejně jen papouškuje, co se k papouškování předkládá: vlajky věší a okna zdobí. V prvním případě je z něho disident, ze dne na den živořící, vyslýchaný, šikanovaný, vězněný a nakonec ze země vypovídáný. V druhém případě na všechno kašle, do ničeho se neplete a poklidně tloustne z gulášového socialismu. Mezi tím není nic. Skutečnost je ovšem, jako vždy, složitější. Mezi oběma extrémy, aktivní odvahou riskující vše, a pasivní zbabělostí neriskující nic, je velká oblast, o níž západní média prakticky nepiší. [...] Mnohem spíše než Charta 77, která se s ničím netají, má tato „šedá zóna“ skutečně charakter spiknutí: jeho metoda spočívá v kombinaci úlitby s tvrdošijným sledováním cílů, které spiknutí pokládá za správné, ale o nichž ví, že pro establishment jsou v nejlepším případě pochybné. [...] To je právě případ společensko-kulturního jevu, jehož dlouholetou existenci a úporný boj o dobrou věc v povědomí západní veřejnosti zcela zastínila Charta 77 a jiné extralegální disidentské skupiny: případ Jazzové sekce Svazu hudebníků.“¹⁷⁶ Škvoreckého zařazení do tzv. „šedé zóny“ je asi nejpřiléhavějším vystižením snah Jazzové sekce a jejího postoje, který zahrnuje jak oficiální aspirace, tak i alternativní a později ilegální „úlety“. To vzali za své, a s tím se ztotožnili i někteří její vrcholní představitelé¹⁷⁷, i když s drobnou, ale důležitou poznámkou, že „není šedá jako šedá“: „Naše činnost byla kulturně buditelská [...] Někdo se snažil zachránit fyzicky – útekem do soukromí svých chalup a zahrádek, jiný si snažil uchránit duši ponorem do svých koníčků, ve frontách

¹⁷⁶ NOVAK, Mary: Zpráva Jazzové sekce. In: *Západ: časopis pro Čechy a Slováky*. Roč.5/1983, č. 4, s. 16.

¹⁷⁷ „Nenadávali jsme na Husáka, ale jen chtěli dodržování Ústavy a Listiny lidských práv. Válcit s komunisty jejich vlastními argumentacemi bylo pro ně mnohem horší, než se otevřeně postavit proti. Josef Škvorecký nás později zařadil do „šedé zóny...“ SRP, K. *Výjimečné stavy: povolání Jazzová sekce*. Praha: Pragma, 1994. s. 25.; „Myslím, že Josef Škvorecký napsal krásnou knížku, kde je také pasáž o Jazzové sekci [...] ale on to nazývá „šedou zónou“. Ono vlastně tady vznikala paralelní kultura - to znamená, že mladý lidi nepřijímali oficiální kulturu a vytvářeli si tzv.paralelní kulturu. Ta paralelní kultura šla takovým středem, jakoby, vedle undergroundu na jedné straně, a na druhé straně byla ideologická kultura, propaganda. V šedé zóně byly věci z undergroundu, ale byly tam i věci z oficiální kultury. Protože já jsem dělal léta v Činoherním klubu a vím, že i oficiální věci (představení, některé výstavy) byly kvalitní. Tady se nedá říct, že to, co bylo oficiální, to bylo špatný, to není pravda. To samý se dá říct o undergroundu, tam byli hodnotný věci i špatný věci. A ta šedá zóna vlastně tohleto sublimovala ve svý práci, nebo ve svý tvorbě.“ Vzpomínka Josky Skalníka. In: *TV seriál Big bit*, díl 28, Alternativní scéna 1. ČT, 1995-2000. Ke Skalníkově výpovědi musím dodat, že onou „knížkou o Jazzové sekci“ zřejmě myslí knihu ŠKVORECKÝ, J. *Franz Kafka, jazz a jiné marginálie*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988. Jenže já jsem tam ani jednu zmínku o pojmu „šedá zóna“ nenašel, maximálně implicitně vyjádřenou v celém kontextu. Škvorecký se přímo o Jazzové sekci jako součásti „šedé zóny“ vyjadřuje jen v: Zpráva NOVAK, Mary: Zpráva Jazzové sekce. In: *Západ: časopis pro Čechy a Slováky*. Roč.5/1983, č. 4, s. 16. (pozn. autora)

na nedostatkové knížky, na zajímavá divadelní představení, na lístky do filmových klubů. To se postupně měnilo: člověk musel o svůj kulturní zájem začít bojovat. Ti, co takové věci organizovali, museli je stále urputněji prosazovat proti úřednímu mocenskému aparátu, ustanovenému k povolování či zakazování veškeré činnosti na veřejnosti. [...] Chtěli jsme činnost Jazzové sekce zachovat v podobě svých představ, protože jsme byli přesvědčeni, že jsme v právu. Bylo to za cenu sebeohrožení, které jsme si stále nepřipouštěli – i tak byla celá situace slušnou psychickou zátěží. Disidentem – odpadlíkem oficiální společnosti – se obvykle člověk nestává programově. Takovým se člověk stane naopak tím, že se nechce změnit, přizpůsobit, spolupodílet se. Klima společnosti pak určí jeho místo. Jazzová sekce po většinu času patřila k tomu, co se později začalo označovat jako „šedá zóna“ naší společnosti, tedy k většině obyvatel historicky určených k tomu, aby komunistický režim přežili, aniž by se pro něj angažovali, ale také aniž by proti němu něco hrdinného prováděli. Teprve když se stopy existence Sekce začaly v oné šedi příliš vybarvovat, nastoupila Státní bezpečnost s důraznějšími kroky. Vzato z opačného konce, do šedé zóny nelze zařadit například signatáře tzv. Anticharty a muzikanty, které si oblíbili pořadatelé oficiálních politických akcí. To byla angažovanost už za hranicemi nutnosti k životu. Dnes se však tito lidé rádi k šedé zóně hlásí.“¹⁷⁸

Proces postupné přeměny Jazzové sekce v občanskou a kulturní iniciativu (od „šedé zóny“ po opozici), její balancování na hraně legality, se dá rovněž sledovat na proměně členské základny, motivacích vstupu jednotlivých osob do tohoto sdružení a jejich společenského, politického a obecně životního a lidského postavení. Po třech letech sdružovala Jazzová sekce asi tři stovky nadšenců, především jazzové muziky. Po prvních dvou ročnících Pražských jazzových dnů se zásluhou jazzrockové hudby a nastupující alternativy v masivním počtu hlásí především mladá generace – počet členů roste, po půlce sedmdesátých let je dosažena hranice tři tisíce členů.¹⁷⁹ I přes zmíněný problém s kapacitou tiskárny, kdy se na členství musí čekat, se základna rozšiřuje. Postupná multi-žánrovost způsobuje, že věkové spektrum se rovněž tříbí, už to není záležitost hlavně mladé generace. Dosah Sekce nebyl omezen pouze na její právoplatné členy - díky ediční činnosti a šíření informací se odhaduje, že okruh vlivu vyšplhal někdy v polovině osmdesátých let až na počet

---

¹⁷⁸ KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999. s. 30.

¹⁷⁹ Viz kapitola Jazzová sekce - zrod občanského tělesa

80-100 000 lidí.¹⁸⁰ Podle posledního oficiálního seznamu z června 1986 bylo evidováno 6068 členů Jazzové sekce¹⁸¹, a odhadem Vladimíra Kouřila se v Jazzové sekci vystřídal za dobu patnáctileté existence sdružení 8220 lidí.¹⁸² Toť zběžný statistický průřez, jenže „kdo byli členové Jazzové sekce? Jak se stali nejdříve kulturním a posléze i politickým úkazem společenského života Československa sedmdesátých a osmdesátých let? Do Jazzové sekce přicházeli lidé především kvůli hudebním informacím. Jak se Jazzová sekce otevírala ostatním uměleckým žánrům, tak se k ní postupně přimykali další zájemci: zjistili, že naše materiály přinášejí jinde nesehnatelné informace mimohudební. [...] Dále se v Sekci začali sdružovat lidé, kteří na různých místech republiky byli aktivní v kultuře. Pro ně byla pomoc důležitá, lidsky, metodicky i vahou oficiální organizace, protože tlak moci proti zájmu o neoficiální umění byl v malých městech či vesnicích důslednější. [...] Poměr mimo pražských členů a Pražáků byl v závěru zhruba tři ku jedné.“¹⁸³

Tím, jak se Jazzová sekce dostávala čím dál více pod režimní tlak, a zároveň zanikaly ostatní zájmové organizace, diferencoval se i samotný okruh členů a sympatizantů. Přicházeli „ekologové, ryzí popaři, spousty básníků, grafiků, začínajících autorů, překladatelů“¹⁸⁴, a později, během první poloviny osmdesátých let, i mnozí „čistě z „ideových“ důvodů, kdy tuto organizaci brali už nejen jako kulturně opoziční, alternativní společenství, ale jako disidentské spolčení.“¹⁸⁵ Bylo to zejména v důsledku obranného boje na „politické“ úrovni, za jehož začátek lze považovat nástup Karla Srpa do funkce předsedy Jazzové sekce v červnu 1981. Ten dal celé organizaci značně opoziční vizáž. Závěrečné období přímo reflektuje Lubomír Dorůžka v dopise Josefu Škvoreckému z r. 1986: „Zdá se, že k Sekci se dnes hlásí trochu zvláštní okruh ideových disidentů, stoupenců „absolutní pravdy“, dosti výrazně křesťanského zaměření; ti ani tak nesledují vlastní publikační činnost Sekce, jako spíš boj Sekce o právo, zákon a existenci – prostě to přerostlo do docela jiné roviny, a proto to taky zdánlivě zmizelo pod povrch, takže ta někdejší publicita je pryč. Ale jako naprosto anomální

---

¹⁸⁰ NOVÁK, Mary: Zpráva Jazzové sekce. In: *Západ: časopis pro Čechy a Slováky*. Roč.5/1983, č. 4, s. 17.

¹⁸¹ KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999. s. 20.

¹⁸² Tamtéž.

¹⁸³ Tamtéž. s. 24.

¹⁸⁴ SRP, K. *Výjimečné stavy: povolání Jazzová sekce*. Praha: Pragma, 1994. s. 56.

¹⁸⁵ KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999. s. 24.

*doklad bezradnosti státních autorit sjevem, který se jim naprosto vymkl z rukou, je to naprosto výjimečné.*¹⁸⁶

Obrázek 5. Titulní strana brožury „Jací jsme?“.

Jazzová sekce byla i určitou formou žijící a živoucí komunity, odráží to fakt, že zde vznikala manželství, rodily se děti, a přišly na řadu i rozvody.¹⁸⁷ Jak píše Karel Srp, „většina do Sekce přicházela v sedmnácti a odcházela po třicítce. [...] Každý měl nějakou kulminační dobu. Pak buď jen sympatizoval, nebo pomáhal jednorázově. Říkali jsme, že je Sekce učňák. Kamkoliv se dnes hnu, narážím na její členy. Vedou podniky, úřady, mají zlaté štítky na dveřích nebo dál nosí šuftácký kabát a dlouhé vlasy. Mluví v rozhlase, za týden vyprodukují kompakt, skvěle novináři, dělají koncerty, vystavují po celém světě, bydlí v politice.“¹⁸⁸

Zajímavým dokumentem o významu Jazzové sekce pro její členy je brožura z r. 1986 nazvaná „Jací jsme“¹⁸⁹. Ta zpracovávala výsledky ankety mezi členy Sekce, jež se svými spolupracovníky uskutečnila Květa Jechová, tehdy socioložka útvaru pražského hlavního architekta, a to prostřednictvím dotazníku v jednom z čísel členského zpravodaje 43/10/88. Anketa se měla týkat problémů kulturního života v Československu a postavení Jazzové sekce v tehdejší společnosti. Mnoho respondentů vzalo anketu jako výzvu k obšírnému a leckdy emočně vypjatému vyjádření svých názorů a postojů. Je mi přiznání, že se naprostá většina odpovídajících shodla na tom, že Jazzová sekce měla obrovskou zásluhu na obohacení kulturního života v totalitním státě (ostatně, stejně jako tomu bylo i v řadách opozičních ne-členů Sekce), a že byla

¹⁸⁶ *Na shledanou v lepších časech: dopisy Josefa Škvoreckého a Lubomíra Dorůžky z doby marnosti (1968-1989)*. Praha: Books and Cards S. G. J. Š., 2011. s. 371.

¹⁸⁷ SRP, K. *Výjimečné stavy: povolání Jazzová sekce*. Praha: Pragma, 1994. s. 25.

¹⁸⁸ Tamtéž.

¹⁸⁹ JECHOVÁ, Květa [kol.]. *Jací jsme: Dokumenty č. 4*. Praha: Jazzová sekce, 1986.

nezastupitelnou šířitelkou nedostatkových informací kulturního charakteru.¹⁹⁰ A jen potvrzující a umocňující je vzpomínková výpověď Lubomíra Dorůžky, člověka, který měl nespornou autoritu v oficiálních institucích, a byl také takovým jazzovým guru pro řadu sekčních představitelů: „*Podstatné bylo, že stála (myšleno Jazzová sekce, pozn. autora) – jak se tehdy říkalo – proti bolševikovi a vydatně mu znepríjemňovala život. Z toho důvodu jí bylo ochotno držet palce mnoho lidí, kteří by se sami k tak rezolutnímu postoji těžko odhodlali. (Držení palců bez osobního rizika bylo ostatně tehdy postojem velmi oblíbeným.) Duch nekompromisního odporu podporovala ve značném počtu lidí: ukazovala, jakými prostředky omezují autority jejich rozhled, vkus i možnost výběru. Sekce fungovala jako zdroj a šířitel informací u nás jinak nedostupných: byla malým okénkem do venkovního volného výběhu, kam byl podle tehdejší „kulturní politiky“ přístup přísně zakázán.*“¹⁹¹

---

¹⁹⁰ V průřezu zmíním několik komentářů respondentů na otázku o nezastupitelnosti Jazzové sekce a její úlohy v jejich životě: „Zrušením JS by se vlastně přetrhla poslední nitka spojení s kulturním a hudebním děním ve světě.[...] Co se týče dosavadní činnosti Jazzové sekce, mohu říci, že mi její publikace poskytly za poslední dva roky více informací, než jsem mohl sehnat během předešlých deseti let.[...] Jazzová sekce rozhodně zvedla kulturní úroveň a informovanost mladých lidí. Já sám mám spoustu kamarádů, kteří čekají na každý materiál sekci vydaný, abychom si zase počteli.[...] Sebemenší práce Jazzové sekce je to nejcennější, co člověk, který se zajímá o hudbu, může v ČSSR získat.[...] Jazzová sekce pracovala na mé osobě, vytvářela můj kulturní rozhled, přinutila mne k přemýšlení nad tím, co je to kvalita a co je brak. Mohu říci, že mne svým přístupem vychovala v objektivně kulturního člověka. Myslím, že její zrušení by znamenalo pro mnoho lidí doslovnou tragédii.[...] Jde o trapný omyl, hloupé nedorozumění. Jak je možné, že chce někdo zrušit organizaci, která se svou prací významně podílí na stmelování a aktivování mladých lidí v boji za mír a lepší svět.[...] Jazzová sekce není skupina samozvanců, ani parta bláznivých podivínů, ani náboženská sekta s centrem ve Washigtonu. Je to na základě platných československých zákonů a zákonných předpisů vzniklá a fungující společenská organizace, s platnými stanovami a organizačním řádem, s vlastní, nikoliv anonymní členskou základnou. Ve vedení s lidmi fundovanými ve svém oboru a jinak „nezávadními“, s lidmi, kteří vědí, co chtějí, mají vzdělání, přehled, zkušenosti a odvalu.[...] Zákazem Jazzové sekce by spousta lidí ztratila naději, že se dá něco dobrého dělat a jen by získala odpor a nenávisť k našim úřadům.“ JECHOVÁ, Květa [kol.]. *Jací jsme: Dokumenty č. 4*. Praha: Jazzová sekce, 1986. s. 21-26.

¹⁹¹ DORŮŽKA, L. *Panorama paměti*. Praha: Torst, 1997. s. 375.

Závěr

„Nebylo by přehnané říci: nic neplodí více zázraků než umění být svobodný, ale není nic těžšího než se svobodě naučit. S despotismem tomu tak není. Despotismus se často vydává za naprovovatele všech zel, jimiž kdo trpí; je oporou práva, ochráncem utlačovaných a zárukou pořádku. Národy usnou uprostřed dočasného rozkvětu, který despotismus zajistil, a když se probudí, jsou zbídačené. Svoboda se naopak obvykle rodí uprostřed bouří, obtížně se ustavuje mezi občanskými nesváry, a teprve když zestárne, je možné poznat její dobrodiní.“¹⁹²

Více než dvacet let od listopadových událostí lze sledovat ve společnosti, politice a „občanské kultuře“ reliktů minulých dob. A není to jen ožehavá otázka nevyrovnání se s vlastní minulostí, problém veřejného ne-pranířování „estébáctví“, či pochybnosti o posametovém vývoji, ale je to i samotný fakt přístupu k demokracii, k instituci občanství a svobodě celkově. Jen část společnosti chápe demokracii jako dialog, jako diskusi, hledání kompromisů a dohody, jako odpovědnost k věci veřejné. Neblahé dědictví čtyřiceti let totality se zde podepsalo na pokřivení lidské mentality, to jak ohýbala lidskou povahu manipulací a vynuceností. Zkušenost vepsaná do lidských duší přetrvává, a stále se tak v naší politice objevuje absurdní motiv hledání ideální absolutní pravdy jak vystřižený z předlistopadového Rudého práva. Nechci vypadat, že mám rád proroky, ale Karel Kryl už v euforii prosince 1989 upozorňoval na to, že cesta k demokracii bude ještě dlouhá a bolestná, a budeme se jí muset učit, tak jako jsme se každý učili číst, psát a počítat. A to zahrnuje i umění rozeznávat různé odstíny problémů naší minulosti, ač by se zdály být jednoznačně černobílé. A příběh Jazzové sekce má mnoho odstínů – dle mého názoru, je jeho podstata velice přesně vystižena v citátu Václava Havla: „V dobách nesvobody. Kdy si moc vynucuje loajalitu občanů či alespoň jejich mlčení, bývá kultura vystavena obzvlášť těžkým zkouškám. Pokud odolává, je pronásledována a potlačována, pokud podlehne, popře sebe samu. Bez svobody nemůže existovat, chce-li být něčím víc než jen zapomenutelnou vlnou obecného vkusu. Bylo proto přirozené, že se v někdejší Československu nejprve jazz, poté rock’n’roll, beat, rock, bluesové a punkové kapely i protestní písničkáři dostávali do konfliktu s režimem ze samé své podstaty. To, co by v demokratických poměrech prošlo bez obecnějšího povšimnutí, stalo se u nás okamžitě událostí navýsost politickou...“.¹⁹³

---

¹⁹² TOCQUEVILLE, A. de. *Demokracie v Americe*. Praha: Academia, 2000. s. 182.

¹⁹³ Z předmluvy Václava Havla. In: VANĚK, M.: *Byl to jenom rock’n’roll?: Hudební alternativa v komunistickém Československu 1956-1989*. Praha: Academia, 2010.

Jazzová sekce prošla křivolakým vývojem od zájmového sdružení lidí, co vše dělají takříkajíc „pro sebe“, „na koleni“ a pro svou potěchu; přes úspěšnou kulturní organizaci poskytující jinak nedosažitelné informace o trendech moderní hudby a umění obecně, což k ní přilákalo tisíce zájemců a diváků; až „díky“ tomu dospěla do stádia občanské instituce s opozičním charakterem. Z pohledu určitého sociálního škatulkování tak prošla od „šedé zóny“ až po disent či společenskou opozici. A tato „evoluce“ se zrcadlí jak v proměně předmětu zájmu Jazzové sekce či její členské základny, tak také v samotných osudech aktérů - z bažících kulturních nadšenců se postupem času z některých stali političtí psanci, které tato zkušenost ovlivnila na zbytek života. Velice propracovaný systém obrany Jazzové sekce, vycházející ze znalosti litery zákona, a možná až příliš idealisticky věřící, že i v totalitním státě je možné se opřít o občanská práva, držel Sekci velice dlouho při životě a režim stálo velké úsilí tuto organizaci zničit. I přes neustále proklamovanou vlastní apolitičnost a „běžnou občanskost“ se z Jazzové sekce stal v polovině osmdesátých let fenomén, který vzbudil nemalý ohlas jak v Československu, tak v zahraničí, a který jen potvrdil tezi, že v totalitním represivním státě je kultura velice mocným činitelem politických a společenských změn.

Předkládaná práce o tomto kulturním, společenském a později i politickém fenoménu byla tedy motivována snahou přispět do známého obrazu-mozaiky jedním „střípkem“, který se zabývá proměnou a transformací Jazzové sekce během sedmdesátých a osmdesátých let 20. století, významem její činnosti a existence vůbec, a to jako jevu, který byl specifickým výsekem a segmentem společenské struktury – lze ji bez nadsázky nazvat „subkulturou“¹⁹⁴. Práce chtěla popsat tuto kulturní organizaci, balancující na hranici legality a illegality téměř po celou dobu svého trvání, jako specifickou skupinu lidí, která vyznávala a prosazovala, ať už vědomě či podvědomě, hodnoty, vzorce a stereotypy jednání a myšlení typické pro občanskou společnost. **Ať už si toho byli daní aktéři vědomi či nikoliv, byla jejich činnost a veškeré konání testem toho, co je totalitní systém schopen vydržet, přijmout či nekompromisně potlačit. Byla pokusem ohmatat hranice přípustného, experimentem hodnot občanské společnosti v prostředí, které těmto hodnotám vůbec nepřálo. Současnou alegorií řečeno – byla „workshopem-dílnou“ občanské společnosti.** Snaha o svébytnost, svobodomyšlnost a nezávislost ve formě „kulturně-osvětové“ činnosti nebyla vládnoucímu režimu a jeho způsobu výkladu „světa“ a fungování společnosti po chuti – proto se snažil Jazzové sekci co nejvíce stěžovat život a nakonec její existenci ukončit. Kulturní

---

¹⁹⁴ SOUKUP, V. *Přehled antropologických teorií kultury*. Praha: Portál, 2000.

činnost má svou podstatu v principech nezávislosti a svobody, proto se tuto její vlastnost režim snažil jakýmkoliv způsobem ujařmit a disciplinovat. Režim se zkrátka nebyl schopen nějakým nerestriktivním způsobem vyrovnat s nezávislou kulturně-občanskou aktivitou. Z hlediska kulturní činnosti byl úspěch Jazzové sekce mezi kulturní veřejností odrazem toho, že dokázala uspokojit poptávku po jinak nedostatkovém „zboží“, které režimem řízená kulturní síť institucí nebyla schopná nabídnout. Totalitní stát byl příliš konzervativní a ustrašený na to, aby dokázal přijmout do své ideologické struktury socio-kulturní změny korelující s vývojem globalizovaného světa. Tím ovšem bezděčně, a aniž by to tušil, vtiskl Jazzové sekci (a vůbec veškerým občanským projevům, které se snažil omezit) totožnost – v tomto případě jí poskytl identitu bránící se umělecko-kulturní pospolitosti, která hledá prostředky, pomocí nichž se může bránit, a která si dokonce vytváří identitu stojící naprosto mimo ideologický rámec socialistického zřízení. Mám na mysli proklamovanou „apolitičnost“, jež se stala programem veškerých snah Jazzové sekce a vyjadřovala absolutní distanc od toho, jak ji režim pojímal a kam se ji snažil zahnat¹⁹⁵. Tento „apolitický“ postoj v sobě symbolicky formuloval odvrát od každodenní socialistické reality, jež byla nasáklá nucenou politickou loajalitou občanů, a byl rovněž vyjádřením distance od režimního nátlaku, který se všemožně pokoušel Jazzové sekci nasadit masku „posluhovačů imperialismu“ a spojit ji s disentem a Chartou 77. Sekce nakonec ve svém důsledku tak byla faktickým ztělesněním Havlovy „nepolitické politiky“.

Na příkladu kulturní činnosti Jazzové sekce jsem se pokusil ilustrovat, jak se obě „ideologické polarity“, občanská společnost a totalitní systém, nesmiřitelně míjejí ve svých základních rysech a způsobech výkladu a pojetí světa – na jedné straně stála pluralita, svobodomyšlnost, nezávislé zájmy, diskurs; na straně druhé pak disciplinace, restriktivnost a manipulace. Jak se během sedmdesátých a osmdesátých let ukázalo, způsob hledání místa ve veřejném prostoru a úsilí o jeho legitimizaci, tváří v tvář spoutávajícím, manipulujícím a omezujícím podmínkám totalitního státu a jeho establishmentu, nebyl v dobových okolnostech možný – tady na sebe právě antagonisticky narážely obě pojetí společenského řádu. Manipulace a disciplinace se nakonec obrátila proti totalitnímu režimu samotnému, když z této kulturní iniciativy, která chtěla jen svobodně provozovat svou činnost, vytvořil

---

¹⁹⁵ Je zde koneckonců nápadná podoba s koncepcí tzv. nepolitické politiky, kterou vytvořil Václav Havel. Viz HAVEL, V. *Moc bezmocných*. Praha: Lidové noviny, 1990.

politického oponenta. A i když se Jazzová sekce, propagující vědomě, ale i podprahově a bytostně, hodnoty občanské společnosti až za svůj (pomyslný) hrob, po propuštění vedoucích představitelů z vězení rozštěpila do dvou iniciativ, Unijazzu a Artfóra, její aktivity byly už předzvěstí rozpadu totalitního systému a přijetí občanské demokracie západního typu – tedy stavu, o který celou svou dobu usilovala.

Prameny a literatura

Archivní prameny

- NA, f. Jazzová sekce, k. 1, inv. č. 122.
- Archiv Unijazz. Urgence a pokyny Ministerstva kultury ústřednímu výboru Svazu hudebníků (22. 9. 1983). In: TOMEK, O. Akce Jazz. In: *Securitas imperii 10*. Praha: Úřad pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu, 2003. s. 285.
- Archiv Unijazz. Informace Ministerstva kultury pro tajemníka ÚV KSČ Havlína. In: TOMEK, O. Akce Jazz. In: *Securitas imperii 10*. Praha: Úřad pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu, 2003. s. 299.

Studie, závěrečné práce

- BUGGE, Peter. Boj magické moci razítka s magickou mocí lidovou: Případ Jazzové sekce. In: *Soudobé dějiny XVIII.* č. 3. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2011. s. 346-382.
- KRÁLÍKOVÁ, E. *Jazzová sekce a výtvarné umění*. Brno, 2009. Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta.
- KYBALOVÁ, J. *Lekce Jazzové sekce: hodnotový a motivační žebříček předních aktivistů Jazzové sekce*. Praha, 2008. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií.
- TOMEK, O. Akce Jazz. In: *Securitas imperii 10*. Praha: Úřad pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu, 2003. s. 235-339.

Články v periodikách

- BURKE, V. Fašismus s gorbačovskou tváří. In: *Západ: časopis pro Čechy a Slováky*. Roč.8/1986, č. 6., s. 1-5.
- DOLEŽAL, V. Pod pláštěm „milovníků jazzu“. In: *Rudé právo*. 1. 11. 1986
- DOLEŽAL, V. Zákony platí pro každého. In: *Rudé právo*. 12. 3. 1987.
- DVOŘÁKOVÁ, E. UNESCO a Jazzová (sekce) sdružení. In: *Mladý svět*, roč. 23/1981, č. 23.

- HANÁK J. Tažení proti neexistující organizaci: Rozsudky nad vedením Jazzové sekce. In: *Listy*, roč. 17/1987, č. 2.
- JECHOVÁ, K. [kol.]. *Jací jsme: Dokumenty č. 4*. Praha: Jazzová sekce, 1986.
- KŘIŽANOVÁ, R. Bahnění Karla Srpa. In: *Týden*. 23. 8. 1999
- MARDOŠA. „Cos dělal za komančů, táto?“. Rozhovor s Čestmírem Huňátem. In: *Nový prostor*, 4. 8. 2009, č. 334.
- NOVAK, M. Zpráva Jazzové sekce. In: *Západ: časopis pro Čechy a Slováky*. Roč.5/1983, č. 4., s. 17
- PULLMANN, M. Sociální dějiny a totalitněhistorické vyprávění. In: *Soudobé dějiny XV*, č. 3-4, 2008. s. 703-717.
- Řikají si nezávislí. In: *Naše slovo: Týdeník OV KSČ a rady ONV v Šumperku*. 30. 8. 1989, č. 35, s. 2.
- SEDLECKÝ, P. Případ jazzové sekce. In: *Svědectví*, 1986, č. 79. s. 533-542.

Televizní a internetové zdroje

- *Big bít*, díl 21, Jazz Q, Jazzová sekce, Marsyas. ČT, 1995-2000.
- *Big bít*, díl 28, Alternativní scéna 1. ČT, 1995-2000.
- <http://www.hutka.cz/new/html/srp.html>
- SKALNÍK, J. Pořád věřím na dobře ořezanou tužku. *Novinky.cz* [online]. 25. 7. 2004. <http://www.novinky.cz/kultura/36644-joska-skalnik-porad-verim-na-dobre-orezanou-tuzku.html>
- MALINA, J. [kol.]. *Antropologický slovník*. Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity.[online]. <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/prif/ps09/antropol/web/slovník.html>
- *Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných*. Úvod. [online]. <http://www.vons.cz/uvod>

Prameny biografické povahy

- DORŮŽKA, L. *Panorama paměti*. Praha: Torst, 1997.
- HAVEL, V. *Dálkový výslech: rozhovor s Karlem Hviždálou*. Praha: Melantrich, 1990.
- KOUŘIL, V. *Divná hudba dob nekalých: opojný život jazzové periferie krajiny podřipské*. Praha: Volvox Globator, 2006.

- KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999.
- *Na shledanou v lepších časech: dopisy Josefa Škvoreckého a Lubomíra Dorůžky z doby marnosti (1968-1989)*. Praha: Books and Cards S. G. J. Š., 2011.
- SRP, K. *Výjimečné stavy: povolání Jazzová sekce*. Praha: Pragma, 1994
- ÚSD, COH. sbírka *Rozhovory*. Rozhovor s Čestmírem Huňátem, který vedla Jitka Kybalová. 2008.
- ÚSD, COH. sbírka *Rozhovory*. Rozhovor s Josefem Vlčkem. 2008.

Literatura

- ALAN, J. - BITRICH, T. [ed.]. *Alternativní kultura: příběh české společnosti 1945-1989*. Praha: Lidové noviny, 2001.
- CÍSAŘOVSKÁ, B. – PREČAN, V. [ed.]. *Charta 77: Dokumenty 1977-1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007.
- DÜLMEN, Richard van. *Historická antropologie: Vývoj, problémy, úkoly*. Praha: Dokořán, 2002.
- FAZIK, A. – HIMAL, J. *MLádež naše budoucnost*. Praha: Práce, 1981.
- HAVEL, V. *Moc bezmocných*. Praha: Lidové noviny, 1990.
- HOPPE, J. *Opozice '68: Sociální demokracie, KAN a K 231 v období pražského jara*. Praha: Prostor, 2009.
- KOUTSKÁ, I. – RIPKA, V. – ŽÁČEK, P. [ed.]. *Občanské fórum, den první: vznik OF v dokumentech a fotografiích*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009.
- MÜLLER, K. *Češi a občanská společnost: pojem, problémy, východiska*. Praha: Triton, 2002.
- ORWELL, G. *1984*. Köln: Index, 1984.
- OTÁHAL, M. *Normalizace 1969-1989: příspěvek ke stavu bádání*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2002.
- REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada Publishing, 2009.
- SOUKUP, V. *Přehled antropologických teorií kultury*. Praha: Portál, 2000.
- ŠKVORECKÝ, J. *Franz Kafka, jazz a jiné marginálie*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988.
- TOCQUEVILLE, A. de *Demokracie v Americe*. Praha: Academia, 2000.

- VANĚK, M. [ed.]. *Ostrůvky svobody: kulturní a občanské aktivity mladé generace v 80. letech v Československu*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR: Votobia, 2002.
- VANĚK, M. *Byl to jenom rock´n´roll?: Hudební alternativa v komunistickém Československu 1956-1989*. Praha: Academia, 2010.
- YIN, Robert K. *Case study research: design and methods*. Thousand Oaks: Sage Publications, 2003.

Seznam obrázků

Obrázek 1. Dveře 1. Plakát Josky Skalníka k 8. Pražským jazzovým dnům.	- 23 -
Obrázek 2. Plakát 10. Pražských jazzových dnů.	- 34 -
Obrázek 3. Dveře 2. Vstupní dveře redakce JS po domovních prohlídkách	- 43 -
Obrázek 4. Publikace Living Theatre, která vyšla v edici Jazzpetit.	- 53 -
Obrázek 5. Titulní strana brožury „Jací jsme?“.	- 60 -

Poznámka: Veškerá vyobrazení pocházejí z knihy - KOUŘIL, V. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha: Torst, 1999.